

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gökhan BAYRAM

ANTALYA'DA YAŞAYAN YERLEŞİK YABANCILARIN SOSYAL STATÜLERİ ve
KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya,2013

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gökhan BAYRAM

ANTALYA'DA YAŞAYAN YERLEŞİK YABANCILARIN SOSYAL STATÜLERİ ve
KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Elife KART

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya,2013

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gökhan BAYRAM'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nurgün ADAK
Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Elife Kart E. Kart
Üye : Doç. Dr. Emine Ucar İlber

Tez Konusu: Antalya'da Yaşayan Yerleşik Göçmenlerin Sosyal Statüleri ve Kültürel Özellikleri

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 02/07/2013

Mezuniyet Tarihi : 04/07/2013

Doç. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİ ve ULUSLARARASI GÖÇ

1.1 Uluslararası Göçün Tarihsel Süreci	3
1.2 Küreselleşme Sürecinin Göç Üzerine Etkileri	6
1.3 Ulus-Ötesi Göçmenlik	8
1.4 Kuramsal Açıdan Göç.....	10
1.4.1 Ravenstein'in Göç Kanunları	10
1.4.2 İtme – Çekme Teorisi	12
1.4.3 Merkez Çevre Teorisi	14
1.4.4 Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması	15
1.4.5 Ağ Teorisi ve Kümülatif Nedensellik Teorisi	16
1.5 Göç Türleri	19
1.5.1 İklim Kaynaklı Göç	19
1.5.2 Ekonomik Kaynaklı Göç (Emek Göçü)	21
1.5.3 Siyasal Kaynaklı Göç	23
1.5.4 Eğitim Kaynaklı Göç	24
1.5.5 Beyin Göçü	25
1.5.6 Emekli Göçü	27
1.6 Uluslararası Göç Politikaları	30
1.7 Uluslararası Göç ve Kùltürlerarası Etkileşim	37
1.8 Uluslar Arası Göç ve Çokkùltürlùlùk	45

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇÜN TARİHSEL SÜRECİ ve GÖÇ POLİTİKALARI

2.1 Tarihsel Açıdan Türkiye’de Göç.....	53
2.2 Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları	58
2.2.1 İklim Göçü/Emekli Göçü.....	59
2.2.2 Ekonomik (Emek) Göçü/ Beyin Göçü.....	59
2.2.3 Eğitim Göçü/Beyin Göçü	61
2.2.4 Siyasal Kaynaklı Göç	63
2.2.5 Türkiye’nin Göç Politikalarının Kurumsal Yönü	64
2.3 Türkiye’de Yaşayan Yabancılar ve Antalya Örneği	67
2.3.1 Türkiye’de Yaşayan Yabancıların Sosyal Statüleri Ve Kültürel Özellikleri	67
2.3.2 Antalya’daki Yabancıların Sosyal Statüleri ve Kültürel Özellikleri.....	79
2.3.3 Antalya’daki Yabancıların Yerel Hayata Katılım Seviyesi.....	84
2.3.4 Antalya’da Yaşayan Yabancıların Sosyo-Kültürel Yapı Üzerine Etkileri.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve TEKNİKLERİ

3.1. Araştırma Evreni ve Tekniği.....	94
3.2 Hipotezler	95
3.3 Verilerin Değerlendirilmesi	96
3.3.1 Cinsiyet	96
3.3.2 Uyruk	97
3.3.3 Eğitim Durumu	99
3.3.4 Yaş	99
3.3.5 Medeni Durum	100
3.3.6 Yasal Durum.....	101
3.3.7 İş.....	101
3.3.8 Sigorta	103
3.3.9 Aylık Gelir	104
3.3.10 Antalya’da İkamet Süresi	106
3.3.11 Yabancıların Mülkiyeti	108
3.3.12 Antalya’ya Göç Etme Nedeni.....	108
3.3.13 Sorunlar ve Sorun Çözme Biçimleri	110
3.3.14 Arkadaşlık Yapma Biçimleri ve Kendilerini Yabancı Hissetme Durumları	112

3.3.15 Yabancıların Antalya’da Sosyal Yaşama Katılımı.....	112
3.3.16 Antalyalıların En Belirgin Özelliği	113
3.3.17 Türk Vatandaşlarının Yerleşik Yabancılara Karşı Olumsuz Tutum ve Davranışları	114
3.3.18 Türkçe Bilgisi.....	115
3.3.19 Milli Bayramlara Katılım.....	116
3.3.20 Dini Bayramlara Katılım.....	117
3.3.21 Siyasi Katılım İsteği.....	117
3.3.22 Din.....	117
3.3.23 Yabancıların Çocuklarının Gittikleri Okullar.....	119
3.3.24 Antalya’da Yaşama Planları	120
SONUÇ	121
KAYNAKÇA	126
EKLER	136
EK 1 - Saha Araştırmasında Kullanılan Anket Formu (Türkçe).....	136
EK 2 - Fieldwork Questionnaire (English).....	141
EK 3 - Анкета для опроса (Русский).....	146
ÖZGEÇMİŞ	151

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Doğal Afetlerin Olduğu Bölgeler	21
Şekil 1.2 Mültecilerin Ana Kaynağı Ülkeler	23
Şekil 1.3 ABD’de Eğitim Gören ve Sonradan Ülkede Kalmak İsteyen Doktora Öğrenciler ...	27
Şekil 1.4 Adaletsiz Göç Sistemi	33
Şekil 1.5 Adaletli Göç Sistemi.....	34
Şekil 2.1 Türkiye Dışındaki Türk Dünyası	56
Şekil 2.2 Türkiye’de İkamet İznine Sahip Yabancı Kişi Sayısının İllere Göre Dağılışı, 2005.	70
Şekil 2.3 Almanların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller	71
Şekil 2.4 İngilizlerin Yoğun Olarak Yaşadıkları İller	73
Şekil 2.5 Hollandalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller	74
Şekil 2.6 Danimarkalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller.	74
Şekil 2.7 İrlandalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller	75
Şekil 2.8 İsveçlilerin Yoğun Olarak Yaşadıkları İller	76
Şekil 2.9 Rusların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller.....	77
Şekil 2.10 Yakın Yıllarda Türkiye’de Mülk Edinen Yabancıların İllere Dağılışı	78
Şekil 2.11 Rusların Çalıştıkları Sektörler	80
Şekil 2.12 Rus Göçmenlerin Gelir Durumu	81
Şekil 2.13 Rusya Uyruklu Yabancıların Türkçe Konuşma Düzeyi	83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Yabancı Uyruklu Kişilerin Çalıştıkları Sektörler	22
Tablo 1.2 Diğer AB Ülkelerinde Yerleşik Olarak Yaşayan AB Vatandaşları (Yaş Gruplara Göre).....	28
Tablo 1.3 (Geçici) Göçmenler İçin Hak Dereceleri ve Uyum Alanları	36
Tablo 1.4 Avustralya’da Çokkültürlülük	49
Tablo 1.5 Farklı Çeşitlilik Biçimlerine Verilen Desteğin Görünümü	51
Tablo 2.1 1923-1996 Yılları Arasında Balkanlar’dan Türkiye’ye Göçen Kişilerin Sayısı	57
Tablo 2.2 3835 Sayılı Kanunla Sovyetler Birliğinden Türkiye’ye Gelen Ahıska Türkleri	58
Tablo 2.3 2008-2012 Yılları Arasında Yakalanan Yasa Dışı Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı (Yasa Dışı Bulunma, Vize ve İkamet Hali)	61
Tablo 2.4 Evlilik Aracılığıyla Kazanılan T.C. Vatandaşlığı	66
Tablo 2.5 Türkiye’de İkamet İzni Verilen Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı (Turistik Ziyaret Hariç) 2009 – 2012 (İlk Çeyreği)	67
Tablo 2.6 İllere ve İzin Türlerine Göre Yabancılar Verilen Çalışma İzni Sayısı, 2011	68
Tablo 2.7 Uyruklara Göre Yabancılar Verilen Çalışma İzni Sayısı, 2011	68
Tablo 2.8 Damadın ve Gelinin Uyuşuna Göre Yapılan Evlilikler, 2011	70
Tablo 2.9 Oturma Belgesine Sahip Yabancıların Sayısı (Antalya, 2008-2012)	80
Tablo 2.10 Oturma Belgesine Sahip Rus Uyruklu Yabancıların Cinsiyet Durumları	80
Tablo 2.11 Antalya’da Yabancı Gerçek Kişilerin Mülk Edinimleri	82
Tablo 2.12 Antalya’daki Rus Göçmenlerin Demografik Profili	82
Tablo 2.13 Sorunlarının Çözümünde Yardım Aldığı Organizasyonlar	86
Tablo 2.14 Türkiye’deki Yerel Bir Seçimlerde Oy Kullanma İsteği — Yabancılar Yönüyle ..	87
Tablo 2.15 Yabancıların Dernekleşme Faaliyetlerine Yerel Halkın Bakışı	88
Tablo 3.1 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Cinsiyete Göre Dağılımı	96
Tablo 3.2 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Uyuşa Göre Dağılımı	97
Tablo 3.3 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Cinsiyet ve Uyuşa Göre Dağılımı	97
Tablo 3.4 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yaşadığı İlçeler	98
Tablo 3.5 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Eğitim Durumu	99
Tablo 3.6 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yaşlarına Göre Dağılımı	99
Tablo 3.7 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyruk Ve Yaşlarına Göre Dağılımı	100
Tablo 3.8 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Medeni Durumu.....	100

Tablo 3.9 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yasal Durumu	101
Tablo 3.10 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Çalıştığı Sektörler	102
Tablo 3.11 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Mesleğini Yapabilme Durumu.....	103
Tablo 3.12 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sosyal Güvencesi.....	103
Tablo 3.13 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sigorta Türleri.....	103
Tablo 3.14 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Aylık Gelirleri	104
Tablo 3.15 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyrak ve Aylık Gelire Göre Dağılımı	105
Tablo 3.16 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların İkamet Süresine Göre Dağılımı	106
Tablo 3.17 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların İkamet Süresine Göre Kendilerini Yabancı Olarak Algılamaları	106
Tablo 3.18 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Kullandıkları ve Onlara Karşı Kullanılan İfadeler.....	107
Tablo 3.19 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Mülkiyeti	108
Tablo 3.20 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Göç Etme Nedenleri	108
Tablo 3.21 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Cinsiyete Göre Göç Etme Nedenleri	109
Tablo 3.22 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Göç Etme Nedenleri ...	110
Tablo 3.23 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sorun Çözme Biçimleri	110
Tablo 3.24 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Başvurdukları Resmi Kuruluşlar	111
Tablo 3.25 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Kullandıkları Resmi Olmayan Yardım	111
Tablo 3.26 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Arkadaşlık Yapma Biçimlerine Göre Kendilerini Yabancı Olarak Algılamaları	112
Tablo 3.27 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Katıldıkları Etkinlikler.....	113
Tablo 3.28 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Antalyalılar Hakkındaki Görüşleri....	113
Tablo 3.29 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Olumsuz Tutum ve Davranışlarla Karşılaştığı Mekânlar	114
Tablo 3.30 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Türklerden Olumsuz Tepkiyle En Çok Karşılaştığı Yer	114
Tablo 3.31 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Türkçe Bilgisi	115
Tablo 3.32 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Türkçe Bilgisi	116
Tablo 3.33 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Milli Bayramlara Katılımı	116
Tablo 3.34 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Dini Bayramlara Katılımı	117

Tablo 3.35 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Siyasi Katılım Seviyeleri	117
Tablo 3.36 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Dinleri	117
Tablo 3.37 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Medeni Durumuna Göre Müslümanlığı Kabul Etmeleri.....	118
Tablo 3.38 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Müslümanlığı Kabul Etmeleri	119
Tablo 3.39 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Çocuklarının Gittikleri Okullar	119
Tablo 3.40 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Karşılaştığı Problemlere Göre Antalya’da Yaşama Planları	120

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
ALES	Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
İPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
RQAN	Return of Qualified African Nationals (Yüksek Nitelikli Afrikalıların Geri Dönmeleri)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGB	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
Vb.	Ve Benzeri

ÖZET

Türkiye’ye yerleşmek amacıyla gelen yabancıların durumu görece yeni bir olgudur. Aynı zamanda literatür tarandığında, bu konuda sınırlı çalışmaların yapıldığı da görülmektedir. Bu yüzden bu çalışmada, daha fazla verilere ulaşma noktasında belli zorluklarla karşılaşıldığını belirtmek yerinde olacaktır.

Bu zorluklara rağmen, bu çalışma Türk İstatistik Kurumu (TÜİK), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) ve Antalya Büyükşehir Belediyesi gibi önemli kurumlardan alınan ve incelenen mevcut verilerle desteklenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasındaki amaç, Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların sosyal statülerini (eğitim durumu, gelir seviyesi, yasal durumu vb) ve kültürel özelliklerini (konuştukları diller, Türkçe bilgileri, dinleri vb) inceleyip genel profilini oluşturduktan sonra Türk toplumunun üzerine etkilerini belirlemeye çalışmaktır. Bu etkiler olumlu ve olumsuz özellikleriyle ele alınmaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde “ Küreselleşme Süreci ve Uluslar arası Göç”ün kuramsal tartışmaları yapılmaktadır. Uluslar arası göç çerçevesinde geliştirilen teoriler incelenmektedir; göçün farklı tipleri ele alınarak; günümüzde hala önemini koruyan “çok kültürlülük” kavramının analizi yapılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü olan, “Türkiye’de Göçün Tarihsel Süreci ve Göç Politikaları” yine birinci bölümle olan bağlantısı temelinde ele alınmaktadır. Burada Türkiye’ye göç akımlarına tarihsel çerçeveden bakılmaktadır. Türkiye’de mevcut göç politikaları göç tiplerine ayrılarak incelenmekte ve Türkiye genelindeki yabancıların sosyal statülerine ve kültürel özelliklerine yer verilmektedir. Bu çalışmanın araştırma örneği Antalya’daki yerleşik yabancılarla sınırlandırılarak, yerleşik yabancıların sosyal statülerine toplumsal hayata katılımı da dâhil olmak üzere benzer konulara odaklanılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü saha çalışması sonuçlarını içermektedir. Bu bölümde anket uygulaması esnasında elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmektedir. Bu veriler tezin ilk ve ikinci bölümde incelenen teorileri doğrulayacağı ya da yanlışlayacağı gibi diğer araştırmacıların ortaya koyduğu verilerle örtüşüp örtüşmeyeceği dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

Anket uygulama sırasında toplanan verilere dayanılarak ilgi çeken bazı bulgulara ulaşılmıştır. Birincisi, kadınlar daha çok göç etmektedir, bu eğilim Antalya’ya yerleşen yabancıların çoğunun kadınlardan oluştuğu gerçeğinde net bir şekilde görülmektedir. İkincisi,

eski SSCB ülkelerinden gelenlerin oranı diğer milletlere göre daha fazla görülmektedir. Üçüncüsü, Antalya'daki yabancıların büyük bir kısmı özellikle uzun yıllar kalanların tamamına yakını Türkçe iyi derecede konuşabilmektedir. Dördüncüsü, yabancıların Antalya'da memleketlerindeki işi yapamamaları memleketlerine geri dönme kararlarını doğrudan etkilememekte başka sektörlerde çalışarak Antalya'da kalmaya devam etmektedirler. Beşincisi, yabancıların kendilerinin tanımlama şekli Türklerin onlara karşı algılamaları ile örtüşmektedir, başka bir ifadeyle çevresinde “yabancı” olarak tanımlanan bir kişi kendisini de “yabancı” olarak görmektedir. Altıncısı ise, göç etme kararında en önemli rolü aile etkenleri oynamaktadır.

SUMMARY

Foreigners migrating to Turkey with a view to settle in the country is a relatively new phenomenon in the sphere of migration. At the same time, literature examination has revealed the fact that there are a limited number of studies on this issue. Therefore, it was sometimes difficult to access more statistical information.

Nevertheless, the data obtained from the Turkish Statistical Institute (TÜİK), the Ministry of Labor and Social Security (ÇSGB), the Turkish National Police (EGM), the Ministry of Culture and Tourism, International Strategic Research Organization (USAK) and Antalya Metropolitan Municipality have provided the thesis with a strong statistical basis along with its comprehensive analysis.

The research goal of this work is to construct the general profile of foreigners living in Antalya by analyzing their social characteristics (education level, income level, legal status etc.) and cultural characteristics (language, the knowledge of Turkish, religion etc.) and after that to find out the effects they have on the Turkish society. Their effects will be classified as either positive or negative.

This work comprises three chapters. Chapter 1, “The Process of Globalization and International Migration”, represents the theoretical background of the thesis. This Chapter contains the research of the contemporary migration theories in the light of international migration; different migration types and the analysis of multiculturalism that retains its important place on the international agenda. Chapter 2, “The History of Migration to Turkey and the Country’s Migration Policies”, is the continuation of Chapter 1. In this chapter migration to Turkey will be examined through the prism of history; Turkey’s migration policies will be studied in a detailed manner by dividing them according to migration types; and the social statuses and cultural characteristics of foreigners will be given as a general profile for Turkey. Apart from that, there will be a similar profile for foreigners living in Antalya (including information on their participation in local social life and many other issues) insofar as this city is the research object of the thesis. Chapter 3 shows the results of the field research that are given in the form of statistical data and the cross-tables with two variables. The data examination has been conducted with the help of the SPSS program. It will make possible the verification of the theories stated in previous chapters and the comparison of the data collected in this fieldwork with the statistics of other researchers. The last part of this work is the results of the research.

ÖNSÖZ

Toplumların hızla geçirdiği değişim ve dönüşüm, küreselleşme süreciyle birlikte artan toplumsal hareketlilik göç kavramını da farklı boyutlarda etkilemektedir. Tarih boyunca göç olgusu neredeyse her ülkenin gündeminde yer almakta ve her ülke yabancılara karşı kendisine özgü bir yaklaşım ve politika sergilemektedir. Türkiye'nin özellikle 2000'li yıllarda dünyada hem turistik amaçlı hem de yerleşme amaçlı tercih edilen bir ülke konumuna gelmesi bu yönde önemli adımların atılmasına ve düzenlemeler yapılmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmanın örneklem grubu, “yerleşik yabancılar”, Türkiye'ye sadece ziyaret etmek amacı ile değil, bu ülkede yasalar çerçevesinde uzun süre yaşamak ve/veya çalışmak amacıyla gelen yabancılardan oluşmaktadır. “Yerleşik yabancılar” yaşadıkları bölgeyi sosyo-kültürel ve ekonomik gibi birçok açıdan etkilemekte; ancak söz konusu bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu öngörüden hareketle, yabancıların sosyal ve kültürel özellikleri dikkate alınmakta, sözü geçen özelliklerinin yerleştikleri bölgeye olan etkileri incelenmektedir. Söz konusu etkiler, sadece Antalya kenti kapsamında ele alınmaktadır.

Ayrıca çalışmada ilk günden bugüne benden desteğini, bilgisini, tecrübesini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Elife KART'a, lisans ve yüksek lisans eğitimde bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Nurşen Özçelik ADAK'a, bana katkısı olan tüm hocalarıma, beni her zaman destekleyen aileme, özellikle annem Ayşe BAYRAM ve eşim Ekaterina BAYRAM'a teşekkürü bir borç bilir saygılarımı sunarım.

Gökhan BAYRAM

Antalya,2013

GİRİŞ

Göç ve yabancılar olgusu tarih boyunca ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel gündemin de her zaman önemli bir yer oluşturmuştur. Bu durum bugün de önemini artırarak devam ettirmektedir. Türkiye’de özellikle son yıllarda yabancıların göçü, mülk edinimleri, uzun süreler yaşamaları hem hükümetlerin çeşitli düzenlemelere gitmesine hem de Türk toplumsal yapısı içerisinde üzerinde durulan ve incelenen bir olgu haline gelmesine yol açmaktadır. Diğer ülkelere göre, Türkiye için bu görece yeni bir olgu olmakla birlikte yine de İstanbul, Ankara ve Antalya gibi kentler son yıllarda yabancıların ilgisini daha çok çeken kentler olarak dikkat çekmektedir.

Yabancıların Antalya’ya geliş süreci Antalya’daki turizm sektörünün gelişimiyle paralellik göstermektedir. Antalya’ya turist olarak gelenlerin sayısı yıldan yıla artmaktadır. Bu grup içerisinde ilk kez bu şehri ziyaret edenler tekrar buraya dönmektedir ve bazıları birkaç yıl sonra burada kalmaya karar vermektedir. Böylece Antalya’nın turizm sayesinde dünyaya açılması kısa süreli tatil yapanlarla birlikte Antalya’ya yerleşen “yerleşik yabancıları” da beraberinde getirmektedir.

Yabancıların bazıları, Antalya’nın iklim koşulları Kuzey bölgelerden daha iyi olduğu için gelmeyi ve kalmayı tercih ederken, bazıları iş bulmak veya yaptıkları işi geliştirmek için tercih etmektedir. Yabancıların bazılarının kalma nedenini ise, Türkler ile gerçekleştirdikleri evlilik oluşturmaktadır. Aynı zamanda, yabancıların Antalya’da içinde bulundukları etkileşim ortamı, karşılıklı kültürel, sosyal ve ekonomik paylaşımlara da sahne olmaktadır. Bu da Antalya’yı çokkültürlü bir kent görünümüne kavuşturmaktadır. Bu yapı kendi içerisinde kent üzerinde, sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda, olumlu ve olumsuz bir çok sonuç doğurabilmektedir. Bunlar, kentleşme, yeni iş alanların ve mesleklerin ortaya çıkması, çok kültürlü yaşama uyum sağlanması gibi olumlu etkilerin yanı sıra enflasyon, sahte evlilik gibi olumsuz etkileri içermektedir. Çoğu zaman olumsuz etkilerin ön planda tutulması,

yabancıların topluma uyumunu ertelemekte ve kültürlerarası verimli bir etkileşim ortamının gerçekleşmesine engel olmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde, göç teorileri ve kanunları ele alınmaktadır. Küreselleşme süreci ve bu sürecin göçmenlerin sayısının artmasına yol açan etkilerinin yanında, Türkiye'nin göç politikaları değerlendirilmektedir. İkinci bölümde Türkiye'nin göç tarihi, genel olarak göç süreçleri, göç edenlerin profilleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde çalışmanın kuramsal perspektifi bağlamında veriler değerlendirilmekte ve araştırmanın hipotezleri test edilmektedir.

Araştırmanın örneklemi Antalya kent merkezi ile sınırlandırılmış ve Antalya'da yaşayan “yerleşik yabancılar”ın durumlarının betimsel bir şekilde ortaya konması amaçlanmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Anket tekniği kullanılmaktadır. Araştırma da kullanılan anket formu 43 kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Antalya'da yaşayan yerleşik yabancıların Türkçeyi bilmeme öngörüsü nedeniyle anket formu Rusça, Türkçe ve İngilizce olmak üzere üç farklı dilde hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında Antalya merkezde yaşayan yüz on altı yerleşik yabancıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmada en az üç aydan fazla Antalya'da yaşayan, çeşitli yaş grubu ve cinsiyetten oluşan yabancılar “yerleşik yabancılar” kavramıyla açıklanmıştır. Bu çalışmada sığınmacılar, kaçak işçiler, mülteciler ve diğer yasa dışı göçmenler bu araştırmanın dışında tutularak, araştırmanın belirli ölçülerde sınırlılıkları belirlenmiştir.

Görüşme kapsamına alınan yabancılara ulaşmak için Antalya içinde faaliyet gösteren çeşitli derneklere, turizm şirketlerine, eğitim kuruluşlarına, kiliselere, kütüphanelere, tercüme bürolarına, yabancıların daha çok gittiği kafelere v.b. gidilmiş ve çalışma hakkında bilgi verilerek anketler uygulanmıştır. Anket formlarının uygulanması araştırmayı yapan kişi tarafından gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİ ve ULUSLARARASI GÖÇ

1.1. Uluslararası Göçün Tarihsel Süreci

Göç ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi işlemini kapsayan bir süreçtir (www.tdk.gov.tr). Bu bağlamda göç 20. veya 21. yüzyılın özelliği olmayıp, uzun bir tarihe sahip olan bir olgudur. Bu bölümde göç tarihindeki farklı aşamalar ve yaklaşımlar ve ayrıca göç sistemleri de incelenmektedir.

D.S. Massey'in "21. Yüzyıldaki Uluslar Arası Göçün Formları ve Süreçleri" adlı çalışmasında uluslar arası göçü dört geniş döneme ayırmaktadır (Massey, 2003, s.1-5):

1. **Ticari dönem** (mercantile period): Ticari dönem 1500 ile 1800 yıllar arasını kapsamakta, bu dönemde Avrupa ülkelerini terk edip Avrupa'nın hâkimiyetini genişletmek amacıyla Yeni Dünya'ya yönelen göç akımları yer almaktadır. Bu 300 yıl boyunca Avrupalılar Amerika, Afrika, Asya ve Okyanusya gibi kıtalara yerleşmiştir. Bu dönemdeki göçmenleri genelde dört gruptan gelmektedir: Görece çok sayıda olan çiftçiler, az sayıda olan yöneticiler ve esnaflar, Avrupa merkantilist ekonomileri için tarlaları geliştiren ve az sayıda olan girişimciler ve sürgün yerine gönderilen mahkûm suçlular. Bu tarlalarda çalıştırılmak üzere dünyanın dört yanından getirilen köleler yeni yaşadıkları yerlerin etnik kompozisyonunu çeşitlendirmiştir.

2. **Sanayi dönem** (industrial period): 19. yüzyılda sanayileşme ile başlamış olan bir dönem kastedilmektedir. Bu dönem içinde Avrupa ülkelerinde yurtdışına yönelik göç yoğun bir şekilde yaşanmıştır. O zaman yaklaşık 48 milyon kişi vatanlarını terk etmiştir: İngiltere (1900 yılındaki nüfusun % 41'i), Norveç (% 36), Portekiz (%30), İtalya (% 29), İspanya (% 23), İsveç (% 22). Söylenmesi gereken şey dışa göçün sanayileşmenin başladığı anda başladığıdır.

3. **Kısıtlı göç dönem** (period of limited migration): söz konusu dönem Birinci Dünya Savaşı ile başlamıştır. Şovenizm Avrupa'da yaygın hale gelmesi ile göç akımları kesilmiştir, ama tamamen durmamıştır. Fakat 1929 yılında Dünya Ekonomik Bunalımı geldiğinde her şey göç dâhil olmak üzere durmuştur. Bu dönemde sadece İkinci Dünya Savaşı'nın göç akımlarını hızlandırdığı ve bu göçlerin zorunlu sebeplere dayandığı, çoğu zaman ölüm kalım meselesi haline dönüştüğü bilinmektedir.

4. **Sanayileşme sonrası dönem** (post-industrial period): 1960'lı yıllarda başlamış olan ve geçmiştekilere hiç benzemeyen bir göç dönemidir. Bu dönemde göç gerçekten küresel bir olguya dönüşmüş ve geleneksel göç kaynağı olan Avrupa ülkelerinin yerini Üçüncü Dünya

lkeleri almıştır. 1960 yılından itibaren Avrupalıların göçmen kitlesindeki yüzdesi geçmiş yıllara göre çok düşükken, Asyalılar, Afrikalılar ve Latin Amerikalıların sayısı sürekli artmaktaydı. İtalya, İspanya ve Portekiz gibi Avrupa lkeleri, g veren ülkeler statüsünden g alan ülkeleri statüsüne dönüşmüştür. Avrupa lkeleri dışında Körfez lkeleri de g akımlarını çekmeye başlamışlardır. Petrol zengini olan Körfez lkeleri yurtdışından gelen ucuz işgücünü kullanmayı tercih etmiştir, fakat Avrupa lkeleri gibi, bu göçmenlere “misafir” statüsünü verip, onların daha sonra vatanlarına döneceklerini sanmışlardır, ama gerçek durum tam tersi çıkmıştır. Geçici olarak kalacakları düşünülen göçmenler yeni yaşadıkları yerin fırsatlarını ve yaşam seviyesini vatanındakine göre değerlendirip, yerleşmeye karar vermişlerdir ve bu durum göçmenleri gelişmiş olan veya gelişmiş ülke statüsüne yakın olan (yeni endüstrileşmiş) lkelerin gündemine getirmiştir. Burada konuyla yakından ilişkili bir görüş E.Tellal’den gelmektedir. E. Tellal gn tarihini şu şekilde görmektedir (Tellal, 1994, s.3-4):

“Tarihin her döneminde, her toplulukta g hareketine rastlıyoruz. Ancak, 17. yüzyıl ve öncesindeki barbar şiddete dayalı g hareketleri, emeğin meta olarak düzenli aktarımını içermediği için ağdaş g hareketinden ayrılır. Genellikle, ağdaş göç hareketlerinin kapitalist üretim biçimiyle başladığı kabul edilir. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarındaki Amerika kıtasına kle ticareti, emeğin yer değiştirmesi bakımından kendisinden önceki hareketlerden ayrılır. Yine de şiddet unsurunun sürdüğü gözlenir. Bu dönemde, yalnızca Avrupa’dan “Yeni Dünya”ya göç gönüllü biçimde gerçekleşti. Aslında, uluslar arası g kavramı, sınırlarından insan geçişini denetlemek hak ve gücüne sahip olduğunu savunan “ulus-devlet”lerin ortaya çıkışıyla başladı. Yine de, 1910’lara değin bu konuda yerleşik uygulamalara rastlamıyoruz. Bu dönemdeki işçi hareketleri, dönemin kapitalist devletlerini nlem almaya itti. İkinci Dünya Savaşı, 20. yüzyılda uluslar arası g hareketinin dönüm noktası kabul edilir. Bu tarihten önce ABD Avrupa’dan göçmen kabul ederken, Avrupalılar aynı zamanda sömürge topraklarına gyordu. Savaş sonrasında ise, ABD’ye Latin Amerikalılar ve Asyalılar gerken, Avrupa eski sömürgelerinden göçmen kabul etmeye başladı. 1970’lere değin, uluslararası g, ekonomik kalkınmaya destek olduğu için, olumlu bir olgu olarak kabul ediliyordu. 1960’lı yıllar, Batı Avrupa lkelerinin önemli sayılarda “geçici misafir işçi” kabul etmesine tanık oldu. Ancak, 1973 Petrol Krizi sonucu içine girilen ekonomik bunalım ve buna eşlik eden işsizlik bu eğilimi tersine çevirdi. (...) 1970’ler g engellemeleri ve aile birleşmeleri ile geçti. 1980’lerde ise yüksek nitelikli ve belgelenmemiş göçmen işçilerin yanı sıra “ekonomik-mlteçiler”in hareketlerine tanık olduk.

Günümüzde, uluslararası göç hareketleri insanlık tarihinin daha önce tanık olmadığı

boyutlara ulaşmış durumdadır” (Tellal, 1994, s.3-4). Küreselleşmenin beraberinde getirdiği hızlı bilgi akışı, daha hızlı ulaşım, yüksek teknoloji, sınır aşan ve çok kolay sağlanan iletişim, çokkültürlülük gibi unsurların beraberinde getirdiği artan göç akımları 20. yüzyılda dünyanın dört ayrı göç sistemine ayrılmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, D.S. Massey dünya göç sistemlerini şu şekilde tanımlamaktadır:

1.Kuzey Amerika göç sistemi (the North American migration system): dünyanın en büyük ve en eski sistemidir. Bu sistemin içinde oluşan göç akımları Latin Amerika ve Karayip Denizi tarafından ABD ve Kanada’ya yöneliktir.

2.Avrupa göç sistemi (the European migration system): Avrupa ülkelerine gelen göçmenleri çoğunlukla Orta Doğu’lu ve Afrikalı. Aynı zamanda Avrupa’ya yönelen göçmenler arasında Polonya, Rusya ve diğer eski SSCB ülkeleri önemli bir yer almaktadır.

3. Körfez göç sistemi (the Persian Gulf system): Körfeze yönelen göçmenler hem Asyalı ve Müslüman (Hindistan, Pakistan, Bangladeş) hem de Uzak Doğu’lu ve Müslüman olmayanlar (Vietnam, Kore vb).

4. Asya Pasifik göç sistemi (the Asia-Pacific system): Yukarıda adı geçen göç sisteminden farklı olarak, Asya Pasifik göç sistemi çok kutupludur, yani göç sisteminde tek bir merkez yoktur. Bu sistemde dört temel çekim merkezi bulunmaktadır: Avustralya, Japon ve Güney ve Doğu Asya’daki yeni endüstrileşmiş ülkeler.

D.S. Massey dört temel göç sistemin yanı sıra bir alt sistemin bulunduğu ve göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir: Bu sistemin adı Arjantin alt sistemidir (the Argentine subsystem). Arjantin alt sisteminin diğer ana göç sistemine göre kendi özellikleri vardır. Bu özellikler onun ana sistemi statüsüne dönmesini engeller: a) göç akımlarının ölçüsü kısıtlı; b) sistemin tek çekim merkezi var; 3) göç akımları kıtalararası yok denilecek kadar azdır. Göçmenlerin çoğu Şili, Uruguay, Paraguay ve Bolivya gibi ülkelere gelmektedir.

Göç sistemlerine bakıldığında, genel-geçer özelliklerin var olduğunu söylemek çokta kolay değildir. Örneğin, N. Abadan-Unat’ın “Bitmeyen Göç” adlı çalışmasında göç sistemi kuramını incelerken, göç sistemi yaklaşımının birkaç varsayımına yer vermektedir:

“a. Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi açıdan yakın olmak zorunda değildir, çünkü bu konuda fiziki yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler söz konusudur. Yakınlık, bu göç hareketlerini arttırmadığı gibi uzaklık da onlara engel olmamaktadır.

b. Çok kutuplu sistemler de söz konusu olabilir, bu durumda dağınık halde bulunan bir kısım merkez ülkeler birbiri ile örtüşen ülkelerin göçmenlerinin kabul etmektedir.

c. Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir, ancak uygulama çoğulcu üyelik daha çok gönderen devletlerde görülmektedir.

d. Ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılırlar. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur” (Abadan-Unat, 2002, s.22-23).

Çalışmanın bu kısmında tarihsel süreçle beraber gelişen, değişen göç ve göçle birlikte ortaya çıkan göç sistemlerine yer verilmektedir. Fakat küreselleşme sürecinin etkilerini dikkate almadan günümüz göç olgusunu anlayabilmek pek de mümkün gibi gözükmemektedir.

1.2 Küreselleşme Sürecinin Göç Üzerine Etkileri

Küreselleşme dünyanın yeni bir süreci olmadığı ve bu konu üzerine çok geniş çalışmalar olduğu halde küreselleşmenin kelime olarak çok yaygın ve sık sık kullanılan fakat hala net bir şekilde tarif edilemeyen bir terim olduğunu önceden açıkça söylemek yerinde olacaktır (Skaliotis ve Thorogood, 2007, s.1). M. Skaliotis ve D. Thorogood’un belirttikleri gibi, küreselleşme çok yönlü bir süreçtir ve sadece ekonomik alanda araştırılmasıyla yetinilmemelidir. Küreselleşme alanında araştırma yapan birçok uzman tarafından (Walby, 2003, s.2) D. Held’in küreselleşme hakkında verdiği açıklamaları küreselleşmenin özünü en kapsamlı bir şekilde ifade eden açıklamalar olarak kabul edilmektedir: “Yaygınlık, yoğunluk, hız ve etki açısından değerlendirilen ve kıtalararası, bölgelerarası akışları etkileşim ve yetki kullanımını üreten, sosyal ilişkilerin ve işlemlerin mekansal organizasyonundaki değişimi belirten bir veya birtakim süreçtir” (Walby, 2003, s.2).

Zengingönül, “Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz?” adlı çalışmasında, D. Held’in başka bir küreselleşme tanımlanmasına yer vermektedir. “Küreselleşme; suçtan kültüre, materyalizmden ruhbanlığa kadar çağdaş sosyal yaşamın tüm parçalarının dünya çapında birbirlerine olan bağımlılıklarının genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanmasıdır”. (Zengingönül, 2005, s.90). Giddens’e göre ise, küreselleşme: dünyanın bir yerinde olup bitenleri bu yerden çok uzak olan bir yerde yaşayan insanlara hissettirmesidir (Geogantzas, vd. 2009, s.2). Buradan hareketle, küreselleşme ekonomi ve siyasetin yanı sıra uluslar arası göçü de etkilemekte ve küreselleşmenin yaptığı etkiler dünyanın hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerini kapsamaktadır. Söz konusu etkiler şu şekilde sıralanabilmektedir:

Birincisi, çağdaş dünyada gelişmiş ülkelerde yüksek nitelikli uzmanlar talebinde bulunmaktadır. Söz konusu yüksek nitelikli uzmanlar geldikleri ülkenin ekonomisinin, biliminin ve kültürünün gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İkincisi, gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanması ve doğum seviyesinin düşük olması iş

gücünün azalmasını beraberinde getirip, söz konusu ülkeler iş gücü eksikliği duyulan sektörlere yurtdışına iş gücünü sağlamak zorunda kalmaktadır (Li, 2008, s.1).

Üçüncüsü, gelişmiş ülkelerde, daha önce de olduğu gibi, “3-D” mesleklerde (dirty, dangerous, degrading) (Тапан, 2010, s.69) yurtdışından gelen ve düşük maaşa çalışmaya hazır olan iş gücü talebinde bulunmaktadır. Ek olarak, “dual economy theory” olarak bilinen ikili ekonomi teorisine göre, ucuz ve kalifiye olmayan iş gücüne talep sermaye birikimin vazgeçilmezidir. J. Bulow ve L. Summers “A Theory of Dual Labor Markets with Application to Industrial Policy, Discrimination, and Keynesian Unemployment” (Endüstriyel Politika, Ayrımcılık ve Keynes İşsizliği için İkili Ekonomi Teorisi) adlı makalesinde 1971 yılında Doeringer ve Piore’nin Amerika ekonomisinin ikili bir yapıya sahip olduğunu çalışmalarında apaçık ortaya çıkardıklarını ifade etmektedir (Bulow ve Summers, 1985, s.6). Doeringer ve Piore’ye göre, o zamanki Amerika ekonomisi iki bölüme ayrılmaktaydı: “blue collars(mavi yakalı)” diye tanınan işçilerin çalıştıkları sektör (mesela sanayi) ve “white collars(beyaz yakalı)” diye bilinen yüksek kalifiye elemanların (veya uzmanların) çalıştıkları sektör (bilim, araştırma, PR vb.)

Ayrıca “3 – D” mesleklerin çoğu kadınlar tarafından icra edildiği için küreselleşme çağında uluslar arası göçte kadınlar daha çok sayıdadır.

Dördüncüsü, 20. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ülkeleri göç kaynağı ülkelere göç alan ülkelere dönüşmüşlerdir.

Beşincisi, gelişmekte olan ülkelere çok, gelişmiş ülkelere göçmen sayısı genel nüfusa oranla daha yüksektir (Li, 2008, s.5).

Altıncısı, göç veren ülkeler uluslar arası göç sisteminde belirsiz durumdadırlar. Bir yandan, yurtdışına yönelik göç sayesinde işsizlik seviyesi düşmekte, öte yandan ise göç edenlerin arasında bu ülkenin vasıflı vatandaşları da yer almaktadır. Bu bağlamda, göç veren ülkelerin beyin göçü diye bilinen göçten daha çok zarar görmektedir. Üstelik, işsizlik seviyesi de düşmeyerek, bazı sektörlerde tam tersine yükselebilmektedir. Bunun nedeni küreselleşme sonucu ortaya çıkan ucuz ithalat ülke içinde üretimini ekonomik mantığı açısından elverişsiz kılmasıdır. Bu yüzden, ekonominin belli sektörlerinde üretim çöküşü ilgili sektörlerdeki istihdamın çöküşünü de beraberinde getirmektedir. Uluslar arası Çalışma Örgütü’nün genel direktörü Juan Somavia belirttiği üzere, küreselleşmenin en çarpıcı eksikliğinin, insanlara dünyanın her yerinde çalışabilecekleri uygun iş yerleri oluşturmada başarısız olduğudur (<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/162/27955.html>/15.03.2013).

Yedincisi, dünyadaki birçok ülkenin göç politikaları mültecileri, sürgün edilenleri ve sığınmacıları yurtiçine almamaları yönündedir. Ucuz iş gücünü oluşturan işçilerinin genelde

illegal olarak çalıştıkları için geldikleri ülkenin sınırlarında geri döndürülmeleri şöyle dursun, siyasi nitelikli göçmenlerin ülkeye gelmelerini durduracak daha birçok engel koyulmaktadır (Reynolds ve Muggeridge, 2008, s.25). Dikkat çeken en ilginç nokta, küreselleşmenin dünyayı ekonomik ve siyasi olarak yakınlaştırmasına ve uluslar arası insan hareketliliği teşvik etmesine rağmen ülkelerin göç akımlarına gün gittikçe daha çok engel koymalarıdır (İnternational Migration And Globalization, s.229).

Sekizincisi, uluslar arası göç tarih boyunca homojen kalan toplumları farklılaştırmıştır. Bu durumla karşılaşan ülkeler belli bir entegrasyon modelini geliştirip tepki vermek zorunda kalmıştır. Örneğin, Kanada ve Avustralya çok kültürlük modelini uygulamaktadır.

Bu bölümde görüldüğü gibi, küreselleşmenin tarihi, göçün tarihi kadar uzun olmamakla beraber göç üzerine etkileri mevcut ve dikkate almaya değerdir. Küreselleşmenin göç üzerine ne yönde etkilediği konusundaki görüşler yukarıda da belirtildiği gibi az çok aynı eksendeyken, göçün kuramsal açıdan nerede yer aldığı, nasıl gerçekleştiği ve dünya üzerine etkilerinin ne şekilde kendilerini belli ettiği büyük bilimsel tartışmalara yol açmaktadır. Aşağıda bahsedilecek olan “Kuramsal Açıdan Göç” bölümünde yukarıda adı geçen ikilemler ve tartışmalara yer verilecektir.

1.3. Ulusötesi Göçmenlik

İnsanlık tarihi boyunca anavatanlarından göç eden kişilerin geride bıraktıkları ülkeleri ile bağıını sürdürmüşlerdir bu durum günümüzde özellikle yeni teknolojilerin gelişimi ve iletişim kanallarının artması ile söz konusu bağıın etkilendiğini ve daha kolaylaştığını belirtmek yerinde olacaktır (Özkul, 2012, s.487). Başka bir ifade ile, uluslararası göçün farklı anlamalar kazanmasında teknolojik gelişmelerin önemli bir yer tutmaktadır. Aynı zamanda, göçün evrilmesi ile göçün aktörü olan göçmen de farklı bağlamlarda değerlendirilmektedir. Bugün göçmenlerin bir kısmı ulus-ötesi göçmen haline gelmiştir. “Asimilasyon teorilerinin göçmenlerin çok düzeyli, çok yerelli bağlantı ve faaliyetlerini, kendilerini birden çok yere ait hissetmelerini açıklayamaması üzerine ulus devletin sınırlarını aşan göç hareketlerini incelemek üzere ulusötesi göç kavramı ortaya atılmış, göç alan ülkelerdeki etnik toplulukların geldikleri ülkelerle korudukları güçlü bağları açıklamak için ulusötesi topluluk kavramı geliştirilmiştir” (Toksöz, 2006, s.40). Dikkat edilmesi gereken şudur: daha önce incelendiği üzere, göçmenlerin sadece bir kısmı ulus-ötesi göçmen sayılabilmektedir. Ulus-ötesi göçmen kriterlerini E. Uçar İlbuğa şu şekilde özetlemektedir:

“Ulusötesi göçmenler en az iki dil konuşmakta, çok sayıda memlekete aidiyet duygusu taşımakta ve çeşitli kültürler arasında hareket etmekte, iki ya da daha fazla ülkenin kültürel,

ekonomik ve siyasi koşullarını takip etmektedirler” (Luethi’den akt. Uçar İlbuğa, 2011, s. 181).

Bu bağlamda, ulus-ötesiliğin özüne bakıldığında: “ulusötesilik, insanlar ve kurumlar arasındaki siyasal, kültürel ve ekonomik bağlar, bu ilişkiler içinde mekânsal kimliklerin ve kolektif oluşumların ağırlığını kaybederek, sınırlar ötesinde yeni ait olma olanaklarının yaratılmasıdır” (Uçar İlbuğa, 2011, s.181).

Ulus-ötesi göçmenler anavatanlarıyla gidiş-geliş şeklinde bağlarını korumakta ve böylece ‘hem orada hem burada’ yaşamaktadırlar. E.Uçar İlbuğa bu durumu daha detaylı bir biçimde irdelemektedir:

“(…) İnsanların bu şekilde ‘hem orada hem burada’ yaşamalarında, yasadışı çalışma koşullarından sakınma, her iki ülke ile kurulan ekonomik, sosyal ve kültürel bağlar yanında, aile üyelerinin her iki ülkede yaşıyor olmaları gibi çok çeşitli etki mekanizmaları rol oynamaktadır. Bu tür hareketlilikle ulus-ötesi alanlar oluşmaktadır” (Schrader’den akt. Uçar İlbuğa, 2010, s.176).

1990’lu yılların küreselleşmenin hızla geliştiği ve dünya haritasında yeni siyasal, ekonomik ve kültürel düzenin oluştuğu dönem olduğunu dikkate alarak, o yıllarda ulusötesilik “insanların sınırlar arası yaşamları ve onların yaşam koşullarına ilişkin yeni yaklaşımları beraberinde getirdiğini” (Uçar İlbuğa, 2010, s.176) ortaya koymak yerinde olacaktır. E. Uçar İlbuğa uluslararasılaşmanın sosyalizasyon boyutunu aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

- uluslararasılaşma,
- yeniden ulus olma (Soviyetler Birliği ve Doğu Avrupa’nın dağılması sonrası ortaya çıkan yeni ülkeler),
- uluslarüstü birlik (Avrupa Birliği, Avrupa Mahkemesi),
- küreselleşme (finans akışları, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılması, ‘Macdonaldlaşma’),
- diasporaların uluslararasılaşması ve
- ulus-ötesileşme (ulus-ötesi aileler, çokuluslu ya da ulus-ötesi şirketler) olmak üzere sınıflandırılmaktadır (2010, s.178).

Ulusötesi göçmenlik çerçevesinde irdelenmeye değer bir konu diasporaların uluslararasılaşmasıdır, zira göçmenler köken ülkeleri ile ekonomik, politik ve sosyo-kültürel ilişkileri sürdürmekte ve geliştirmektedir:

1. Bağların ekonomik boyutu:

Ekonomik ilişkiler maddi para gönderilerden oluşmakta ve geçmiş dönemlere kıyasla artmış durumdadır (Özkul, 2012, s.487). Bu paralar maddi yardımın gönderildiği

ülkede okulların, hastanelerin, yeni göçmen derneklerinin açılmasında, yeni yolların ve altyapıların hazırlıklarının yapılmasında kullanılmıştır. 2012 yılında resmi olarak kaydedilen maddi para gönderileri en çok alan ülkeler Hindistan (69 milyar dolar), Çin (60 milyar dolar), Filipin (24 milyar dolar) ve Meksika'dır (23 milyar dolar) (<http://web.worldbank.org> / 22.06.2013).

2. Bağların politik boyutu:

Politik ilişkiler göçmenlerin lobi hareketlerinde gözlemlenmektedir. Başka bir ülkede yaşarken, geride bırakılan vatanında oy kullanmaya devam etmek istemekte, yani siyasal alanda aktif bir rol oynamak arzusundadırlar. Politik katılımı ile ekonomik açıdan ülkeye katkıda bulunabilecekleri inancına dayanarak ulus-devletler çifte vatandaşlık ihtiyaçlarını kabul etmektedir (Özkul, 2012, s.488).

3. Bağların sosyo-kültürel boyutu:

Bu tür bağlar bir yandan göçmenlerin vatanlarında kalan aileleri ile yeni teknolojileri kullanarak (ücretsiz konuşma programları, örneğin skype) irtibata geçmeleri anlamına gelmekte (Özkul, 2012, s.489), diğer yandan yurtdışında eğitim alıp köken ülkeye dönmeye karar veren göçmenlerin sosyal, kültürel ve diğer alanlarda girişimci rolünü üstlenebilmeleri, yani “tersine beyin göçü” şeklinde gerçekleşmektedir.

Sonuç olarak, ulusötesilik olgusunun dikkat çeken özellikleri şu şekilde özetlenebilmektedir: “ulus-ötesi göçmen yaklaşımlarının temel noktası, artık göçmenliğin tek yönlü bir yolculuk ya da iki ülke arasında gerçekleşen bir defaya özgü bir değişim olarak açıklanamayacağıdır” (Uçar İlbuğa, 2010, s.178).

1.4. Kuramsal Açıdan Göç

Bu bölümde Ravenstein'in göç kanunları, itme-çekme teorisi, merkez-çevre teorisi, Parekh'in göç teorisi sınıflaması, ağ teorisi ve kümülatif nedensellik teorisi detaylı olarak incelenmektedir.

1.4.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göçle ilgili ilk bilimsel çalışma Ravenstein tarafından Dr. W. Farr'ın “göçün hiçbir kesin kanuna bağlı olmadığı” düşüncesini yanıtlamak amacıyla 1885 yılında yapılmıştır (Yalçın, 2004, s.22). D.B. Grigg “E.G. Ravenstein and the Laws of Migration” (E.G. Ravenstein ve Göç Kanunları) adlı makalesinde Ravenstein'in ortaya koyduğu sekiz göç kanunu şu şekilde tanımlamaktadır:

1. *Çoğu göçmen kısa mesafeli yerlere göçer*

Ravestein'in ortaya koyduğu bu göç kanunu 19. yüzyıldaki İngiltere'de Cambridgeshire, the West Midlands, Londra, York, Liverpool, Essex, Barrow, Nottinghamshire, Glasgow, Northampton, Oldham gibi şehirlerde yansıtılmıştır. O dönemdeki İngiltere'de göç kanunu konusundaki hipotezler sadece nüfus sayımı verilere dayanabilmektedir. Bu doğrultuda çalışan uzmanlardan biri M. Anderson 1851 yılıdaki Preston şehri nüfus sayımı verilerini kullanıp, Ravestein'in bu göç kanununu doğrulamıştır: Preston yerlilerinin % 48'i Preston'da doğmuş, Pteston'nun dışında doğmuş olanların %42'si Preston'a yakın (en fazla 10 km) bölgelerden gelmekte; ve sadece %30'u 30 km'den fazla uzak yerlerden (İrlanda - %14) gelmektedir (Grigg, 1977, s.44).

2. *Aileler bekâr ve yetişkin olanlarla karşılaştırıldığında daha az göç etme eğilimine sahiptir.*

İskoçya'daki verileri kullandıktan sonra (göç edenlerin çoğu 20 yaşından daha büyük; aileler nadiren göç etmekte), Ravenstein bekâr ve yetişkin olanların daha fazla göç ettiklerini düşünmektedir. Ailelerin sadece özel bir durumda (göç etmekten başka bir çare yokken) göç etme kararını aldıklarını savunmaktadır. (Grigg, 1977, s.49).

3. *Göçmenlerin çoğu yetişkindir.*

4. *Büyük şehirler doğum oranının yükselmesinden çok, göç akımlarının yoğunlaşmasından büyümektedir.*

Ravenstein bu göç kanunu doğrulayabilen verileri kullanmadığı halde, o dönemde onun düşüncesi çoğu kişi tarafından kabullenilmektedir. 1960 yılında göç üzerinde odaklanan Chambers "Population change" (Nüfus Değişimi) adlı çalışmasında 1700-1801 yıllar arasındaki Nottingham'i örnek olarak vermiştir: Elde ettiği verilere göre, her beşer yıl süresinde Nottingham'ın nüfusunun artışı nüfusun doğal artışıyla değil (ölüm oranının azalması; doğum oranının yükselmesi), göçmen sayısının yükselişiyle bağlantılıdır. (Grigg, 1977, s.51).

5. *Her göç dalgası, bunu karşılayan karşı dalga yaratmaktadır.*

Göç nedeniyle nüfusunun azaldığı (out-migration) yerler sanılanın aksine kötü bir durumda olmayabilir: bu yerlere başka yerlerden göç eden kişiler gelmektedir (in-migration). Bundan hareketle, Ravestein'dan sonra bu alanda çalışan uzmanlar "out-migration" (dışarıya göç) ve "in-migration" (dışarıdan göç) alanlarının birbirine çok yakın olduklarını bulmuşlardır. İsveçli araştırmacı Hagerstand, Ravestein'nin ortaya koyduğu teoriyi temel

olarak alıp ve İsveç'teki birçok bölgelerin verilerini kullanıp, "göç alanları" (migration fields) teorini geliştirir. (Grigg, 1977, s.48).

6. *Uzun mesafeli yerlere göç edenler genelde ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedirler.*

Ravenstein'nın göçmenlerin çoğu kısa mesafeli yerlere göç ettiğini savunmasına rağmen, göçmenlerin belli bir yüzdesinin (tahmin ettiği rakam - %25) uzak mesafeli yerlere, özellikle ticaret ve endüstri merkezi olan şehirlere göç ettiğini de kabul etmektedir. (Grigg, 1977, s.48). D.B. Grigg belirttiği gibi, yukarıda verilen rakamın doğru olup olmadığını kontrol etmek ve aslında hesaplamak bile zordur, fakat Ravenstein'in uzak mesafeli yerlere göç edenlerin kısa mesafeli göçmenlere göre genellikle daha yetenekli ve daha iyi bir eğitime sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

7. *Kent yerlileri, kırsal kesim yerlilerine kıyaslandığında nadiren göç etmektedir.*

Bu göç kanunu Ravenstein tarafından ilk kez 1885 yılında bahsedilmiştir. Fakat söz konusu göç kanunu güvenilir veri tabanına dayanmadığı için, Ravenstein'dan sonra İngiltere'deki göç üzerinde çalışanlardan hiç biri onun ortaya koyduğu bu göç kanunu kullanmamaktadır (Grigg, 1977, s.48).

8. *Kadınlar erkeklere oranla doğdukları ülke sınırlarının içinde daha fazla göç eğilimi taşımaktayken, erkekler daha çok yurtdışına göç etmektedir.*

1871 ve 1881 yıllarındaki nüfus sayımı verilere göre, doğdukları yerlerin dışında olanların çoğunu kadınlar oluşturmaktaydı. Bu durum Ravenstein'nın kadınların daha sık göç ettikleri düşüncesini destekler nitelikteydi. Fakat bazı yerlerde bu göç kanunu gerçeği yansıtmamakta, özellikle madencilik, imalat sektörlerin gelişmiş oldukları bölgelerde. 19. yüzyılın sonlarında kadınların göç etme eğilimi erkeklerin indeksiyle kıyaslandığında yaklaşık aynı seviyededir (Grigg, 1977, s.49).

1.4.2. İtme – Çekme Teorisi

Everett Lee'nin geliştirdiği kuramında (Lee, 1966, s.50) göçün olmasına neden olan etmenler dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar şunlardır:

- 1) Yaşanan yer ile ilgili etmenler
- 2) Göç edilmesi planlanan yer ile ilgili etmenler
- 3) Engeller
- 4) Bireysel etmenler

Lee'nin belirttiği üzere, insanları çeken ve bir yerde uzun kalmalarını sağlayan belli

etkenler varken, tam tersine, insanları yaşadıkları yerden iten, yani bu yeri bırakmaya zorlayan etkenler de vardır. “+”simgelenebilen olumlu (çekme) etkenler arasında iyi iklim, eğitim fırsatları vb. faktörler yer almaktadır. Kötü hava koşulları, işsizlik, doğal afetler vb. “-” simgelenen olumsuz (itme) etkenler olarak adlandırılabilir (Yalçın, 2004, s.31). İtme-çekme kuramına göre göçmenler için gidilecek ülkenin sunabileceği fırsatlar (mesela iş koşulları) göç etme kararını almakta anahtar rolü oynamaktadır. Yaşadıkları ülkede yukarıda sözü geçen refahı sağlayan koşulların olmaması itme etmeniyken, göç edilecek ülkenin çekici iş pazarı çekme etmenidir. Lee kendi çalışmasında “yaşanan yer” ile ilgili ve “göç edilecek yer” ile ilgili etmenler arasında şöyle bir fark göstermektedir:

Göçmenler yaşadıkları yeri (the place of origin) iyi tanımakta, yani hem olumlu hem de olumsuz yönlerini net bir şekilde değerlendirebilmekte, fakat gidilecek yerin sunacağı fırsatları, oradaki çevreyi ve ortaya çıkabilecek olumsuz olayları bilmemektedir. Ek olarak, “+” ile “-” etmenlerin toplamı göç etme kararını kesinleştiren bir değerlendirme değildir, başka bir deyişle, göç etme kararının alınmasında “+” etmenler’in “-” etmenleri arka plana itebilecek kadar büyük olması gerekmektedir. Üçüncü sınıftaki etmenleri engeller oluşturmakta; aile ve çocuklar göç sürecini etkileyen çok önemli iki unsurdur. Belirgin bir şekilde, evli/çocukları olmayan bireyler daha fazla göç etme eğilimi taşımaktadır. Evli/çocuklu olanlar ise bu kararı aileleriyle konuşmakta ve onları ikna etmekte, ya da kendileri ailelerin ve/veya çocukların varlığını dikkate alarak göç etme kararı almakta ya da bu karardan vazgeçmektedir.

Kleiner ve diğerleri de, itme-çekme teorisine katkıda bulunmaktadır. Onlara göre göç edenlerin itme ve çekme faktörlerinin hepsini dikkate aldıklarında göç etme kararını alma süresi uzamakta ve sancılı olmaktadır (Yalçın, 2004, s.32).

Yukarıda incelenen noktalar üzerine farklı bir bakış açısı getiren Mac Donald’ın görüşlerini ele alırsak. Mac Donald’ın göç ile ilgili düşünceleri Lee’nin görüşlerine yakın olmasına rağmen, Mac Donald daha çok insanların itici etkilere çeşitli tepkileri verebileceklerini kanıtlamaya çalışmaktadır. Kendi çalışmasının kanıtlarını İtalya örneğini inceleyerek elde etmektedir. İtalya’daki bazı kırsal bölgelerde göze çarpan itici faktörlerin varlığına karşın, o yerlerde yaşayan insanların göç etmediği anlaşılmaktadır (Yalçın, 2004, s.33).

Son olarak, itici ve çekici faktörlerin basit bir toplamı göç etme kararını sanılanın aksine kesinleştirmemekte ve sözü geçen etmenlerin yanı sıra bireysel görüşler, yaşanılan yerle kurulu olan bağ ve vatanperverlik gibi potansiyel etmenler de göz ardı edilmemektedir.

1.4.3. Merkez Çevre Teorisi

Merkez çevre teorisi Bağımlılık Okulu tarafından yaratılmıştır. Bu Okulun düşünürlerine göre, dünya, “merkez” ve “çevre” diye bilinen iki ülke grubuna ayrılmaktadır. E. Morawska’nın düşüncesine (teorisine) göre, çevre ülkeler merkez ülkelere zorunlu olarak bağlıdır. Ancak bu konuda farklı düşünen Ç. Yalçın’a göre, bu ifade “üzerinde tartışılması gereken bir durumdur” (Yalçın, 2004, s.35). Ç. Yalçın’ın belirttiği gibi, çevre ülkeleri ve merkez ülkeleri karşılıklı olarak bağlıdır çünkü hammadde ve ucuz iş gücüne sahip olan çevre ülkeleri merkez ülkelerinin gelişmesinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Üstelik, merkez ülkeleri mevcut durumu devam ettirebilmek için çevre ülkelerindeki ekonomilerin gelişmemişliği ya da azgelişmişliğini kökleştirmeye çalışmaktadır: ekonomiye az yatırım yapılması, kaliteli işgücünün oluşturmasının engellenmesi vb.

Söz konusu durum, sadece merkez ülkeleri tarafından ağırlaştırılmamakta, çevre ülkeleri de mevcut gelişmemişliklerine ciddi bir şekilde olumsuz etki etmektedir. Birincisi, zayıf ekonomik alt yapısı ve artmakta olan nüfuslarıyla bu ülkeler merkez ülkeleri istihdam ve gelişme sorunları çözmekte yardımcı olarak görmektedir. İkincisi, yeterli donanım olmadığı için, bu ülkeler ellerindeki hammaddeyi gelişme kaynağı olarak net bir şekilde değerlendirmekten uzaktırlar. Bu hammaddeyi satıp, sattıkları hammadden yapılan kaliteli ürünleri almaktadır. Üçüncüsü, göç akımlarıyla yurtdışına gidenler arasında yüksek nitelikli iş gücü de bulunmaktadır, bu nedenle çevre ülkelerin göç etmiş vatandaşlarının geri dönmelerini istemelerine rağmen, hayal ettikleri durum gerçekten uzaktır. Beyin göçü göçün beraberinde getirdiği olumsuz etkileri de artırmaktadır.

İmmanuel Wallerstein ise yukarıda sözü geçen dünyanın ikili yapısına üçüncü aktörü eklemektedir. Üçüncü ülke grubun adı yarı çevre ülkeleridir. İ. Wallerstein’in Dünya Sistemi teorisine göre, dünya üç parçaya bölünmektedir: merkez ülkeleri, yarı çevre ülkeleri ve çevre ülkeleri (Yalçın, 2004, s.38). Daha önce belirtildiği gibi, merkez ülkeleri gelişmiş ülkelere oluşmaktadır. Merkez çevre teorisi üzerine odaklanan başka araştırmacılar gibi, Wallerstein de bu ülkelerin dünyadaki hammadde, teknoloji, sermaye, transport vb denetim ile ilgili üstünlükten yararlandıkları ve üretimin ise yarı çevre ve daha çok çevre ülkelerine bırakıldığı düşüncesini desteklemektedir. Yarı çevre ülkeleri ne merkez ülkeleri ne de çevre ülkelerin grubuna katılabilmektedir. Yarı çevre ve çevre ülkelerinin durumu gelişmiş ülkelere göre daha aşağıda olduğu için iş gücü akışı yarı çevre ve çoğu zaman çevre ülkelerinden merkez ülkelere doğru yapılmaktadır (Yalçın, 2004, s.40).

N. Abadan-Unat’ın “Bitmeyen Göç” adlı çalışmasında belirttiği gibi, “dünya sistemi kuramı, uluslar arası göçün giderek genişleyen küresel piyasanın siyasal ve ekonomik

örgütlerini izlemekte olduğunu ileri sürmektedir”(Abadan-Unat, 2002, s.17). Bu görüşü ile bağlantılı açıkladığı 6 varsayımı şu şekilde özetlemektedir:

- a) “Gelişmiş dünyanın kapitalist piyasa sisteminin çevre ülkelerine girişi, uluslar arası göç akımını harekete geçiren doğal bir süreçtir.
- b) Uluslar arası işgücü akımı, uluslar arası mallarla sermayenin akımını izlemektedir, ancak ters yönde.
- c) Uluslar arası göç, özellikle geçmişte sömürgecilik yapmış olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir.
- d) Uluslar arası göç, piyasa ekonomisinin küreselleşmesinden ileri geldiğine göre bu akımı frenlemenin bir yolu, hükümetlerin denizaşırı yatırım alanlar ile çokuluslu şirketlerin finans faaliyetlerini denetlemektedir.
- e) Kapitalist ekonomiler, kendi sınırlarının ötesinde yaptıkları yatırımları korumak için, gerektiğinde siyasi ve askeri müdahaleler yapmaktadırlar.
- f) Uluslar arası göç, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam koşullarından çok az etkilenmektedir” (Abadan-Unat, 2002, s.17-18).

1.4.4. Parekh’in Göç Teorisi Sınıflaması

Yukarıda tartıştığımız teorilerden farklı olarak, Parekh üç göç teorisinden bahsetmektedir. Bunlar, liberal, toplumcu ve etnik (milliyetçi) görüşler, bu görüşleri Ç. Yalçın “Göç Sosyoloji” adlı çalışmasında şu şekilde özetlemekte (Yalçın, 2004, s.40):

- a) Liberal Görüş: bu görüşe göre, eğer bir ülkede işgücüne gereksinim varsa, göçmen işçileri gelecek ve göçmenlere ihtiyaç bittiğinde göç akımları duracak, gelen göçmenlere ihtiyaç kalmadığında ülkelere geri döneceklerdir. Ç. Yalçın’ın belirttiği gibi, liberal görüşün savunduğu “ihtiyaç olmazsa göçmenleri geri göndeririz” kanısı büyük yanlış olmuştur. Batı Avrupa ülkeleri buna en güzel bir örnektir: 1970’li yıllarda göçmen işçi alımını durdurmaya yönelik tedbirlerin alındığı halde, göç akımları önlenememiş ve ara sıra hızını artırmıştır.
- b) Toplumcu Görüş: bu görüşe göre, yurtdışından gelecek göçmenlerin göç edecekleri yerin kültüründen farklılıklar sergileyeceği gerekçesiyle, göç alan topluma en iyi uyum sağlayacak olanların seçilmesi gerekmektedir. Uyum sağlanması şartı toplumdaki bireylerin kendilerini ifade ettiklerinde bireysel kimliklerinin yanı sıra toplumsal kimliklerini kullandıkları gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Fakat en iyi uyum sağlayacakların nasıl seçileceğine ilişkin net bir bilgi verilmemektedir.

c) Etnik (milliyetçi) Görüş: bu görüşe göre, ülkeye göç edecek kişilerin o ülkeyle kan bağı varsa kabul edilmesi gerek. Başka bir deyişle, kan bağı olmayanlar ülkeye girmemekte, sadece ülkenin işgücüne çok ihtiyacı varsa, göçmenlere misafir statüsü verilebilmektedir. Buna verebilecek en net örnek Almanya'dır. Alman olanlara vatan topraklarına dünyanın neresinden gelirlerse gelsinler onlara en kısa zaman içinde vatandaşlık verilmektedir. Alman olmayanlar ise vatandaşlığı elde etmek için onlarca yıl uğraşmaktadır.

1.4.5. Ağ teorisi ve Kümülatif Nedensellik Teorisi

Ağ Teorisi

Bu teori kapsamında göçmenler arasındaki ağlar incelenmektedir (Yalçın, 2004, s.49). Bir grup göçmen göç ettikten sonra terk ettikleri ülkeyle bağlarını kesmemekte ve ortak köken/ soydaşlık vb. bağlarından oluşan kişilerarası ilişkiler göçün devamını sağlamaktadır, zira göç etmeyi düşünenlerin gidecekleri ülkede yardıma ihtiyacı olacağı gerekçesiyle, o ülkede tanıdıkları birileri varsa göç etme kararını daha hızlı almaktadırlar.

Konuya ilişkin olarak N. Abadan-Unat söz konusu teorinin dayandığı varsayımları şu şekilde özetlemekte (Abadan-Unat, 2002, s.18-19):

a) “Göçmen ilişkiler ağları, göç hareketini özendirmek suretiyle göç etme isteğini sürekli yaygınlaştırmaktadır.

b) Ücret farklılığı önemini kaybetmekte, çünkü göçmen ilişkiler ağları göçün yol açtığı masrafları ve içerdiği rizikoları azaltmaktadır. J.E.Taylor da “Differential migration, networks, information and risks” adlı kitabında bu fikrini desteklemektedir: akrabalık, arkadaşlık ve/veya ortak topluluk gibi bağlar, göçmenlere yer değişiminin maliyetini düşüren ve göçten beklenen net getirileri yükselen bilgiler sağlar (sosyal ağ teorisi) (Sert, 2012, s.40).

c) Göçmen ilişkiler ağları, kurumsallaştıkları ölçüde sosyoekonomik açıdan daha az seçici olmakta, gönderen ülke topluluğunu daha fazla temsil etmektedirler.

d) Göçmen ilişkiler ağları, kurulduktan sonra, kabul eden ülkelerin hükümetleri bu akımı denetlemekte büyük zorluk çekmektedir.

e) Göçmenlerle ailelerin birleşmesini hedefleyen politikalar göçmen ilişkiler ağlarını güçlendirmekte, zira belli bir ilişkiler ağına mensup olan üyelerinin aile bireylerine özel giriş hakkı tanımaktadırlar”.

T. Faist “The Volume and Dynamics of İnternational Migration and Transnational Social Spaces” (Uluslar arası Göçün ve Ulus ötesi Sosyal Alanların Hacmi ve Dinamikleri) adlı çalışmasında belirttiği gibi, son zamanlarda, sosyal ağ teorisi tarafından ortaya konan ağlar fikri ulus-ötesi sosyal alanlar teorisi içerisinde genellenmektedir. T. Faist ulus-ötesi sosyal alanları şu şekilde tanımlamaktadır: “Ulus-ötesi sosyal alanlar birçok devlette bulunan sosyal ve sembolik bağların, bunların içeriğinin, ağlar ve örgütlerdeki konumlarının ve ağlarının birleşiminden oluşur. Bu alanlar, bağlar ve pozisyonların durağan kavramlarını değil, dinamik süreçleri ifade eder” (Sert, 2012, s.40). D.Ş. Sert ulus-ötesi sosyal alanları teorisinin avantajlarını şu şekilde görmektedir:

“Ulus-ötesi sosyal alanlar teorisi birtakım nedenlerden dolayı övgüye değerdir. İlk olarak, zincir göç, geriye göç, göç süreçlerinin sürekliliği ve nüfus akımlarının doygunluğu olgularını belli bir seviyede açıklayarak uluslar arası göçün gerçek doğasını zaman ve mekan boyunca bir olay dizisinden oluşan dinamik bir süreç olarak görür. İkinci olarak, sosyal ağ teorilerini geliştirir, göçmen ağlarını hazır olarak kabul etmez, göçmen ağlarının nasıl oluştuğu ve ağların malların, fikirlerin, bilginin ve sembollerin dolambaçlı hareketini nasıl sağladığı sorularına cevap bulmaya çalışır. Son olarak, makro yapı teorilerinin ve mikro unsur teorilerinin arasına orta seviyeli bir analitik çerçeve yerleştirerek çok seviyeli bir model ortaya koyar” (Sert, 2012, s.41).

Kümülatif Nedensellik Teorisi

Kümülatif Nedensellik teorisi ilk defa 1957 yılında G.Myrdal tarafından ortaya konulmuştur. Bu teoriye göre göçü kümülatif biçimde etkileyen altı sosyo-ekonomik etken saptanmaktadır (Abadat-Unat, 2002, s.21):

1) Gelir bölüşümü

Aynı bölgede yaşayan kişiler arasında gelir açısından çok büyük fark bulunmamaktadır. Söz konusu gelir az olduğu halde, bu toplumdaki insanların yaşam kalitesi aynı seviyede olmaktadır. Fakat onlardan birisi daha iyi yaşamak ve gelir seviyesini artırmak amacıyla başka bir yere göç ettiği zaman ve gittiği yerde başarılı olduğu zaman, onun başarısı geldiği bölgedeki diğer bireyleri etkilemekte, bu da toplumdaki insanlara gelir farkını hissettirmekte ve böylece onları göç etmeye itmektedir.

2) Toprak bölüşümü

Göç edenlerin toprak alma eğilimi vardır, ve bu toprak alımı yatırım açısından çok, prestij açısından gerçekleşmektedir. Bu göçmenler aldıkları toprağı çoğu zaman

kullanmamaktadır. Göç akımlarının artışı ile yerlilerin ellerinden daha fazla toprak alınmakta ve böylece onları yaşadıkları bölgeden göç edilmeye itmektedir. Başka bir ifadeyle, göç kendisini yaşatmaktadır.

3) Tarım organizasyonu

Toprak alımı zengin göçmenler tarafından gerçekleştiği için, bu zenginler tarım organizasyonda yerlilerin iş gücünden çok, pahalı tarım makinelerini kullanmakta, ve bu yüzden yerlilerin ellerinden toprak alınmasının yanı sıra işsizlik artmakta ve bu durum onları daha fazla göç etmeye itmektedir.

4) Göç kültürü

Bir kez göç eden kişi göç ettiği bölgede yaşadıkça daha önce tanımadığı alışkanlıkları benimsemekte ve bu durum onun gelecekte yine göç etme kararını önemli ölçüde etkilemektedir.

5) İnsan sermayesinin bölgesel dağılımı

Göç, genellikle daha yetenekli ve eğitim görmüş olanları göç etmeye itmektedir, ve bu da terk ettikleri yerlerde yüksek nitelikli elemanların sayısını azaltmaktadır. Göç ettikleri bölgede ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişim görülmekteyken, arkalarında bıraktıkları bölgelerde bu gelişim söz konusu değildir ve bu durum bu bölgelerin gelişme fırsatını kaçırmaya yol açmaktadır.

6) İşin sosyal anlamı

Göçmenlerin geldikleri yerlerde işe alındığı sektörler yerlilerin tarafından yavaş yavaş “göçmen işi” olarak benimsenmektedir. Mesela, otomobil üretimi Avrupa’da “göçmen işi” olarak sayılmaktadır. Fakat bu durum her yerde aynı şekilde yansımamakta; yukarıda adı geçen otomobil üretimi ABD’de “yerli işi” olarak nitelendirilir (Massey, 2003, s.453).

Kümülatif nedensellik teorisi göç konusunda şu varsayımları içermektedir:

a) Uluslar arası göç nedeniyle gönderen ve kabul eden ülkelerde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik ve kültürel değişiklikler sorumlu hükümetlerin bu hareketi frenleme ya da durdurma çabalarını güçleştirmektedir.

b) İşsizlik dönemlerinde ilgili hükümetler, daha öncelerin göçmenler tarafından yapılan işlere yerlileri yerleştirmekte başarılı olmamaktadırlar. Yerli işçiler arasında bir değer değişikliği olmaktadır; dolayısıyla daha önceleri “göçmen işçileri” tarafından işlerin yer aldığı işyerleri dolmamakta, böylelikle zorunlu olarak yeniden göçmen alımına gidilmektedir.

b) Göçmen yoğunluğundan dolayı herhangi bir işin “göçmen işi” etiketi kazanması, bu işin itibarını düşürmekte ve söz konusu iş yerliler tarafından reddedilmektedir (Massey’den akt. Abadan-Unat, 2002, s.22).

Yukarıdaki bölümde çeşitli göç kuramlarına yer verilmektedir. Bu göç kuramları, göç türleri incelenirken daha iyi anlaşılmaktadır. Özellikle ekonomi ve beyin göçü irdelenirken daha net görülmektedir.

1.5. Göç Türleri

Uluslar arası göç literatüründe sıklıkla rastlanan göç nedenleri şu şekilde gösterilebilmektedir (Kümbetoğlu, 2003, s.278-279): 1) Ülkeler arası farklı demografik özellikler; 2) Kapitalizm devresel krizleri; 3) Bölgeler arası gelir farklılıkları ve 4) Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler. Bunların dışında göç nedenlerini daha genel bir yaklaşımla 6 gruba ayırmak mümkündür:

- İklim Kaynaklı Göç
- Ekonomi Kaynaklı Göç
- Siyasal Kaynaklı Göç
- Eğitim Kaynaklı Göç
- Beyin Göçü
- Emekli Göçü

Yukarıda belirtilen göç türleri aşağıda teker teker incelenmektedir.

1.5.1. İklim Kaynaklı Göç

İklim kaynaklı göç iki yönlüdür; başka bir ifadeyle, itici ve çekici etkenleri içermektedir. Bir yandan, olumsuz doğa olayları ve iklim koşulları insanları başka yerlere göçe zorlamaktadır. Son yıllarda çok konuşulan iklim değişikliği nedeniyle, Afrika ve Asya’dan büyük şehirlere akın etmek zorunda kalan mültecilerin sayısı giderek artmaktadır (<http://tr.euronews.com/2011/11/01/tum-dunyada-ilkim-gocu-basladi/14.02.2013>).

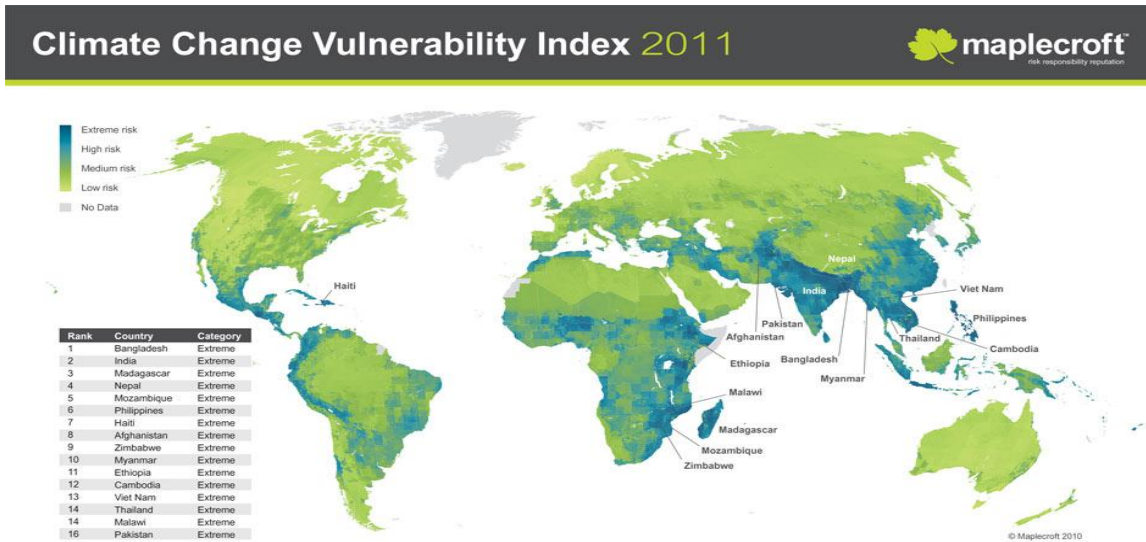
Diğer yandan, emekli göçü diye bilinen göç türünde orta veya yüksek geliri olan emekli Avrupalıların çoğu zaman Türkiye’nin Güney kıyılarında yaşamayı tercih ettiklerinde o bölgeye özgü ılık iklim ve sağlıklı yaşam koşulları anahtar rol oynamaktadır. Yani, olumsuz hava koşulları olmamasına rağmen, göç olgusu hala yer almakta ve bu göç “zorunlu” olarak tanımlanmamaktadır. Zorunlu İklim göçüne gelince, 1990 yılında Hükümetler arası İklim Değişikliği Kurulu (The Intergovernmental Panel On Climate Change (IPCC)) olumsuz iklim ve hava koşullarının insanları göç etme konusunda en itici etkenler arasında yer alacağını

öngörmüşlerdir. İnsanoğlunun ekonomik faaliyetlerinden kaynaklanan küresel ısınma, kıyıların aşınması ve seller gibi doğal afetler 21. yüzyılda bütün dünyada yaşanmaktadır. 2001 yılı Dünya Doğal Afetler Raporunda 25 milyon kişinin zorunlu iklim göçmeni oldukları gösterilmektedir. 2005 yılında bilimciler iklim mültecilerin sayısının 2010 yılında 50 milyon olacağını açıklamaktadır. Oxford Üniversitesi Profesörü Norman Myers, bu sayının 2050 yılında 200 milyonu aşacağını belirtmektedir (Brown, 2008, s.11).

İklim kaynaklı göç iki yönlü olduğu için (zorunlu ve gönüllü) ve hem uluslar arası hem de bir ülke sınırları içinde olabildiği için kavramsallaştırma açısından büyük bir sorun oluşturmaktadır: tartışmalar genelde “göçe zorlanan kişi iklim göçmeni mi iklim mültecisi mi” ekseninde olmaktadır. Kimileri “iklim mülteci” doğal afetler ışığında daha doğru bir terim olarak görürler, ve “göçmen” kelimesinin kendisi çekici hayat hayalleri peşinde başka bir yere göç eden kişiyi anımsattığını vurgularlar. Bu durumda “mülteci” olumsuz hava koşullarından korunmak amacıyla başka bir yere göç edip, orada “sığınağa” başvurmaktadır. Uluslar arası hukukçular bu duruma karşı koymakta, zira uluslar arası hukukta “mülteci” terimi din, ırk, siyasi görüşleri nedeniyle ülkesinden ayrılmakta zorunda kalan kişiye denir ve “mülteci” alan ülke belli sorumlulukları almaktadır. “İklim mültecisi” uluslar arası hukukta gri alanı oluşturmaktadır. Bu yüzden Uluslar arası Göç Örgütü “çevre göçmeni” (environmental migrant) terimini diğer kavramları uzlaştıracak uygun bir kelime olarak seçmektedir (Brown, 2008, s.15).

İklim göçün perspektiflerini mümkün olduğu kadar net bir şekilde değerlendirilebilmek için aşağıdaki haritada renkli olarak gösterilen bölgelerin yaygın olduğu ve çoğu zaman yoğun nüfuslu olduğu dikkate alınmalı. Başka bir ifadeyle, iklim koşullarının sert bir şekilde değiştiği zaman ya da bir doğal afet insanların yaşadıkları bölgeye zarar verdiği zaman, iklim kaynaklı göç dünyanın azımsanmayacak kadar büyük bir parçasını etkileyecektir.

Aşağıda görülebileceği gibi (Şekil 1.1.), doğal afetlerin olduğu /olabileceği yerler çoğunlukla gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelerin olduğu yerlerdir. Doğal afetlerin verdiği/vereceği zararı gidermek için yeterince güçlü ekonomik yapıya sahip olmayan bu ülkeler göç kaynağı olmaktadır.

Şekil 1.1 İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Doğal Afetlerin Olduğu Bölgeler

Kaynak: (<http://developmentwatchuk.wordpress.com/2011/03/20/climate-change-vulnerability-index-2011/>
/12.05.2013)

1.5.2. Ekonomik Kaynaklı Göç (Emek Göçü)

İnsanların yaşadıkları ülkenin ekonomik seviyesinin düşük olması, daha iyi bir yaşam hayali kurması ve göç edilecek ülkenin ekonomik fırsatları çekici gelmesi nedeniyle yapılan göç tipidir (Constant ve Zimmermann, 2009, s.1).

“Göç işgücünü, üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtılarak, mekan organizasyonunun yeni koşullara uyumunu sağlar. Kişi ise içinde yaşadığı toplumda, güdülerini en yüksek düzeyde gerçekleştirmek ister. Bu halde göç (a) kişilerin kullanabilecekleri fırsatların sayısını artırır, (b) kişiye mesleki ve sosyal hareketlilik sağlar” (Tekeli, 2008, s.18).

Bundan hareketle, göç eden kişilerin sosyoekonomik özelliklerine bağlı olarak, ekonomik göçmenleri iki tipe ayırmak mümkündür: yüksek nitelikli uzmanlar (beyaz yakalı) ve ucuz işgücünü oluşturan işçiler (mavi yakalı). M. Piore “Birds of Passage” (Göçen Kuşlar) adlı çalışmasında açıkladığı gibi, birinci gruptaki göçmenler geldikleri ülkenin vatandaşlarının aldığı kadar maaşı alabilmekteyken, ikinci gruptakilerin kazancı ise yerel halka göre genelde daha düşüktür. Barry R. Chiswick ise, M. Piore’den farklı olarak, yüksek nitelikli uzmanların göç ettikleri ülkenin vatandaşlarının aldığı kadar maaşı alamayabildiklerini belirtmekte, zira terk ettikleri ülkede aldıkları eğitimin standartları şu an yaşadıkları ülkedekilerden çok farklı olabilmektedir. Başka bir ifadeyle, bitirdikleri bölümlerin “denkliği” alınmadıkça yüksek nitelikli oldukları göz ardı edilebilmektedir. (Chiswick, 1978, s.900-901).

Entegrasyon süreci de farklı sürmektedir: yüksek nitelikli uzmanlar yerel halk

tarafından çok nadiren düşman olarak görülmekteyken, işçiler ise daha çok ırkçılıkla baş etmek zorundadır (Constant ve Zimmermann, 2009, s.7). Ayrıca 21. Yüzyılda ekonomi kaynaklı göç (economic migration) kendine özgü özelliklerini kazanmaktadır (Warn, 2009, s.7):

1) Dünya çapında göçmen kitlesi çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır (%50'den fazla).

2) Dünya Bankası verilerine göre, gelişmekte olan ülkelere yurtdışında çalışanlardan gönderilen para transferleri 2012 yılında 400 bin dolar aşmaktadır. 2015 yılında ise sayısı 500 bin dolar'dan fazla olacaktır (World Bank, 2012, s.1).

3) Geçmiş yüzyıllara göre yüksek nitelikli göçmenler daha çok sayıdadır.

4) Ekonomi kaynaklı göç daha çok küreselleşmeye bağlı olarak artmaktadır. (ticaret, iletişim, ulaştırma, v.b.). Ülkeye gelen yabancıları “beyaz yakalı”/ “mavi yakalı” gruplarına ayırmaksızın, onların hangi sektörlerde çalıştıklarına bakmak yerinde olacaktır:

Tablo 1.1 Yabancı Uyruklu Kişilerin Çalıştıkları Sektörler, %, 2011

Ülke	Tarım ve balıkçılık	Madencilik, imalat, enerji	İnşaat	Toptan, perakende satış	Otel, bar	Eğitim	Sağlık	Ev bakımı	Yönetim	Diğer
Avusturya	0,9	17,8	1,8	14,6	2,1	4,3	9,5	-	2,6	25,8
Belçika	0,6	13,3	9,6	11,8	8,2	5,5	10,9	2,2	9,9	28,0
Almanya	0,7	25,6	7,0	12,7	8,8	4,5	10,7	1,1	2,4	26,6
İsveç	0,6	13,2	4,1	11,1	7,2	11,3	19,3	-	3,7	29,4
İsviçre	1,2	18,4	8,0	14,2	7,7	5,3	13,1	1,3	2,2	28,6
Türkiye	12,2	20,5	11,1	15,9	4,7	6,6	3,0	2,0	5,9	18,1
İngiltere	0,5	10,6	5,7	13,2	9,2	8,2	15,6	0,4	4,1	32,4
ABD	2,2	12,9	9,3	13,9	10,5	5,8	12,1	1,4	2,4	29,5

Kaynak: International Migration Outlook 2012

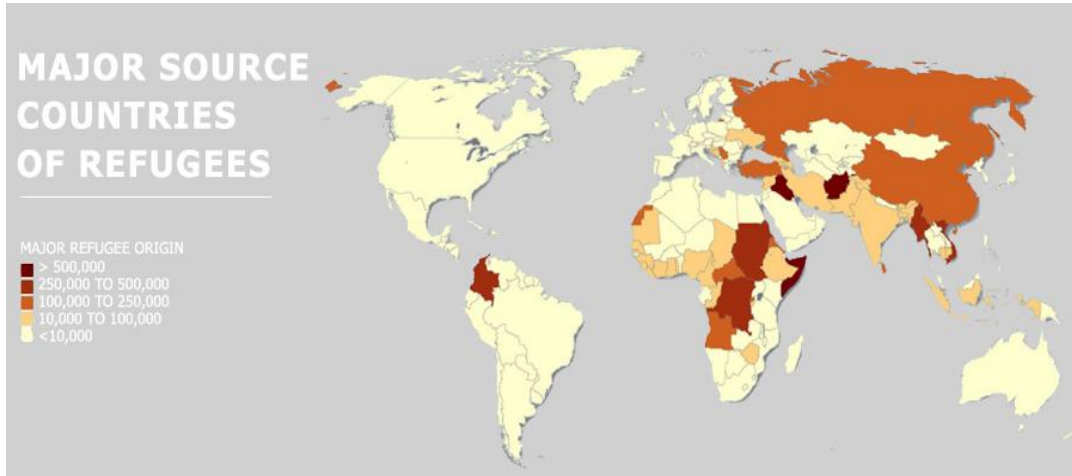
Yukarıdaki tablo incelendiğinde, yabancıların tarım ve balıkçılık; madencilik, imalat ve enerji; inşaat; toptan ve perakende satış; otel ve bar; eğitim; sağlık; ev bakımı; yönetim ve diğer sektörlerde çoğunlukla çalıştıkları görülebilir. Ayrıca, madencilik, imalat ve enerji; toptan ve perakende satış; ve diğer sektörler görece daha çok çalıştıkları iş alanları arasında yer almaktadır.

1.5.3 Siyasal Kaynaklı Göç

İnsanların daha önce yaşadıkları ülkelerde siyasal baskı, terör, savaş gibi olaylardan kaynaklanan bir göç tipidir. Göç etme kararı şiddet seviyesi ile bağlıdır. Şiddet seviyesi arttılça, göç etme ihtimali de artmaktadır. Şiddet seviyesinin göç etmeye neden olabilen belli bir eşiği vardır: o eşiğe varılana kadar insanlar genellikle yaşadıkları yerde kalma kararı almaktayken, o eşik aşıldıktan sonra yaşadıkları yeri terk etme kararı almaktadır (Williams ve Pradhan, 2009, s.4). Göç akımları yukarıda belirtilen olaylar (savaş, iç savaş, hükümetin çöküşü vb) başladıktan sonra veya başlamadan önce yoğunlaşmaktadır. Olayların başlamasından önce gerçekleşen göç etmeme davranışı, olayların başlaması ve sonrasında göç etme davranışına dönüşmektedir (Williams ve Pradhan, 2009, s.13-14).

2003 yılından bu yana 2 milyon Iraklı ülkesini terk etmiştir (Shanaa, 2007, s.2). Kolombiya'daki iç savaş nedeniyle 2003 yılında 230 bin mülteci Venezuela, Ekvador ve ABD gibi ülkelere göç etmiştir (<http://www.unhcr.org/refworld/ /12.03.2013>).

OECD ülkelerinde siyasi göçü alan ülkeler arasında Fransa birinci, ABD ikinci, Almanya üçüncü ve İsveç dördüncü sırada yer almaktadır. International Migration Outlook 2012 verilerine göre, 2010 yılında Fransa 48 bin, ABD 43 bin, Almanya 41 bin ve İsveç 32 bin sığınmacı almıştır (International Migration Outlook, 2012, s.40). Rusya ve OECD ülkelerine sığınak için başvuranların çoğu Sırbistan'dandı. Afganistan ve Çin Sırbistan'ı takip etmekteydi.

Şekil 1.2 Mültecilerin Ana Kaynağı Ülkeler

Kaynak: UNHCR, 2011

Yukarıdaki haritadan anlaşılabildiği gibi, siyasi göçün kaynağı olan ülkeler çoğunlukla Asya'da ve Afrika'da bulunmaktadır. Bugünkü durum büyük ihtimal gelecekte de olduğu gibi devam edecek, zira mültecilerin sayısının azalması için söz konusu ülkelerin ve gelişmiş

ülkelerin olumlu girişimlerde ve çalışmalarda bulunmadıkları görülmektedir.

1.5.4. Eğitim Kaynaklı Göç

İnsanların yaşadıkları ülkede yeterli ve istedikleri eğitim fırsat ve olanaklarına ulaşamaması nedeniyle başka bir ülkede eğitim almaya karar vermesi ile ilgili bir durumdur.

OECD “Uluslar arası Göç: Küreselleşmenin İnsani Yüzü” raporunda dünyadaki öğrencilerin kaçının vatanı olmayan bir ülkede eğitim gördüklerine ilişkin sayısal verilerin tablosu bulunmakta ve 21.yüzyılda küreselleşmenin uluslar arası göçü ve dolayısıyla eğitim göçünü ne kadar etkilediğini göstermektedir (OECD, 2009, s.4):

1975 yılında yabancı ülkede eğitim gören öğrencilerin sayısı 600 bin kişiydi; 1980 yılında bu rakam 800 bine ulaştı; 1990 yılında 1 milyonu aşp 1,2 milyon kişi oldu; 1995 yılında 1,3 milyon kişi yurtdışında eğitim görmekteydi; 21.yüzyılın başı olan 2000 yılında rakam 1,9 milyon öğrenci oldu; 2006 yılında ise 2,9 milyona ulaştı. Geçmiş yıllar arasındaki fark binlerle ifade edilirken, 21.yüzyılda 6 yıl (2000-2006 yılları) içinde fark milyon seviyesine ulaştı.

Eğitim göçü alan ülkeler arasında ABD birinci, İngiltere ikinci, Avustralya üçüncü ve Fransa dördüncü sırada yer almaktadır (İnternational Migration Outlook, 2012, s. 37). Kore, Yeni Zelanda ve İspanya gibi ülkelerde yabancı öğrencilerin sayısı günden güne artmaktadır. OECD ülkelerde yabancı uyruklu öğrenciler OECD öğrencilerinin toplam sayısının % 6’sını oluşturmaktadır. Eğitim göçünü Çinli ve Hindistanlı öğrencileri oluşturmaktadır (OECD ülkelerinde Çinli öğrencilerin sayısı 453 bin kişiyken, Hindistanlı öğrencilerin sayısı yaklaşık 182 bindir). Yabancı öğrencilerin eğitimin tüm alanlarında olmalarına rağmen, onların çoğu sosyal bilimler, iktisat ve hukuk gibi fakültelerinde eğitim görmektedir (International Migration Outlook, 2012, s.38).

Eğitim kaynaklı göçün beyin göçüne dönüşmesi arasındaki fark belirgin değildir. Eğitim göçüyle başlayan ve sonradan beyin göçü olarak bilinen göçün engellenmesi zordur, fakat göçmenlerin dönmelerinin olasılığı dikkate alınırsa, eğitim göçünden yararlanmak mümkündür. Bazı Afrika ülkelerinde yapıldığı gibi, eğitim standartların iyileşmesi ilk ve orta seviye okullar düzeyinde kalmaktadır, fakat böyle bir politika genç öğrencilerin üniversiteye girene kadar vatanında kalmalarını sağlayıp, daha sonra yurtdışına eğitim almak amacıyla gitmelerine yol açıp, gelecekte yurtdışında eğitim sürecinde alınan bilgilerini vatanı için kullanabilmelerini sağlamaktadır (Making Migration Work For Development, 2010, s.13-14).

1.5.5 Beyin Göçü

İyi eğitim almış insanların kariyer kurmak ve yaşam standartlarını yükseltmek için yurt dışına gitme faaliyetlerini kapsar. Kamu Politikası Enstitüsü Üyesi Dhananjayan Sriskandarajah'ın "Reassessing the Impacts of Brain Drain on Developing Countries" (Beyin Göçün Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkilerini Yeniden Değerlendirmek) adlı makalesinde yazdığı gibi, beyin göçü, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yoksulluğa karşı çabalarını yok edebilmektedir

(<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=324/01.04.2013>). Gelişmekte olan ülkelere gelen yüksek nitelikli elemanların sayısı azımsanmayacak kadar büyüktür. Söz konusu makalede belirtildiği gibi, her yıl Afrika ülkeleri gelişmiş ülkelere yaşamayı ve çalışmayı tercih eden 20 bin uzmanını kaybetmektedir. Bunun gözle görülen sebebi Afrika ülkelerinin ekonomik gelişmemişliğinin yanı sıra birçok ülkenin içinde bulunduğu iç savaş veya siyasi istikrarsızlığın son 15-20 yıldır var olmasıdır. Angola, Zimbabve, Mozambik, Sudan, Somali, Kongo Cumhuriyeti onlardan birkaç tanesidir. Göç akımlarına yüksek nitelikli ve ülkenin geleceğini yakından ilgilendiren doktor gibi önemli meslek gruplarının mensupları da katılmaktadır: mesela, Gana'da her yıl eğitim görmüş doktorların %90'ı ülkelere ayrılma planları yapmaktadır (Making Migration Work For Development, 2010, s.27).

Hiç kuşkusuz yukarıdaki rakamlar gelişmekte olan ülkelere olumsuz etki etmektedir. Çünkü gelişmeye ihtiyaç duyan vatanlarında söz konusu vasıflı uzmanlar çeşitli alanlarda eğitimle aldıkları becerilerini kullanabilecekken ülkelerini terk etme eğilimi göstermektedir. Siyasi, sosyal ve ekonomik istikrarsızlık olan bölgelerde yaşayanlar için komşu ülkeye mülteci/sığınmacı olarak kaçmak veya eğitim seviyesi iyiye gelişmiş ülkeye göç etmek gibi iki seçeneği vardır. Ülkedeki olumsuz siyasi, sosyal, ekonomik etkenler "push" (itme) faktörleri olarak görülmektedir (Dzvimbo, 2003, s.2). Gidilecek yerin çekici etkenleri (eğitim programları, sigortalı iş vb.) "pull" (çekme) faktörleri olarak değerlendirilmektedir.

Fakat Dhananjayan Sriskandarajah'ın belirttiği üzere ([http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=324 / 01.04.2013](http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=324/01.04.2013)), beyin göçü üzerinde çalışanlar beyin göçünün sadece olumsuz etkilere sahip olmadığını altını çizmektedir:

- a) Vatanı terk etmiş göçmenler eğitim gördükten veya iş tecrübesini kazandıktan bir süre sonra ülkesine dönebilmekte ve kazandıkları becerileri ülkeleri için kullanmaktadır.

b) Ülkelerinden gitme kararını almış olanlar bu süreçte vatanında iş bulamayabilir veya uzun süre çalışacak işler de olmayabilir, bu açıdan hem ülke hem de göç eden kişiler açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

c) Ülkelerinden gidenlerin verebilecekleri katkıları başka bir ülkeden gelen yüksek nitelikli elemanların tarafından telafi edilebilmektedir.

Böylece, beyin göçün nasıl engellenebileceği sorusunun cevabı önemli hale gelmektedir. Görülen en basit ve aynı zamanda çok tehlikeli olan yol yüksek nitelikli uzmanların yurtdışına göç etmelerinin engellenmesi. Fakat bu tür politikalar problemli ve insanın serbest yer değiştirme hakkını ihlal edici olmaktadır. Ayrıca, yalın engelleme zorunlu olarak olumlu sonuçları doğurmayacaktır. Tersine, olumsuz sonuçlar daha yaygın olabilir:

a) Her durumda beyin göçünü oluşturabilecek olanların yurtdışına serbest çıkışlarının engellenmesi ayrı düşünülmelidir. Aksi takdirde ve çoğu zaman olduğu gibi, yarardan çok, zarar ihtimali vardır.

b) Söz konusu engeller gelişmiş ülkelerin tarafından konulacaksa, ortaya çıkacak olan politika “compassionate racism” (şefkatli ırkçılık) olarak tanımlanabilir.

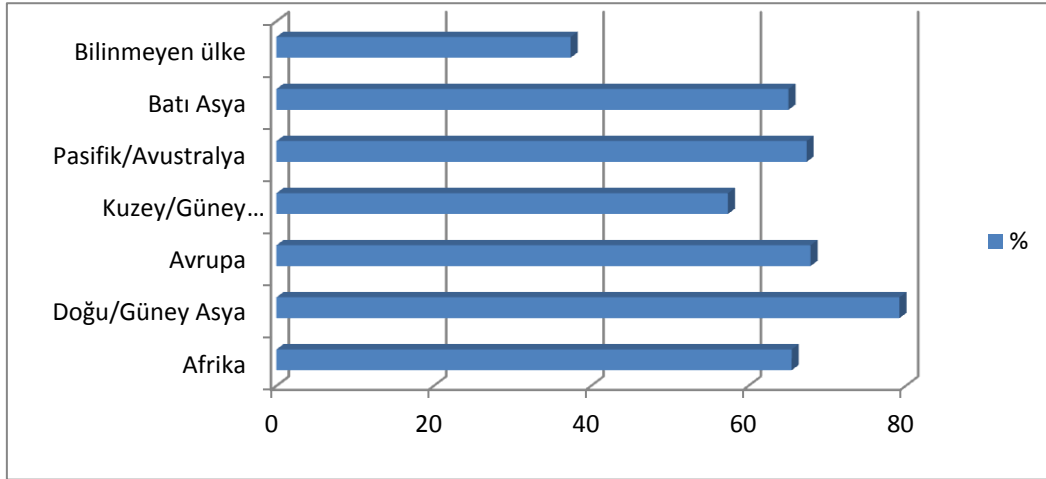
c) Gerçekten göç etme kararını almış olanlar her ne kadar önlenmesi zor olan engeller olursa olsun, bu kişiler için çözüm yolu bulacaklardır, zira çıkış yaparken onların yüksek vasıflı olduklarını işaretlenmeyebilir ve o zaman “brain drain” (beyin göçü) “brain waste”e (beyin harcaması) dönüşecektir (<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=324> / 01.04.2013).

Yukarıda adı geçen “şefkatli ırkçılık” politikasını bugünkü dünyada düşünebilmek zordur, çünkü gelişmiş ülkeler genelde tam tersi bir politikayı sürdürmekte ABD başta olmak üzere. Amerika’nın 1990 tarihli Göçmen Kanunu (The Immigration Act of 1990) ve sonradan onaylanmış Amerika’nın 1998 tarihli Rekabet ve İşgücü İyileştirme Kanunu yüksek nitelikli uzmanların ülkeye girişlerini ve çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla yürürlüğe girmiştir. 1990’lı yıllardan beri H-1B vizesini¹ alan yüksek nitelikli elemanların sayısı önemli ölçüde artmaktadır (Beine, Docquier ve Rapoport, 2003, s.4). 2008-2009 yıllarda Ulusal Bilim Vakfı tarafından açıklanan ABD’nin doktora öğrencilerinin beklentileri üzerinde sürdürülen araştırmanın sonuçları onların doktora bitirdikten sonra Amerika’da kalıp kalmayacakları ekseninde olmuştur. (<http://www.saworldview.com/article/brain-drain/30.03.2013>):

Aşağıda verilen şekilde görülebileceği gibi, ABD’de eğitim gören ve eğitimi

¹ H-1B vizesi yüksek nitelikli uzmanlara verilen bir vize türüdür.

bitirdikten sonra ABD’de kalmak isteyen doktora öğrencilerinin çoğunu Doğu ve Güney Asyalı öğrenciler oluşturmaktadır (%79,2); Avrupalı öğrenciler onları takip etmektedir (%67,9). Afrikalı öğrenciler üçüncü sırada (%65,5), ve Batı Asyalı öğrenciler dördüncü sırada (%65,1) almaktadırlar.

Şekil 1.3 ABD’de Eğitim Gören Ve Sonradan Ülkede Kalmak İsteyen Doktora Öğrencileri

Kaynak: (<http://www.saworldview.com/article/brain-drain/30.03.2013>)

1.5.6. Emekli Göçü

Emekli göç ‘yeni uluslar arası göçler’ başlığı altında incelenebilir. Başka bir ifadeyle, emekli göçü yeni göç hareketleri arasında yer alırken, 20. Yüzyılın son yıllarından bu yana dünyayı adından konuşturmuştur. Genelde zengin Avrupa ülkelerinden gelen emekli insanların kalan hayatının bir kısmını veya tamamını geçirmek amacıyla göç etmesidir. Bu tür göç Kuzey Avrupa’dan Akdeniz’in batı ve doğu bölgelerine (Türkiye dâhil olmak üzere) yönelmektedir.

Aşağıda verilen tabloda başka AB ülkesine yerleşmiş AB vatandaşları gösterilmiştir. Burada görülebileceği gibi, emekli göçü büyük boyutlara ulaşmış durumda ve Almanya, İspanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve İngiltere Avrupa’nın emekli göçü sisteminin merkezleri arasındadır.

Tablo 1.2 Diğer AB Ülkelerinde Yerleşik Olarak Yaşayan AB Vatandaşları (Yaş Gruplara Göre)

YAŞ				
ÜLKE	50-54	55-59	60-64	65+
Belçika	11,441	33,373	29,563	71,809
Danimarka	4,078	2,974	1,709	2,582
Almanya	1,850,032 (0-100 yaş arası - tüm yaş grupları)			
Yunanistan	3,344	2,301	1,391	2,573
İspanya	219,790 (0-100 yaş arası – tüm yaş grupları)			
Fransa	99,729	88,973	73,642	58,622 (65-69 yaş arası)
İrlanda	-	-	-	5,900 (sadece İngilizler)
İtalya	133,512 (0-100 yaş arası – tüm yaş grupları)			
Lüksemburg	131,410 (0-100 yaş arası – tüm yaş grupları)			
Hollanda	14,066	10,971	6,542	11,077
Avusturya	3,900	2,900	1,900	6,600
Finlandiya	656	513	434	1,586
İsveç	18,163	12,893	8,875	13,782
İngiltere	65,000	66,100	56,400	137,900

Kaynak: P. Dwyer. (2000a). Movements To Some Purpose? An Exploration of International Retirement Migration in the European Union, Education and Ageing, vol.15, no.3, pp.352-77. http://usir.salford.ac.uk/12782/2/MOVEMENTS_TO_SOME_PURPOSE.pdf s.36

Uluslar arası emekli göçünde dikkat çeken önemli bir unsur, emekli göçmenlerin göç etmeden önce, bölgeye daha önceden tatil amacıyla gelmiş olmalarıdır (Tuna ve Özbek, 2012, s.35). Karen O'Reilly “turizm göçleri”ni şu şekilde sınıflandırmaktadır (Tuna ve Özbek, 2012, s.35):

1) Expatriates, “lifetime expats”, (ömür boyu gurbetçiler): Yaşadıkları bölgede yaşam biçimlerini oluşturan, ülkede kendi mülki olan, sürekli yer değiştiren gruplar.

2) Residents “Geçici yerleşikler”: Yasal yollarda geldikleri ülkede, yılın iki ile beş ayını geçirirler.

3) Seasonal visitors, “snowbirds”, “mevsimlik ziyaretçiler”: Ülkenin belirli bir bölgesinde yaşarlar fakat aynı yıl içerisinde geri dönmek üzere iki ile altı aylık süre içerisinde gezerek kısa seyahatler ederler.

4) Returnees, “Geri dönenler”: Genellikle ikinci evlerini ziyaret ederek, oraya sorumluluklarla bağlı olanlar.

5) Tourists, “Turistler”: Tatil amaçlı olarak geldikleri ülkede, kısa bir zaman diliminde, kendi kiraladıkları apart ya da otel tarzı mekanlarda konaklamaktadırlar.

Söz konusu göçün ve diğer göç türlerinin gerçekleşmesinde Domenico Moro’nun “Uluslar arası Emekli Göçü: AB’deki Hukuki Çerçevesi” adlı çalışmasında A.M. Williams’ın ortaya koyduğu göç etme kararında önemli rol oynayan sebepleri şu şekilde özetlemektedir (Moro, 2006, s.6):

- 1) Ev kirasının/ ev almanın daha ucuz olması; yaşam kalitesinin daha yüksek olması; vergi sisteminin daha yumuşak olması;
- 2) İklim koşullarının kuzey bölgelere göre yaşam için daha uygun olması;
- 3) Yeni yerleri, manzaraları, kültürleri ve yaşam tarzlarını bulma isteği.

D. Moro insanları göç etmeye motive edebilen şu etkenleri de eklemektedir:

- Ekonomik etkenler: iş bulma; işi geliştirme (iş ile); yaşamın ucuz olması;
- Aile etkenleri: aileye yakın olma; evlilik; çocuklar
- Yaşam koşulları, sağlık
- Hayati diğer etkenler: işsizlik; emekli olma durumu;
- Bölge etkenleri: bölgenin çekici olması; tatil yapma; iklim koşulları; vatana dönme isteği.

D. Moro belirttiği gibi, yukarıda adı geçen etkenler hem göç etme kararına hem de vatanına dönme kararına etkileyebilmektedir. Mesela, hayati diğer etkenler arasında “işsizlik” durumu insanın hem vatanından iş bulmak amacıyla diğer ülkeye göç etmesine, hem de bu ülkelerde iş bulamayınca vatanına dönmesine yol açar. Genellikle işsizlik nedeniyle geri dönenler geçmişte iş bulmak amacıyla yabancı bir ülkeye göç etmeye karar vermiştir; “iş”, yani işini geliştirmek, kariyer kurmak amacıyla gidenler daha nadiren işsizlikten dolayı dönmektedir (Dwyer, 2000a, s.10-11).

Aslında, “emekli göçü” diye bilinen göç tipi aslında iki taraflıdır. İngilizce dilinde iki grup arasındaki fark anlambilim açısından daha net bir şekilde görülmektedir: Başka bir ülkeye gitmek amacıyla vatani olan ülkeyi terk eden emekli kişilere “post-retirement migrants” (yani emekli olduktan sonra göç eden kişiler) denirken; önceden göç ettikleri ülkeden vatanına dönen emekli kişiler “returnees” (geri dönenler) olarak adlandırılmaktadır (Dwyer, 2000a, s.2).

Bu görüşler bağlamında, çalışmanın bu bölümünde iklim kaynaklı göç, ekonomi

kaynaklı göç, siyasal kaynaklı göç, eğitim kaynaklı göç, beyin göçü ve emekli göçü gibi göç türlerine yer verilmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi, bu göç tiplerinin bazıları birbiriyle yakından ilişkilidir, örneğin eğitim ile beyin göçünde ve iklim ile emekli göçünde olduğu gibi. Göçün türlere ayrılması dünyada uygulanan göç politikalarını anlamak için son derece önemlidir. Mesela, siyasal ve iklim kaynaklı göçten kaynaklanan sığınmacı akımlarına uygulanan göç politikası, beyin göçünü oluşturan yüksek nitelikli uzmanlara karşı kullanılan düzenlemelerle bir olmamaktadır. Ayrıca, bu ayırım, göç kaynağı olan ile göç alan ülkelerin göç politikaları arasındaki farkı ortaya çıkarmakta yardımcı olmaktadır. Aşağıdaki bölümde özellikle çalışmaya ya da öğrenim görmeye gelenlere karşı uygulanan politikalar incelenmektedir.

1.6 Uluslararası Göç Politikaları

Göç akımları dünyanın her yerinde ülkelerin gündemine gelerek, bu ülkelerin hükümetlerinin uygun bir politika geliştirmeleri gerektirmektedir. Her ülke içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal duruma göre bir politika uygulamaya çalıştığı halde, dünya çapında genellikle göç kaynağı olan/ göç alan ülkelere beklenen ve ülkenin iç durumuna göre değişmeyen temel adımlar atılması gerekmektedir. E. Marn göre bu adımlar şu şekilde olmalıdır (Marn, 2009, s.9):

- Göç kaynağı olan ülkelerin – göçü teşvik etmemesi, yüksek nitelikli elemanların göç etmelerinin engellemesi.
- Göç alan ülkelerin – yasadışı göçü engellemesi, göçmenlerin akımlarını kontrol altında tutması.

Göç Kaynağı Olan Ülkelerin Hedefleri:

A. Göçmenleri Koruma ve Destekleme Servisleri

- Göçmenlerin Çalıştırılmasının Düzenlenmesi
- İş Kontratı Standartların (asgari ücret vb) Geliştirilmesi ve Uygulamaya

Konması

- Göçmenlerin Bilgilendirilmesi
- Yaşanılan Ülkedeki Hayatlarının Kolaylaştırılması
- Ülkelerarası İşbirliğinin Teşvik Ettirilmesi

B. Örgütlenmiş Göçmenlerin İş Çıkarlarını En Uygun Hale Getirmesi

- Yurtdışı Göçün Ulusal Politika Olarak Görülmesi ve Yurtdışında İş Çıkarlarının Ülkenin Lehine Kullanılması
 - Para Transferlerinin Masraflarının Kesilmesi ve Yurtdışından Gelen Paraların Elverişli Kullanılması Yoluyla Döviz Çekilmesi
 - Hünerin Arttırılmasının Teşvik Edilmesi
- C. *Kurumsal Uluslar arası/ Ülkelerarası İşbirliği (Hükümetler arası seviyede)*

Göç Alan Ülkelerin Hedefleri:

- A. *İş Gücünün Eksiğinin Saptanması, Değerlendirilmesi ve Öngörülmesi*
- İş Gücünün Eksiğinin Saptanması: Kotalar Konması, İş Piyasası Raporu Hazırlanması
 - Yabancı İş Gücünün Mevcut İş Gücünün Eksikliğini Ne Kadar Karşılayabileceğinin Ölçülmesi
 - Göçmenlerin Çalıştırılacakları Sektörlere Nasıl Yönlendirilebileceğinin Değerlendirilmesi
 - Geçici Çalıştırmanın Öncelik Verilmesi
- B. *Demografik Faktörler*
- İkmal Politikaları
 - Ulusal İş Gücünün Çalıştırılması
- C. *Göçmen İşçilerin Hakları*
- İş Piyasasının Düzenlenmesi
 - Yabancı ve Ulusal İş Gücünün Çalıştırmadaki Desteklenmesi
 - Sosyal Bütünleşmenin Kolaylaştırılması
 - Sosyal Refahın ve Güvenliğin İyileştirilmesi
- D. *Düzensiz Göçün Düzenlenmesi*
- E. *Yerel Halkın Tepkileri (Entegrasyon)*

Yukarıda irdelenen konulara ilişkin E.Marn'a göre göç kaynağı olan ülkenin göç politikası hakkındaki görüşü devletin göçü teşvik etmesine dayalıdır. Fakat gerçekte gelişmekte olan ülkenin yüksek nitelikli uzmanların göçü konusundaki sürdürdüğü politikası teşvik edici değil, tersine, göçü engelleme eksenindedir. Aşağıda görülebileceği gibi, gelişmekte olan ülkelerin sürdürdükleri politikalar göç literatüründe "6-R" olarak bilinmektedir. Bu doğrultuda alınan tedbirler şunlardır (Dzvimbo, 2003, s.10):

- Göç etmiş vatandaşlarının ülkesine geri dönmelerinin sağlanması (Return)

Bu tedbirin gerçekleştirilmesi çok zordur, zira gelişmiş ülkelerde eğitim programlarına katılmış, sigortalı iş tecrübesi almış, iş fırsatlarını görmüş bir kişinin gelişmekte olan veya geri kalmış ülkelere dönmesini düşünmek çokta mantıklı değildir. Ekonomik, siyasi hatta teknolojik alanlarda belli adımlar atılması gerekir ki yıllar önce ülkesini bu alanlardaki eksikler nedeniyle terk etmiş olanları geri döndürmek için. Afrika ülkelerin bazıları bu konuda ümit vermekte ve uluslar arası göç örgütü tarafından geliştirilmiş, RQAN (“Return of Qualified African Nationals” – “Yüksek Nitelikli Afrikalıların Geri Dönmeleri”) (Dzvimbo, 2003, s.11) isimli göç engelleme programını yerine getirmektedir. Geri dönenlerin sayısı şu an pek yüksek değil ama seçtikleri yolda devam ederlerse söz konusu sayıyı arttırmak olasıdır.

Bu konuda diğer önemli bir nokta çifte vatandaşlığın verilmesidir. Gelişmekte olan ülkeler genellikle çifte vatandaşlığı kabul etmemekte, başka bir ifadeyle vatandaş göç ettiği ülkenin vatandaşlığına girerse daha önce sahip olduğu vatandaşlığı, yani doğduğu ülkenin vatandaşlığını kaybedecektir. Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador ve Hindistan çifte vatandaşlık konusunda ödün vermeye başlamış durumdadır (Hanson, 2010, s.4401).

- İş bulmanın kolaylaştırılması “Recruitment”

Bilindiği gibi, gelişmekte olan ülkelerde işsizlik oranı çok yüksektir. Bu nedenle güvenilir iş bulmanın kolaylaştırılması, yani iş/kariyer ofislerinin açılması, sigorta verilmesi vb. tedbirler alınması şarttır.

- Para transferlerinin “Remittances”, kolaylaştırılması “Resourcing”

Para transferi gelişmekte olan ülkelerin gelirinin büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu yüzden yurtdışında çalışanların vatanında kalmış ailelerine para göndermelerini kolaylaştırmak ve çekici fırsatları sunmak ülkenin sürdürdüğü politikasının bir parçasıdır.

- Göçmenlerin vergilendirilmesi “Reparation”

Kendi ülkesinde eğitim almış kişilerin vergilendirilmesi, yurtdışına giderek ülkelerine yapacakları zararı telafi etmek anlamına gelmektedir. Böylece eğitim sürecinde onlara harcanan paranın geri dönmesi sağlanmaya çalışmaktadır.

- “Push” faktörlerinin kontrol altına alınması “Retention”

Bu tedbir yukarıda adı geçen “return” (geri dönme) tedbiriyle yakından ilişkilidir. Zira göçmenleri geri döndürmek onları “push” (itme) eden faktörleri yok etmek anlamına

gelmektedir.

- Göç akımlarının kısıtlanması “Restriction”

Bu kısıtlama ülkeden çıkış noktalarında gerçekleşmektedir, fakat bu da insanın hareketliliği serbestliği ilkesine aykırıdır.

Aşağıdaki iki diyagramın biri güçlü ve yaklaşık eksiksiz adaletli yabancı iş gücü çalıştırılması sistemini göstermekteyken, diğeri ise adaletsiz ve kusurlu sistemi içermektedir (BSR, 2008, s.12-13):

Göç alan ülke			
Göç politikası: Öncelik desteklemeye değil, ulusal güvenliğe ve iş çıkarlarına verilmektedir.			
Devlet 1. Ulusal yasalar yabancı iş gücünün somut desteklenmesini içermemekte. 2. İki taraflı sözleşmeler mevcut değil ve teşvik edilmemekte. 3. Devlet kontrolü olmamakta ve/veya rüşvete bağlıdır.	İş veren 1. Eziyet mevcut, kontrat koşulları uygulanmamakta ve maaş düzenli verilmemektedir. 2. İşçileri güvenliği çoğu zaman komisyoncuların ellerinde ve sorumlu olanlar belirli değil.	Komisyoncu 1. İş verene iş gücü sağlamakta 2. İş kontratı, maaş ve yerleşme onun kontrolü altında. 3. Sorumluluk olmaması nedeniyle kötü iş koşulları	Sivil toplum ve sendikalar 1. Sivil toplum yok ya da gelişmemiş durumda 2. Sendikalar yabancı işçileri düzenli desteklememekte 3. Uluslararası kuruluşlar ve ilgili konsolosluklar bilgi almamakta veya ilişkili değil.
Göç kaynağı olan ülke			
Göç politikası: göç akımlarının teşvik edilmesi göçmenlerin desteklenmesinin yerini almaktadır.			
Devlet 1. Ulusal yasalar adaletli ve yürürlüğe konabilir standartları kuramamakta. 2. İki taraflı sözleşmeler mevcut değil ve/veya teşvik edilmemekte. 3. Devlet kuruluşları işçi destekleme sisteminden yoksun.	İşe alma ajansı 1. Etik kurullara göre davranmasını sağlayabilen güdü ve kaynak yok; nicelikli göstergeler nitelikli olanlardan üstün. 3. Yurtdışına yönelik göçün göç kaynağı olan ülke üzerine olası etkileri değerlendirememekte.	Sivil toplum ve sendikalar 1. Sivil toplum yok veya gelişmemiş durumda. 2. Sendikalar göç alan ülkenin ilgili kuruluşlarla irtibata geçmemekte.	

Şekil 1.4 Adaletsiz Göç Sistemi

Kaynak: BSR, 2008, s.12-13

Göç alan ülke		
Göç politikası: Göçmen işçileri eşit koruma ve adaletli muameleden faydalanmaktadır.		
Devlet 1. Ulusal yasalar göçmen işçilerini somut korunmasını içermektedir. 2. İki taraflı sözleşmeler mevcut ve teşvik edilmektedir. 3. İlgili devlet kuruluşları kontrol prosedürlerini düzenlemektedir.	İş veren 1. Sorumlu olan işverenler iş kontratını kabul etmekte ve işçileri adaletli muamele etmektedir.	Sivil toplum ve sendikalar 1. Sivil toplum işçilerin eşit ve adaletli destelenmesini müdafaa etmektedir. 2. Sendikalar yabancı işçilerin haklarını korumaktadır. 3. Uluslararası kuruluşlar ve ilgili konsolosluklar bilgi almakta ve ilgi göstermektedir.
Göç kaynağı olan ülke		
Göç politikası: Öncelik göç akımlarına ve göçmenlerin korunmasına eşit olarak verilmektedir.		
Devlet 1. Ulusal yasalar işe alma standartları ve saygılı muameleyi sağlayan güdülerini içermektedir. 2. İki taraflı sözleşmeler mevcut ve teşvik edilmektedir. 3. İlgili devlet kuruluşları kontrol prosedürlerini düzenlemektedir.	İşe alma ajansı 1. Yurdisına yönelik göçün göç kaynağı olan ülke üzerine olası etkileri değerlendirebilmektedir.	Sivil toplum ve sendikalar 1. Sivil toplum gelişmiş durumda ve devletin ve özel sektörün güçlü ortağı olarak görülmektedir. 2. Sendikalar göçmenlerin maximum korunması sağlamak amacıyla göç alan ülkenin ilgili kuruluşlarla irtibata geçmektedir.

Şekil 1.5 Adaletli Göç Sistemi

Kaynak: BSR, 2008, s.12-13

Göç alan ülkenin göç politikasında her zaman göç kontrolü (azaltma) bölümü vardır. Fakat göç azaltma politikasını uygulamakta önemli engeller bulunmaktadır (Massey, 2003, s.23):

- a) Küresel ekonominin kendisinin ulusal hükümetlerin kontrolü altında tutulamaması;
- b) Uluslar arası insan haklarının öneminin evrensel olarak artmasının ulusal hükümetlerin insan haklarına uygun bir politika sürdürmelerini gerektirmesi;
- c) Demokratik ülkelerde bağımsız yargının var olması, insan hakları ihmal edilen göçmenlerin adliyeye başvurabilmesini ve mahkemede kazanmasına yol açması.

Yukarıda belirtildiği gibi, göç alan ülkenin göçü kısıtlama ve engelleme politikaları varken, bu durum yüksek nitelikli göç söz konusu olduğunda alınan tedbirler tam tersi yönde değişmektedir (Dzvimbo, 2003, s.13) :

- Kotaların giderilmesi (ABD)

- İş gücü eksikliği olan sektörlerle yurtdışından elemanların çekilmesi (Almanya, Kanada, Avustralya),
- İşe alınmanın kolaylaştırılması ve yüksek nitelikli elemanlara verilen vizelerin kriterlerinin yumuşatılması (Avustralya, Kanada, Fransa, Japon, Yeni Zelanda, Norveç ve İngiltere)

Örneğin, İngiltere yurtdışından yüksek nitelikli uzmanların kolay işe alınabilmeleri için özel bir program geliştirilmiştir: “Yüksek Nitelikli Göç Programı”, (Highly Skilled Migration Program), bu programa göre, iş bulmayı planlayan yabancı uyruklu vasıflı uzmanlar çalışma izni almadan ülkeye girebilmekte, yani ülkeye giriş sebebi için “iş bulma” yeterli görülmeye başlanmaktadır. İngiltere’nin yanı sıra Almanya da bu doğrultuda “Yeşil Kart Sistemi” (The Green Card System) uygulamaya konulmuştur. İrlanda da aynı adımları atmaya başlamıştır (Dzvimbo, 2003, s.14).

- Yabancı uyruklu elemanlara maaş ile bağlı olmayan teşvik edici fırsatların sunulması (Avustralya, Hollanda)

Hollanda yurtdışından gelen yüksek nitelikli uzmanlara düşük vergiler fırsatını sunmuştur (Dzvimbo, 2003, s.14).

- Yabancı öğrencilere eğitim süreleri dolduktan sonra statülerini değiştirme iznin verilmesi (Almanya, İsviçre, Avustralya, ABD), “switching” diye bilinen statü değiştirme uygulaması.

Bu noktada, yabancıları işçi/yüksek nitelikli uzmanlar olarak iki gruba ayırmaksızın ve sorunun sadece ekonomik (işe alınma) alanına başvurmaksızın, göçmenler için verilen hakları ve uyum alanlarını incelemek uygun olacaktır.

Tablo 1.3 (Geçici) Göçmenler İçin Hak Dereceleri ve Uyum Alanları

Göçmen haklarının derecesi	Yüksek	Düşük
Uyum alanı	Batı Avrupa ve Kuzey Amerika	Arap Körfez Devletleri
Emek piyasalarına erişim	Geçici çalışma izninin verilışinden sonraki belli bir dönem (bir gruplara uygulanan rotasyon ilkesine rağmen)	Rotasyon ilkesinin tüm işçi göçmen gruplarına sıkı bir şekilde uygulanması; aksi halde sınırsız çalışma izni için hiç bir yasal iddia söz konusu değildir.
Sivil haklar	Dini faaliyet özgürlüğü; aşağı yukarı yurttaşlar kadar insan hakları ve sivil haklar	Yabancı yurttaşlar herhangi bir zaman sınır dışı edilebilirler; Müslüman olmayanların kamusal dini faaliyetleri yasaklanmıştır; yabancıların mülkiyet edinmelerine izin verilmez; işçi göçmenlerin ailelerini getirmelerine izin verilmez (gelirleri, söz konusu hükümet tarafından belirlenen bir limit aşmadıkça)
Sosyal haklar	Dereceli sistem; sürekli yerleşimciler (yerleşikler) genelde yurttaşlara yakın bir statüdedirler.	Hiçbir sosyal hak ve fayda talebi yoktur; yine de bazen okul açma ve firma temelinde sağlık sigortası hakkı vardır.
Siyasal haklar	Sendikalara katılma hakkı, örgütlenme hakkı	Sendikaya katılma hakkı yoktur; örgütlenme hakkı yoktur.
Yurttaşlık	Sürekli yerleşimciler için mümkündür	Göçmenler ve aileleri için yurttaşlık kazanımı mümkün değildir.

Kaynak: T. Faist, 2003, s. 121

Son olarak, D.S. Massey hükümetlere göç politikasını geliştirmede uluslar arası göçün temel özelliklerini dikkate almalarını tavsiye etmekte ve bu özellikleri şu şekilde özetlemektedir (Massey, 2003, s.25-28):

- Uluslar arası göçün ana kaynağı ekonomik büyümenin ve gelişmenin yok olması değil, gelişmenin kendisidir.
- Göç uluslar arası enli sosyal, siyasi ve ekonomik entegrasyon süreçlerin doğal sonucudur.
- Göç akımları sanayileşme sonrası dönemindeki ekonomilerin doğal talebine tepkidir.
- Ülkeye ilk geldiğinde göçmenlerin çoğu yerleşme amacını gütmemektedir.
- İş gücü piyasasının durumu diğer piyasalara göre göçe daha az etki etmektedir.
- Göçmenlerin çalışmaya geldikleri ülkede uzun süre kalmaları bu ülkeye yerleşmelerini daha olası hale getirmektedir.
- Göç, zamanla göçmen destekleyici altyapısını kurabilmektedir.

- Göç akımları süresiz değildir, tersine insan hayatı gibi kendi hayat süresi vardır başlangıcı ve sonu vardır.

Bu bölümde göçmenlere uygulanan göç politikaları irdelenmektedir. Göç kaynağı olan göç alan ülke ekseninden ayırım yapıp, ülkelerin göç sistemindeki yerine göre düzenlemeleri incelenmektedir. Ayrıca çoğunlukla çalışmak veya öğrenim görmek amacıyla göç eden kişiler dikkate alınmaktadır. Bunun sebebi şudur: Doğal felaketlere bağlı olmaksızın (iklim göçünde olduğu gibi) ve devletin siyasi altyapısına dayanılmaksızın (siyasal kaynaklı göçte olduğu gibi), emek göçü ve beyin göçü ülkelerin gündeminde devamlı olarak yer almaktadır. Bu bağlamda, bu bölümde incelenen iş imkanları için göç edenlere karşı politikalar bu çalışmanın Türkiye’yi anlatan ikinci bölümündeki göç politikalarını anlamaya yardım etmektedir.

1.7 Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Etkileşim

Uluslararası göç nedeniyle farklı kültürlerde yetişen insanlar arasındaki etkileşim bugünkü dünyanın vazgeçilmezi durumuna gelmektedir. Geçmişten günümüze kültürlerarası etkileşim yaşamın bir parçası iken bugün küreselleşmenin de etkisiyle artan göç akımları bu etkileşim sürecini daha da önemli ve belirgin bir hale getirmektedir. Uluslar arası göçün beraberinde getirdiği kültürel etkileşime girmeden önce kültür ve kültürlerarası iletişim (etkileşim) kavramları irdelenmektedir:

Kültür (lat. Cultura, yetiştirmek, öğretmek) terimi çok anlamlı bir kavramdır ve hangi bağlamda kullandığına bağlıdır. E.T. Hall kültürü iletişim olarak, iletişim ise kültür olarak tanımlamaktayken, R.L. Birdwhistell ilgili terimlerin iki farklı yönü gösterdiğinin savunmaktadır. R. Brislin ise kültürün ne olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: “Bir kültür, ortak inançları, deneyimleri ve değer yargıları ile belirlenebilen, bu ortak deneyimleri ile birbirine bağlanmış ve ortak tarihi geçmişe sahip grup olarak anlaşılabilir” (Kartarı, 2006, s.14-15).

“Kültür” kavramının tarihsel dönüşümüne bakılırsa, ortaçağda kültür terimi söylemde yoktur. 17. Yüzyıldan beri “kültür” kavramı “doğa” kavramının karşıtı olarak kullanılmaya başlandı, bu da “kültür” ile “uygarlık” kavramlarının kullanımındaki farkı ortaya çıkarmıştır: “Uygarlık” insan hayatının daha çok maddi bileşene hitap ederken, “kültür” ise düşünsel, ruhsal yönünü ifade etmektedir (Kartarı, 2006, s.14-15). C. Levi-Strauss’a göre, kültür sembolik bir sistemdir (Henaff, 1998, s.120).

Bu tanımları dışında farklı anlamlarda kullanılan kültür tanımları şu şekilde özetlenebilmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2002, s.254-255):

- **Konusal:** Kültür, sosyal örgütlenme, din veya ekonomi gibi, konular veya kategoriler listesindeki her Őeyi içerir.
- **Tarihsel:** Kültür gelecek nesillere aktarılan sosyal miras veya geleneklerdir.
- **Davranışsal:** Kültür paylaşılan, öğrenilmiş insan davranışıdır; yaşam yoludur.
- **Normatif:** Kültür idealler, değerler veya yaşam kaideleridir.
- **Fonksiyonel:** Kültür  vreye uyma veya birlikte yaşama problemlerini  zme yoludur.
- **Mental:** Kültür insanları hayvanlardan ayıran fikirler veya öğrenilmiş alışkanlıklar birleşimidir.
- **Yapısal:** Kültür kalıplaşmış ve birbiriyle ilişkili fikirler, semboller veya davranışlardan oluşur.
- **Sembolse:** Kültür bir toplumun tarafından paylaşılan keyfi olarak verilen anlamlara dayanır.

Ayrıca farklı düşünürlerin kültür üzerine farklı  z mllemelerine yer vermek de mümkündür. Bu konuda, W. Kymlicka'nın kültür konusuna bakış açısı çok dikkat çekicidir (Kymlicka, 1998, s.49): "Ben kültürü (ve " okk lt rl "y ) farklı bir anlamda kullanıyorum. Ben ulusal ve etnik farklılıklardan doğan türden bir " okk lt rl l ğe" ağırlık vereceğim. Daha önce belirttiğim gibi, ben "kültür"  "ulus" ya da "halk" ile eşanlamlı kullanıyorum; yani, kurumsal bakımdan az çok tam, belli bir toprak parçası ya da yurttta yaşayan, ayrı bir dili ve tarihi paylaşan, soy bağları olan bir cemaat olarak. Bu durumda, bir devlet, eğer  yeleri ya farklı uluslara ait ( okuluslu devlet) ya da farklı uluslardan kopup gelmişse ( oketnikli devlet) ve bu olgu bireysel kimliğin ve siyasi hayatın önemli bir yanını teşkil ediyorsa, o devlet  okk lt rl d r." Bunun yanında, J. Tomlinson kültürü şu şekilde tanımlamaktadır (Tomlinson, 2004, s.46): "... "bir kültür", harita üzerinde siyasi ( oğunlukla ulus-devlet) olarak görünen fiziksel bir kara parçasını yer tutan, bireysel anlam inşalarını bu sınırları çizilmiş olan toplumsal ve siyasal alana bağlayan sınırlandırılmış bir varlık anlamında sorunlu 'bir toplum' kavramıyla paralel gitmektedir."

 . Wallerstein'a göre ise kültür (Wallerstein, 1998, s.121): "Kültür kavramının kendisi bizi devasa bir paradoksla karşı karşıya bırakır. Bir yandan, kültür tanım gereği tikelcidir. Kültür, bir bütünden daha küçük olan bir parçanın değerler ya da pratikler dizisidir. Kültürü ister antropolojik anlamda, aynı söylem d zemindeki herhangi bir diğer gruba karşı duran bir grubun ( talyan kültürü karşısında Fransız kültürü, burjuva kültürü karşısında proleter kültürü,  slam kültürü karşısında Hristiyan kültürü, vb.) değerleri ve/veya pratikleri anlamında kullanalım, ister edebi anlamda, herhangi bir grup içindeki "daha aşağı" pratik ve/veya

değerlerden çok “daha yüksek” pratik ve/veya değerler anlamında, yani kültürü genelde temsil olarak, sanat biçimlerinin üretimi olarak kuşatan bir anlamda kullanalım, bu tanımlama doğrudur.”

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında birbirinden farklı birçok “kültür” yorumlamalarının yer aldığı görülmektedir. Bu tanımlar arasında elbette farklı düşünen bilim adamlarının görüşleri olduğu gibi bazı anonim görüşlerde mevcuttur. Farklı tanımlar, farklı kültürler, farklı bireyler geçmişten günümüze birbirleriyle kimi zaman yoğun kimi zaman basit alanlarda ve anlamlarda iletişime girmiştir. Ancak kültürler arası iletişim özellikle küreselleşme ile birlikte daha da hızlı ve farklı anlamlar kazanarak ve kimi zaman olumlu etkilerle, kimi zaman sosyal problemler yaratarak yoluna devam etmektedir.

Kültürlerarası iletişim konusunda Kartarı ise, “öncelikle iletişimin yalnızca bir eylem değil, çok boyutlu bir süreç olduğunu belirtilmeli” olduğunun altı çizilmektedir (Kartarı, 2006, s.18). Kartarı “farklılıklarla yaşamak: kültürlerarası iletişim” adlı kitabında kültürlerarası iletişimi farklı kültürlerde yetişmiş insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarmaları, yabancıların algılanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi soruları inceleyen disiplinler arası bir bilim dalı olarak tanıtmaktadır. Konuyla ilişkisi bağlamında, iletişimle ilgili farklı tanımlamalara da yer vermek mümkündür: (Vural, 2012, s.5):

- İnsanın olduğu her yerde kişiler, gruplar ve türler arasında karşılıklı gerçekleşen, mesajların değiş-tokuşu sürecidir
- İleti alışverişinden yola çıkarak, belirli kişilere belirli bilgi düşünce ve tutumları kazandırmak amacıyla, bir durum ve olaya ilişkin bilgi, duygu, düşüncelerin aktarılması sürecidir
- İletileri gönderen ve iletiyi alan arasındaki bilgi değiş tokuşu ve bu sürece dahil bireyler tarafından anlam çıkarılmasıdır
- Duygu, düşünce, fikir, bilgi ve kültürü kapsayan anlamların semboller yardımıyla aktarıldığı bir süreçtir
- Anlamları itibarıyla uzlaşmış simgeler yoluyla değişik zaman ve mekan boyutlarında gerçekleşen bilgi düşünce ve duyguların aktarılması ve alışverişidir
- Bilgi, düşünce, duygu, tutum ve kanılarla davranış biçimlerinin kaynak ile alıcı arasındaki bir ilişki yoluyla bir insan ya da insanlardan diğerine bazı kanallar kullanılarak anlam olarak uzlaşılan imgeler aracılığıyla değişimi ve aktarılması sürecidir.

Kültürlerarası iletişimde en az bir gönderici (sender) ve bir alıcı (receiver) vardır

(Samovar dv., 2011, s.9). Gönderici, bir sebepten dolayı iletişime ihtiyaç duyan kişidir. Söz konusu sebepler bir bilgi paylaşmaktan yaşanan toplumda kendini ispat ettirebilmeye kadar geniş bir grup oluşturmaktadır. İletişim için bir kanal kullanılmaktadır (görsel ya da işitsel). Alıcı ise, mesajın ulaşılması gereken kişidir. Alıcı, göndericiden iletilen mesajı aldıktan sonra bir tepki gösterir (response). Bu tepki ise algılama, yorumlama, çözümleme ve anlama evrelerinden geçildikten sonra oluşmaktadır. Yukarıda sözü geçen tepki iletişimin gerçekleştiği bağlama ilintilidir. Aynı mesaja farklı bağlamda (context) farklı tepki gösterilir. Kültürlerarası iletişimin nasıl gerçekleştiğini daha iyi anlamak için önceden iletişimin özelliklerini incelemek de gerekir. Kültürlerarası iletişimi etkileyen faktörler normlar, roller, tutumlar, kültürel iletişiminden ortaya çıkan belirsizlik ve kaygı, ve önyargılardan ibarettir (Kartarı, 2006, s.202-217).

- *Normlar*

Kartarı “Farklılıklarla Yaşamak” adlı çalışmasında, normları şu şekilde tanımlamaktadır: “Her kültürde, “yanlış” ya da “doğru” davranışlarıyla ilgili düşünceler, dolayısıyla da belirli kurallara göre düzenlenen ve norm adı verilen davranış modelleri vardır. Normlar bir kültürün üyelerinin nasıl davranması gerektiğini belirleyen kurallardır.” Kartarı’ya göre, normlar üç grupta toplanmaktadır: Örfler (yasalar), adetler ve sosyal alışkanlıklar. Yukarıda sözü geçen normların her üç tipini şu şekilde açıklamaktadır: “Örfler, her kültürde, o kültürün üyelerinin mutlaka uymaları gereken kurallar ve belirli durumlarda göstermeleri gereken tutum ve davranışlar olarak bilinir.” “Adet” ise, “belirli ve alışlagelmiş ölçüler içinde uygulanan; bir topluluğun kültüründen beklenen ya da ondan güç alan, ona dayandırılan tutum ve davranış tarzı” olarak tanımlanmaktadır.

- *Roller*

Kartarı çalışmasında, W. Gudykunst tarafından tanımlanan rol kavramına yer vermektedir: “Bireyin grup içindeki yerine bağlı olarak, bireyden beklenen davranış kalıpları sosyal bilimlerde “rol” olarak tanımlanır.” Fakat rolün sosyal bilimlerdeki anlamı rolün gerçek anlamıyla karıştırılmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Zira rol teriminin tiyatrodan alındığı için, tiyatro sahnesindeki aktörün oynadığı rol izleyiciler tarafından ciddiye alınmaz ve rolün bir parçası unutulduğunda emprovizasyon (doğaçlama) aracılığıyla devam ettirildiği fark edilmezken, gerçek hayatta gerçek insanların aldıkları sosyal roller mutlaka ciddiye alınmakta ve onların rollerinin şaşırdıklarında, hata yaptıklarında çevresindekiler tarafından ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedirler. (Kartarı, 2006, s.205). Kültürel iletişimde gerçek insanların etkileşimi söz konusuysa, insanların birbirlerinin rollerinin bilmeleri gerektiği

daha net bir şekilde görünmektedir, çünkü bir toplumda yaşayan ve aynı kültüre ait olanlar birbirlerinin rollerinin önceden tahmin edebilirken, farklı kültürlerde yetişenler birbirlerinin rollerini bilmeyebilmekte ya da öğrendikleri zaman tam olarak anlamayabilmektedir. Genelde, insanlar birbirinde ne kadar kültür açıdan uzaklarsa, anlaşmazlık (miscommunication) riski o kadar yüksektir (Adler, 1991, s.2). Rol sorunsalının daha iyi anlaşılabilmesi için, Kartarı aile içindeki ilişkileri örnek olarak vermektedir: Batılı toplumlarda aile içindeki baba ve ağabey rolleri belirgin değilken, mesela, Türk toplumda ilgili roller çok belirgindir.

- *Tutumlar*

Tutumlar kültürlerarası iletişimde çok önemli rol oynamaktadır ve yanlış tutumlar söz konusu iletişimi bozabilmektedir. Kültürel iletişimi bozabilen en tehlikeli ve en yaygın tutum ise W.G. Sumner tarafından “etnomerkezcilik” olarak tanımlanmıştır. Samovar ve Porter’e göre, etnomerkezcilik insanın kendi gruba ait olmayanları değerlendirmesinde kendi kültüründeki normları standart olarak kullanması ve çoğu zaman kendi kültürünü diğerlerinden üstün görmesidir (Samovar ve Porter, 2012, s.13). Lustig ve Koester Samovar ve Porter’in düşüncesine kültürel eğitimin etnomerkezciliği her kültürün doğal parçası yaptığını (Neuliep ve McCroskey, 1997, s.388) ekleyip, böylece etnomerkezciliği aklamaktadırlar. Kartarı etnomerkezciliğin iki bilişene ayrılabilmesini belirtmektedir: 1) “Bireyin kendi kültürünü “doğal” kabul etmesi”; 2) “Etnomerkezciliğin, diğer halklar, uluslar ve kültürlerden üstünlük bilinci ile bağlantılı olması”. Bilişenlerinin birincisi, çevreyi doğal kabul etme, insanın gündüz hayatını rahatlatır ve etraftakilere zarar vermemekte, ikincisi ise, diğer kültürlerle çok az değer verdiği için, etnomerkezciliği destekleyenler dünyada tek gerçek kültüre sahip olduklarına içtenlikle inanmaktadır. Söz gelişi, Orta ve Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika kültürlerinin üyeleri bu düşüncenin ideal timsalidir. Etnomerkezciliğin kültürlerarası iletişime etkileri üzerine çalışan J. Lukens bu tür iletişime katılanlar arasındaki “etnomerkezci mesafe”yi üçe ayırmıştır (Kartarı, 2006, s.210):

a.İlgisizlik mesafesi; Yabancıyla iletişime katılan birey aralarında önem vermediğini açıkça gösteren bir mesafeyi bırakır.

b.Sakinme mesafesi; Yabancıyla fazla iletişime girmemek için söz konusu mesafeyi daha çok artırır.

c. Aşağılama mesafesi; yabancıya düşmanlık duyduğunu ve onun kültürel özelliklerine hiç önem vermediğini belirten bir mesafeyi bırakır.

- *Kaygı ve belirsizlik*

Kartarı kaygı ve belirsizlik tanımlamak için W.B. Gudykunst’a başvurmuştur:

“Belirsizlik, bireyin kendisinin ve karşısındakinin nasıl davranabileceğini tahmin edememesi, kaygı ise, ne olabileceği konusunda rahatsızlık, gerginlik ve endişe duymaktır”. Böylece, belirsizlik bilişsel bir tepkiyken, kaygı daha çok duygusaldır. Kùltürlerarası iletişimi bozabilecek şey belirsizliğin ve kaygını aşırı derecesidir. Kartarı’nın belirttiğı gibi, “etkin iletişim için, bireyin belirsizlik ve kaygı derecesinin, karşısındaki yabancınn davranışlarını uygun bir biçimde yorumlayabileceğı ve onun gelecek davranışlarını doğru biçimde tahmin edebileceğı düzeye indirilmiş olması gerekir” (Kartarı, 2006, s.212).

- *Kalıp Düşünceler ve Önyargılar*

Kalıp düşünceler her zaman olumsuz değerdendirilmemeli, doğru kullanılırsa elverişli olabilirler (Adler, 1991, s.6):

1. *Bilinçli kullanım (consciously held)*: kalıp düşünceleri kullanan birey onların belli bir kişiyi değil bütün grubu tanımlama özelliğine sahiptir.
2. *Betimsellik (descriptive)*: kalıp düşünceler ilgili grubun mensuplarının nasıl oldukları (iyi ya da kötü) değil, ne gibi olabildikleri yönünde kurulmalıdır.
3. *Yanlışsızlık ve bütünlük (accurate)*: kalıp düşüncüler kullanıldığı grubun en önemli özellikleri doğru olarak kapsamalıdır.
4. *Bilgisiz değerdendirme (ilk bakış tekniğı) (the first best guess)*: ilgili grubun ya da insanların hakkında bilgilere ulaşmadan onların genel değerdendirilebilmesidir.
5. *Esneklik ve değışime eğilimi (modified)*: kalıp düşüncelerin yeni bir bilgi ışığında değışebilmesidir.

Yabancı olan kişi de yeni yaşadığı toplumun mensuplarına ve onların kùltürüne farklı davranış biçimleri göstermekte ve yavaş yavaş adaptasyon sürecinden geçmeye başlamaktadır. Kùltürel adaptasyon için uzun bir süre gerekir ve kùltürler arası anlaşmada bazı aşamalar söz konusudur (Aksoy, 2012, s.300):

1. *Reddetme* — bireyler kùltürel farklılıkları yorumlayamaz ve bu farklılıkları ‘yabancı’ gibi tek ve geniş kategori içinde düşünebilirler.
2. *Savunma* — bireyler kùltürel farklılıkları yorumlama becerisine sahip değil ancak şu anki yorumları negatif değerdendirmeleri içerir.
3. *Azaltma*— bir önceki basamaktaki bireylere göre daha olumlu davranır ama uyum hala söz konusu değildir.
4. *Kabul etme* — bireyler daha empatik oluyor, belirsizlik karşısında daha esnek

davranışı gösterir ve farklı düşünüş biçimlerinin varlığını kabullenir.

5. *Uyum sağlama (adaptasyon)*— kültürel farklılıklara uyum sağlanmaya çalışılıyor. İnsanlar yabancı kültürlerle empati kurabilir haline gelir ve onların yaşam biçimini ve bakış açısını alabilir.

6. *Bütünleşme (entegrasyon)*— bu aşamada bireyler kendilerini kültürlerarası ya da çok kültürlü olarak tanıtıyor (dünya'nın vatandaşları). Bazı insanlar hiçbir kültüre ait olmadıklarını hissedebiliyor.

Önceden belirtilmesi gereken nokta adaptasyonun zor bir süreç olması ve tam adaptasyon (ya da entergrasyon) gerçekleşmesi için birkaç engelin ortaya çıkması durumudur:

a) psikolojik engel; yeni toplumda yaşadığı için insan psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Konsantrasyon eksikliği, moral bozukluğu ve sürekli stres altında kendini hissetmesi bunlardan bazıları ve bu durum uyum sorunu artırmaktadır.

b) sosyal engel; yeni toplumda saygı, statü kazanma sürecinde yaşanan başarısızlıklar, marjinal kalma uyum sorunu artırmaktadır.

c) kültürel engel; yabancı, kültürel açıdan tanımadığı bir toplumda yaşarken bu toplumda norm olarak algılanan örgütleri kabul etmezse, bu toplumun üyesi olmakta zorlanacak, bu da kişinin sosyal bağlar kurmasını engelleyecek ve uyum sürecini geciktirecektir. Kültürel engel olarak nitelendirilebilen diğer bir sorun insanın yabancı dil bilmemesidir. Yabancı, yaşadığı yeni toplumun (resmi) dilini konuşamıyorsa, insanlarla herhangi bir bağ kurması çok zordur. Kişilerarası iletişimde dilin her zaman anahtar rolü oynadığı düşünülürse, dil sayesinde insanın yaşadığı yeni toplumu daha yakından tanıyabilmesi açıktır.

Adaptasyon sürecinde yabancının önüne çıkabilen uyum sorunları dikkate alındığında, yeni bir kültüre giren insanın ne yapacağını ve nasıl davranacağını bilmemesinden kaynaklı sıkıntılı ve kaygılı bir psikolojik tavır halini göstermesi olasıdır. Bu durum ilk kez Kalvero Oberg tarafından tanımlanan “kültür şoku” teriminin anlamı ile örtüşmektedir. Zamanla kültür şoku çeşitli anlamlar kazanmıştır (Aksoy, 2012, s.299):

a) Hastalık olarak algılanma

Kültür şoku olgusunun geçici bir hastalık olduğu savı kabul edilmektedir.

b) Basamaklı bir süreç olarak algılanma

Kültür şoku kültürel etkileşimde inişli çıkışlı bir süreç olduğu gerçeği düşünülmektedir.

c) Kültürel gelişimi sağlayan bir süreç olarak algılanma

Kültür şoku bireyin kültür konusunda daha yüksek bir farkındalık seviyesine doğru yönlendiren bir öğrenme süreci olduğu savunmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, yabancı, kültürel entegrasyonun çok zor bir süreç olmasına rağmen, bu süreçten başarılı geçebilir, fakat Rus araştırmacı M. Apanoviç yazdığı gibi, kültürel entegrasyonun başarısını birkaç etken etkilemektedir (Апанович; 2010, s.315-318):

- Yeni ortamda yaşam süresi

Gerçek kültürel entegrasyon için yeni ortamda bazen birkaç neslin yaşaması gerekir. Her bir neslin yaşı otuzken, tamamen toplum üyeleri olmak için 60-90 yıl geçmesi lazım. O zamana vatandaşlık kazanılacak ve bu ülkeye ait davranış biçimleri ve kültürel bilinç özümmlenecektir.

Amerikan düşünür ve siyaset bilimci Michael Walzer’a (Black, 1996, s.69) göre göç eden kişilerin henüz vatandaş olmadığı ve vatandaşlık kazanana kadar ikamet tezkeresini sürekli yenilemek zorunda olduğu (bazı ülkelerde vatandaş olmak için uygulanması zor olan koşullar koyulur ve 10 yıldan fazla olan uzun süre istenir) göçmenlerin kendilerini bu ülkede “daima misafir” olarak hissettiklerine ve bundan dolayı etrafındakilere olumsuz ve bazen kötü davranışlarda bulunduklarını açıklamaktadır.

- Yerleşme biçimleri ve göçmelerin sayısı

Göçmelerin yeni ortamda aynı ilçelerde/mahallerde/sokaklarda oturup oturmadığına ve sayısı ne kadar olduğuna bakılarak gelecekteki davranışları ve entegrasyonun başarılı olup olmadığı tahmin edilebilmektedir. Aynı bölgede yaşayan göçmenlerin kendileri arasında sık bağ oluşturma ihtimali artmakta, ve sonradan çevrelerindeki topluma entegrasyona engel olabilmektedir.

- Göçmenlerin eğitim ve sosyoekonomik durumu

Farklı ülkelerin tecrübesine göre, yüksek maaşlı işi olan göçmenler yurttaşlarının yaşadıkları mahalleri değil aynı sosyoekonomik statüde olanların yaşadıkları bölgeleri tercih etmektedir.

- Din

Eğer yaşadıkları bölgede egemen din farklı ise entegrasyon süresi uzamakta ve zorlaşmakta.

- Göç edilen ülkenin nüfusunun göçmenlere karşı davranışları

Yeni toplumdaki kişilerin gelenlere karşı davranışı da çok önemlidir: göçmenin yeni

yaşam biçimlerini almak arzusu ne kadar güçlü olursa olsun, geldiği ülkenin nüfusu ona karşı olumsuz bir tepki gösterirse entegrasyonun başarısının başlamadan yok edildiği anlamına gelir.

- Ülkenin resmi dilinin bilmesi

Dil, bilindiği gibi, sinyalleri ve anlamları aktarma rolünü oynayarak kişilerarası iletişimi sağlamakta ve bireylerin toplumunda ihtiyaçlarını gidermeyi kolaylaştırmaktadır. Açıkça bu durumla paralel olarak yaşadıkları ülkenin dilini bilen göçmenler toplumda daha başarılı olmakta ve toplumla bağları daha sıkı olarak görülmektedir.

- Yaşanan bölgenin boyutları

Genelde küçük şehirlerde/köylerde yaşayan kişiler yeni gelenlere karşı mesafeli davranmakta ve iletişim kurmaktan kaçınmaktadır. Bu durum her ne kadar büyük şehirlerde biraz daha farklılık arz etse de göçmenlerin yeni topluma entegrasyonu da uzatmaktadır.

Bu bölümde kültür terimin farklı tanımları, kültürlerarası iletişimin özü ve onu etkileyen normlar, tutumlar ve diğer faktörler ile toplumsal entegrasyonun başarısını kesinleştiren etkenler gösterilmiştir. Aşağıdaki bölümde entegrasyonun önemini temsil eden çokkültürlülük politikasına ve onun etrafındaki tartışmalara yer verilecektir.

1.8 Uluslararası Göç ve Çokkültürlülük

20. ve 21. yüzyıllarında “çokkültürlülük” en çok konuşulan toplumsal uyum politikasıdır. Bu bölümde çokkültürlülük uluslar arası göçle beraber ele alınmaktadır; bunun sebebi, W. Kymlicka’nın belirttiği gibi, göçün kültürel çoğunculuğun kaynağı olmasıdır. (Kymlicka, 1998, s.42). Çok kültürlülüğün yakın geçmişte uygulanan ve bazı yerlerde hala devam ettirilen başka toplumsal uyum politikalarından ne farka sahip olduğunu anlamak için J.W. Berry’nin geliştirdiği etnik/kültürel ilişkiler üzerinde kurulan modeline başvurmak yerinde olacaktır (Vatandaş, 2002, s.17). Bu modele göre, her uyum politikasının içeriği aşağıdaki sorulara nasıl cevap verildiğine bağlıdır:

- “Ülkedeki etnik/kültürel farklılıklar korunmalı ve geliştirilmeli mi?
- Ülkedeki farklı etnik/kültürel topluluklar arasında olumlu ilişkiler kurulmalı mı ve geliştirilmeli mi?”

Vatandaş Berry’ye ait bu modelin dörtlü yapısını şu şekilde özetlemektedir (Vatandaş, 2002, s.18):

“Etnik/ kültürel farklılığın korunması/geliştirilmesi onaylanıyor, fakat etnik/kültürel

topluluklar arasında olumlu ilişkilerin kurulup geliştirilmesi onaylanmıyorsa; bir başka ifadeyle, birince soruya evet denilirken, ikince soruya hayır deniliyorsa, tanımlanan toplumsal politika ayrışma (segregation) olmaktadır.

1. Ne etnik/kültürel çeşitliğinin korunması ve geliştirilmesi ne de etnik/kültürel ilişkilerdeki olumluluk uygun bulunmuyorsa, yani her iki soruya hayır deniliyorsa, etnik kıyım (ethnocide) uygulaması onaylanıyor demektir.

2. Etnik/kültürel farklılığın korunması/geliştirilmesi onaylanmıyor, fakat mevcut etnik/kültürel topluluklar arasında olumlu ilişkilerin kurulup geliştirilmesi onaylanıyorsa; yani birinci soruya hayır denilirken, ikinci soruya evet deniliyorsa, etnik/kültürel ilişkilerde benzeştirme (assimilation) esas alınıyor demektir.

3. Etnik/kültürel farklılığın korunması/geliştirilmesinin onaylanmasının yanı sıra, etnik/kültürel topluluklar arasında olumlu ilişkilerin kurulup geliştirilmesi de onaylanıyorsa; her iki soruya da evet deniliyorsa, ortaya çıkan toplumsal model çok kültürlülüktür (multiculturalism).

Çokkültürlülük modeli çok uzun zamanda geliştirilen bir politikadır. Çok kültürlülük anglo uyum modeli ile başlamıştır.

“Anglo uyum” modeli, tipik bir asimilasyon politikasıdır. Bu politikanın temelini, göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini terk edip, yeni topluma tamamen kaynaşmaları ve bu topluma özgü gelenekleri özümsemeleri beklentisi oluşturur. Ülkeye gelen göçmenler ulusal güvenlik açısından değerlendirmekte ve çoğu zaman siyasi/toplumsal istikrarı tehdit eden unsurlar olarak görülmektedir (Vatandaş, 2002, s.25). 1818 yılında Amerika’nın Dış İşleri bakanı olan John Quincy Adams’ın yazdığı bir mektup anglo uyum modelini bariz bir şekilde açıklamaktadır: “Eğer Amerika Birleşik Devletleri’ne gelen göçmenlerin bu ülkenin karakter, moral, siyasi ve fiziksel değerlerine uyum sağlayamayacaklarsa Atlantik onların yerel kültürlerinin yaşayabilecekleri ana yurtlarına her zaman açıktır” (Şan ve Haşlak, 2012, s.37).

İkinci Dünya Savaşından sonra “anglo uyum modeli” terk edilip, toplumsal bütünleşme (integration) diye tanınan modele başvurulur. Vatandaş söz konusu modeli şu şekilde tanımaktadır: “Toplumsal bütünleşme”nin kendisi, bir toplumda bütünlüğün oluşması için, toplum üyeleri tarafından ortak biçimde paylaşılan inanç ve pratikler zemininde, üyeler arasında yoğun bir etkileşimin oluşturulması ve ortak amaçlara katılmanın sağlanması olarak tanımlanabilir”; ve şöyle devam eder: “Ancak, ideal anlamda ele alınırsa toplumsal bütünleşme de sorunludur, “ortak biçimde paylaşılan inanç ve pratikler zemini” şartı kolaylıkla toplumsal gruplardan birisinin kendisini toplumun korucu topluluğu olarak kabul edip, diğer toplulukları asimile etme sürecini başlatmasına açık kapı bırakabilmektedir”

(Vatandaş, 2002, s. 27-28).

Toplumsal bütünleşme modelinin bu eksikliği nedeniyle, ABD orijinli “eritme potası” modeli daha uygun olarak görülmeye başlamıştır. A.Giddens “Sosyoloji” adlı eserinde işaret ettiği gibi, bu model “göçmenlerin geleneklerinin daha önceden orada yaşayan nüfus arasında baskın olan gelenek yararına çözülmesi yerine, bunların hepsinin yeni, evrim geçiren kültür kalıpları yaratacak biçimde karışması” esasına dayanır (Giddens, 2000, s.251).

Çok kültürlülük terimi ilk olarak 1971 yılında Kanada’da kullanılır. Çok kültürlülük etnik sorunları çözebilmek için en demokratik bir politikadır. Asimilasyon ve ayrımlaşma politikalarına karşıt, çok kültürlülük çok kısa bir tarihe sahip olmasına rağmen, yeterince geniş bir hukuk platform üzerinde kurulmaktadır. İlk başta, bu toplumsal uyum politikasında üç anahtar kelime esas alınmaktadır (The South Australian Multicultural And Public Affairs Commission Act 1980):

1. Barış ve uyum içinde yaşamak
2. Toplumsal hayata tam katılma
3. Farklı etnik/kültürel toplulukların özelliklerini ve geçmişlerini destekleme.

Çok kültürlülük modeli asimilasyon ve ayrımlaşma politikalarından farklı olarak, daha çok jus soli (doğuştan vatandaşlık) prensibi kullanmakta ve bu yüzden göçmenlerin geldikleri topluma katılım süresi daha kolay geçmekte ve genelde vatandaşlık ile sonlanmaktadır (<http://www.unesco.org/most/pp4.htm> / 10.04.2013). Yukarıda incelenen teorik temellerini şu deklarasyonlar içermektedir: Etnik Azınlıkların Hakları (AGİT, 1991), Avrupa Bölgesel Diller ve Azınlık Dillerini Koruma Antlaşması (Avrupa Konseyi, 1992), Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (Avrupa Konseyi, 1994).

Ayrıca olumlu tanımlamanın aksine, çok kültürlülüğün de gizli olumsuz yönleri vardır, ve bu konuda çalışanlardan biri de Abadan-Unat’tır:

“Çok kültürlülük, demokratikleşmeye giden bir yol olarak algılanabileceği gibi, özellikle bir devlet politikası olduğu zaman aslında iktidar güçlerinin hegemonyasını sürdürmeye yarayan bir söylem haline dönüşmektedir. Zira etnik ve dinsel kökenli gruplara kendi etnik kimliklerini ve kültürlerini açıklamaya yardımcı olan (...) kuruluşlar, göçmen gruplarına, gerçek taleplerine yanıt verebilecek olan siyasal haklarını sağlamayı onlara sadece kültürel alanı müdahale yeri olarak açmakta, varlıklarını duyurmaya hizmet etmekte, böylece anayurda iletileri sunmaktadır” (Abadan-Unat, 2002, s. 201).

21. yüzyılda çok kültürlülük politikasının bazı problemler oluşturduğu, bu modeli uygulayan dünyadaki en başarılı ülkelerin başkanları tarafından dile getirilmektedir. Bu

lkelerden Almanya başbakanı Angela Merkel 2010 yılında Potstamdaki (Berlin yakını) konuşmasında çok kltrlğ başaramadıklarını açıkladı:

“Bir zaman içinde kendimizi kandırıyorduk. Biz “onlar geldikleri gibi gidecekler, ülkemizde uzun kalmayacaklar” diyorduk. Fakat gerçek farklı çıkmış. Çok kültürlü toplumu oluşturmak ve farklı kültür kökenlerine sahipleri yan yana yaşatmak için seçtiğimize yol başarısız, tamamen başarısız çıktı” (<http://www.csmonitor.com/World/Global-News/02.02.2013>). İngiliz başbakanı da bu konuda aynı fikirdedir (<http://www.number10.gov.uk/news/pms-speech-at-munich-security-conference/05.02.2013>).

Amsterdam niversitesinden siyasal kültür profesörü Jos de Beaus aynı kaygılarla: “okkltrllk modelimiz pratikte kt. Demokrasilerin selameti için alt kültürlerin zayıflatılması gerekiyor” (Tekinalp, 2005, s.79) demektedir. Ancak Avustralya, Kanada ve İsveç gibi ülkelerin çok kültürlülüğü uygulamada başarılı olduğunu da belirtmekte fayda vardır.

Çokkültürlülük alanında önemli düşünürlerden biri olan Ralph R. Premdas çok kültürlülüğün iki tipe ayrıldığını (<http://www.unesco.org/most/premdas.htm> /12.02.2013) belirtmektedir:

1) İktidar paylaşma modeli “powersharing model”

İktidar paylaşma modelini uygulayan ülkeler genelde çok uluslu, bu yüzden uyum ve barış içinde yaşabilmek için hükümete farklı milletlerden vekiller seçilmektedir. Kültürel özelliklerini tanımlamanın yanı sıra, azınlıklara siyasi bir ifade özgürlüğü de tanınmaktadır.

2) Kültür özelliklerini tanımlama modeli “cultural model”

İktidar paylaşma modeline karşın, kültür özelliklerini tanımlama modeli adından anlaşılabileceğ gibi, azınlıklara resmi olarak kendilerini özgürce ifade edebilmeleri için sadece kültürel alanı bırakmaktadır.

Christin Inglis’e göre, çok kltrlğn semantik olarak da üç farklı anlamı vardır (<http://www.unesco.org/most/pp4.htm>/ 10.04.2013):

1) Demografik Tanımlayıcı

Demografik Tanımlayıcı yaklaşıma göre, ‘ok kültürlülük’ diye bilinen toplumsal uyum politikası bir ülke içinde ulusal azınlıkların var olduğunu tespit edilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, bu anlayış söz konusu azınlıkların toplum üzerinde nasıl etilediğinden çok, ülke sınırlarında birden fazla ulusun yaşadığını belirtmektedir.

2) Pragmatik Siyasi

Pragmatik Siyasi yaklaşım ise genel tanımlamanın yanı sıra, daha somut bir temel üzerinde kurulmakta ve devletin azınlıklar hakları konusunda ne tür politikaları sürdürdüğünün üzerinde odaklanmaktadır. Çok kültürlüğün ilk defa zemin kazandığını ilan eden bu anlayıştır.

3) İdeolojik Normatif

İdeolojik Normatif yaklaşım yukarıda adı geçen iki yaklaşımdan farklı olarak, sosyolojik kuramlar ve etik filozofik düşüncelerden esinlenmektedir. Bu yaklaşım ülkede bir arada yaşayan ulusal azınlıkların toplum içinde nerede yer aldıklarını incelemektedir.

Çok kültürlülük modelini uygulayan ülkelerin başarısı detaylı olarak geliştirilen ve bazen eksiksiz uygulanan politikalarla yakından ilişkilidir. Daha önce belirtildiği üzere, çok kültürlüğünü yerine getirmeyi başarabilen ülkeler arasında Avustralya, Kanada ve İsveç yer almaktadır; aşağıda uygulanan politikalarının bir bölümünü göstermek yerinde olabilir (<http://www.unesco.org/most/pp4.htm/10.04.2013>):

Avustralya

Avustralya, kendisini göçmen ülkesi olarak tanımladığı için, ülkeye göç etmiş kişilerin haklarını sınırlamamakta ve ulusal azınlıklara kendilerini özgürce ifade edebilmeleri için geniş bir alan vermektedir. Onlardan biri toplumsal yaşama katılım:

- Siyasi (Devlet) kuruluşların işlerine katılım
- Adliye, Polis ve Savunma Bakanlığına bağlı kuruluşlarının işlerine katılım
- Yüksek Yönetim Kurulu ve Birliklerinin işlerine katılım
- Sanat, Kitle İletişim ve Spor alanlarında faaliyette olan kuruluşların işlerine katılım
- Vatandaşlık

Tablo 1.4 Avustralya’da Çokkültürlülük

Temel Haklar	Sosyal Adalet	İnsan Kaynakları	Dil ve Etkileşim
- Çok kültürlülük ve Meşruiyet - Hükümet Kontrolü -Tercümanı Kullanma - Adalet Ulaşma -Ayrımlaşmadan Koruma	- Eşitlik - Toplum ve Sağlık Kuruluşları -Yerel Hükümet Geliştirme Programı - Göçmen Uygulama Programları - Tüketici Eğitimi - Kadınların toplum içindeki rolü	- Yabancı Diploma Onaylama - Kariyer Servisleri - Eğitim Programları	- İngilizce Öğrenme Fırsatları - İngilizceden Başka Bir Yabancı Dili Öğrenme Fırsatları -Avustralya’daki Toplum Kuruluşlarında Dil Becerisi Kullanması -Kültürlerarası İletişim Eğitimi

Kaynak: (<http://www.unesco.org/most/pp4.htm/10.04.2013>)

Diğer ülkelerin çok kültürlülük uygulama politikaları

Ulusal Azınlık Dilleri

- Ana Dili Konuşma Özgürlüğü
- Okullarda Ulusal Azınlıkların Konuştukları Dil Eğitimi
- Etnik Azınlıklar Dillerinde Gazeteler, TV ve Radyo Yayınlanmaları
- Etnik Azınlıklar Dillerin Sağlık ve Adliye gibi Başka Kuruluşlarda Kullanımı
- Tercüman Kullanması ve Bilgilerin Ulusal Azınlıkların Konuştukları Dillere Çevirisinin Sağlanması

Resmi Dil

- Çocukların ve Yetişkinlerin Resmi Dilde Eğitim Alma Fırsatları

Din

- İbadet ve Dinsel Adetlerin Yerine Getirilmesi Özgürlüğü

Hukuki Statü

- Yerleşik Yabancıların Statüleri
- Yaşanılan Ülkenin Vatandaşlığı Fırsatı
- Çift Vatandaşlık Fırsatı
- Etnik Azınlıklara Verilen Özel Statü
- Etnik Azınlıkların Kendi Kuruluşları Teşkil Etmeleri Özgürlüğü
- Kültürel Özelliklerin Özgürce İfade Edilebilmesi

Eğitim

- Eğitimde Eşitlik
- Müfredatın Etnik Azınlıklara Uygun Olması

İş Bulması

- Ayrıma Uğramaksızın İş Bulma Fırsatı
- Var Olan Diploma/ Sertifikanın Onaylanması (Denkliği)
- Eğitim Programlarına Katılım Fırsatı

Sağlık

- Bilgi Alma Hakkı
- Etnik Azınlıklara Uygun Sağlık Sistemi

Ev/Konut

- Ayrıma Uğramaksızın Düzgün ve Konforlu Ev Alma Fırsatı

İrkçilik/Ayrıım

- İrkçiliğin Yok Olması

- Ayrımın Yok Olması

Ulusal Kimliği

-Etnik Azınlıkların Ulusal Kimliğindeki Yeri

Siyasi Haklar

- Siyasi Sürece Katılım Fırsatı

- Etnik Azınlıkların Kaderlerine Etkileyebilen Kararı Alma Sürecine Katılım Fırsatı

Bu bağlamda, Canatan'nın yaptığı araştırma (Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım) çokkültürlülüğün Avrupa ülkelerinde ne şekilde uygulandığını gösterdiği için, tezin bu kısmında söz konusu araştırmanın sonuçlarını özetlemek yerinde olacaktır (Canatan, 2009, s.95):

Tablo 1.5 Farklı Çeşitlilik Biçimlerine Verilen Desteğin Görünümü

Çeşitlilik Biçimleri	Çokkültürcülüğe Desteğin Yüksek Olduğu Ülkeler	Çokkültürcülüğe Desteğin Düşük Ya Da Olmadığı Ülkeler
1-Etnik çeşitlilik	(Macaristan hariç) Tüm diğer ülkeler	Macaristan
2-Dinsel çeşitlilik	Belçika, İsviçre, İspanya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç	
3-Eğitimde çeşitlilik	Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İrlanda, Polonya ve Portekiz	Diğer tüm ülkeler
4-Kültürel çeşitlilik	İsviçre	(İsviçre hariç) Tüm diğer ülkeler
5-Dilsel çeşitlilik		Tüm ülkeler

Kaynak: Canatan, 2009, s.95

Canatan'ın belirttiği gibi, Avrupa ülkelerinde en fazla kabul gören çeşitlilik biçimi “etnik çeşitlilik”tir. Yaklaşık tüm Avrupa ülkeleri (Macaristan hariç), etnik çeşitliliği olumlu algılamaktadır. Etnik çeşitliliği takip eden çeşitlilik biçimi “dinsel çeşitlilik”tir. Belçika, İsviçre, İspanya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç gibi ülkelerde dinin çeşitliliğe destek verenlerin oranı, karşıt olanların oranını geçmektedir. “Eğitimde çeşitliliğe” destek veren sadece beş ülke vardır (Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İrlanda, Polonya ve Portekiz). “Kültürel çeşitlilik” ise sadece bir Avrupa ülkesinde (İsviçre) ilgi ve itibar görmektedir. “Dilsel çeşitlilik”, Avrupa’da hemen hemen hiçbir ülkede destek görmemekte ve bu durumda en az benimsenen bir çeşitlilik biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Canatan'nın bu bağlamda belirttiği gibi, “Avrupa ülkeleri dilde ve

dolayısıyla iletişimde homojen ve tekil bir yapılanmayı tercih etmektedir ve Avrupa’da çokkültürcülük, sosyolojik olarak etnik ve dinsel bir içeriğe sahiptir. Çeşitliliğin diğer biçimlerine (kültürel, dilsel ve eğitimsel) çoğu ülkelerde anlamlı bir destek verilmemektedir. Dolayısıyla, bu ülkelerde toplum, genel anlamda çokkültürlü bir topluma konseptine değil, çok-etnisiteli ve çok-dinli bir toplum modeline destek vermektedir” (Canatan, 2009, s.95).

Bu bölümde dünyaca ünlü çokkültürlülük politikası ve onu saran bilimsel tartışmalar ele alınmaktadır. Ayrıca, dünyada bu doğrultuda değişik alanlarda uygulanan düzenlemelere ve farklı ülkelerin çokkültürlülüğe desteklerine yer verilmektedir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde “Türkiye’de Göçün Tarihsel Süreci ve Göç Politikaları”, Türkiye’de göçün nerede yer aldığı, hangi göç politikalarının sürdürüldüğü, Türkiye’deki yerleşik yabancıların sosyal statüleri ve kültürel özellikleri ile Antalya’da yaşayan yabancıların hakkındaki ilgili bilgiler anlatılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇÜN TARİHSEL SÜRECİ ve GÖÇ POLİTİKALARI

2.1 Tarihsel Açıdan Türkiye’de Göç

Türkiye’ye göç ve Türkiye’den yurt dışına göç yeni bir olay değildir; ülkemizin kuruluşunun ilk günlerinden beri milli gündemde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Tarihsel süreçle beraber gelişerek, farklı dönemlerde değişik anlamlarda kullanılan göç kavramı ve tarihsel süreci (Türkiye bağlamında) çalışmada değinilmesi gereken önemli bir konudur. Sert ve İçduygu “Transnationalization, Migration and Transformation: Multi-level Analysis of Migrant Transnationalism” (Ulusötesileşme, Göç ve Değişim: Göçmen Ulusötesileşmesinin Çok Seviyeli Analizi) adlı çalışmasında, Türkiye’deki göç sürecinin kronolojik olarak dört bölümde incelenebileceğini belirtmektedirler (Çalı, 2012, s.48):

I. 1923 – 1960 Arası Dönem

Devlet 1923 ile 1960 yılları arasında göçü ulus-devleti oluşturmak amacıyla kullanmıştır. Bu dönem ulus-devlet inşasına temel atma evresiydi ve bu yıllarda gerçekleşen göç hareketleri iki genel gruba ayrılabilir: 1) Türkiye’de yaşayan ve Müslüman ve Türk olmayan nüfusun yurtdışına göç etmeleri; 2) Türkiye’nin çağdaş yeni sınırlarının dışında kalan ve Türk soylu/Türk kültürüne bağlı olanların Türkiye’ye göç etmeleri. İkinci grup için özel uygulamalar hazırlanmıştır. Bu uygulamaların temelini 1934 İskân Kanunu oluşturmaktadır. Bu yasal düzenleme bir yandan Türk ve Müslümanlar için Türkiye’ye gelmelerini kolaylaştırma amacını güderken diğer yandan bu kriterlere uymayanlar için Türkiye’ye göç etmelerinin önüne geçmeyi hedeflemiştir. Böylece 1923 ile 1960 yılları arasında ulus devleti oluşturma politikasında etnik homojenliği sağlayabilecek adımlar atıldığı anlaşılmıştır (Çalı, 2012, s.48-49). İçduygu vd., “Türkiye’ye Yönelen Göç ve Sığınma Hareketleri ve Politikaları Üzerine Brifing” adlı makalesinde bu dönemin özelliklerini şu şekilde özetlemektedir: “II. Dünya Savaşı sonrasında, Soğuk Savaş’ın da etkisiyle sınırlı sayıda sığınmacı ve mülteci hareketleriyle karşılaşmış ve 1951 Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü “coğrafi sınırlama” konularak imzalanmıştır. Böylece Türkiye Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermeyeceğini resmileştirmiştir. 1920’li yılların başında ulus-devlet inşa projesinin bir parçası olarak Türk ve Müslüman kimlikli yabancı ülke vatandaşlarının Türkiye’ye göçü bir kenara bırakıldığında, ülkeye yönelen “yabancı”ların uluslar arası göçü olarak nitelendirilebilecek bir nüfus hareketinin

1980’li yıllara kadar sınırlı kaldığı görülmektedir” (İçduygu vd., 2009, s.1).

II. 1960 – 1980 Arası Dönem

1960 ile 1980 yılları arasında Türk hükümeti göçü o zamanda devletin gündemi olan işsizliği azaltmak ve ekonomiyi canlandırmak için kullanmıştır. Türkiye bu politikayı sürdürebilmek için Almanya ile 1961 yılında göç anlaşması imzaladı. Hükümetler arasında benzer anlaşmalar, örneğin göçün genel koşulları, iş ve ücret konularını da içerecek şekilde Avusturya, Hollanda ve Belçika ile 1964’te; Fransa ile 1965’te; İsveç ve Avustralya ile 1967’de imzaladı. Bu dönemde Türk ve Müslüman olmayanların yurtdışına göç etmeye devam ettikleri, ve Bulgaristan, Yugoslavya ve Balkanlar’dan Türk ve Müslümanların Türkiye’ye gelmeleri 1960-1980’li yıllarında Türkiye’de toplumun homojenleşmesine yol açmıştır. Bu yıllar arasında Türkiye en çok işçiyi Almanya’ya göndermiştir. Türkiye’den göç akımları 1973 yılında ortaya çıkan petrol krizi ile durmuştur (Çalı, 2012, s.49).

III. 1980-1999 Arası Dönem

Devlet 1980 – 1999 yılları arasında göç konusunda hiçbir politikayı geliştirmedeği için sözü geçen dönem müdahalesizlik olarak nitelendirilebilir. Fakat 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’ye göç hareketlerinde dikkat çekici bir değişme olmuştur: daha önceleri göç Türkiye’ye Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olanların gelişiyile sınırlıydı, ama 1980 yılından beri Türk ve Müslüman kategorilerine uymayan göçmenlerin akışı Türkiye’ye ilk kez yönelmiştir. Artık işçi göndermek özel şirketlerin çabaları ile olmaktaydı. Bu dönemde işçi göçü daha ziyade Sovyet sonrası bağımsızlığını kazanan Türki Cumhuriyetlere, Kuzey Afrika’ya ve Orta Doğu Ülkelerine’dir (Çalı, 2012, s.50).

1980’li yıllarda Türkiye’ye “yabancı”ların gelmeleri ilk kez ülkenin gündemine gelmiştir. İçduygu ve diğerleri (2009, s.1), bu olayı şu şekilde tanımlamaktadır: “Bu yıllardan itibaren, Türkiye’ye yönelen göç hareketleri nitelik olarak çok farklı nüfusun hareketlerini içerir hale gelmiştir. Türkiye, bu yeni göç hareketlerine hazırlıksız yakalanmıştır, bu olgu ülke içinde önemli bir siyasal ve toplumsal tartışma yaratmıştır. Öte yandan yabancıların göçüyle ilgili yapılan sınırlı ve geçici düzenlemeler ve uygulanan politikalar uluslar arası toplumun sert eleştirilerine neden olmuştur.”

IV. 1999 ve Sonrası Dönem

1999 yılında Türkiye’nin AB üyeliği resmi görüşmeleri başlayınca, devlet, imzalanan kriterlere uymak zorunda kalmıştır (Çalı, 2012, s.50). O tarihten itibaren demokratikleşme devlet politikası niteliğindedir. 2003 yılı Yabancılar Hukuku konusunda çok önemli bir dönemdi çünkü yabancıların Türkiye’ye gelmeleri ve uzun zaman ülkede kalmaları/ iş bulmaları gibi olgularda sistemin 2003 yılından önceki dönem ile karşılaştırıldığında daha çok

demokratik ve efektif hale getirmiştir. İçduygu ve diğerleri, Türkiye'ye yönelen göçün çağdaş döneminin şu özelliklerine dikkat çekmektedir: Türkiye göç alan bir ülke olmanın yanı sıra, yabancıların kullandığı bir geçiş ülkesidir ve bu bağlamda, Türkiye'ye göçü incelediğimizde üçlü sınıflandırmayı kullanmak yerinde olacaktır: 1) bavul ticareti, kayıt dışı (kaçak) işgücü göçü ve geçiş göçünü içeren *düzensiz göç*; 2) profesyoneller, iş adamları, öğrenciler ve son dönemde artan emekli göçünü içeren *düzenli göç* ve 3) bazen düzensiz göç ile iç içe girebilen *sığınmacı ve mülteci göçü* (İçduygü vd., 2009, s.1). İçduygu ve diğerleri, yukarıda adı geçen göç hareketlerinin üçlü sınıflandırmayı şu şekilde anlatmaktadır (İçduygu vd., 2009, s.2):

1. “Düzensiz göç: Bu göç hareketi öncelikle, 1970’lerin sonundan itibaren bavul ticareti yapmak amacıyla İstanbul’a gelen Polonyalılarla başlamış, daha sonra SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelenlerin katılımıyla devam etmiştir. Bunların dışında İran, Irak, Tunus ve Fas gibi Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden gelen yabancıların da bu ticarete katıldıkları görülmektedir. (...) 1990’ların ortalarından itibaren ise bavul ticaretinde önemli bir azalma olmuştur. Buna paralel olarak, sözü edilen ülke vatandaşlarının Türkiye’de ev işleri, eğlence, fuhuş, tekstil, tarım ve inşaat gibi sektörlerde kayıt dışı çalışmaya başladıkları gözlenmektedir. Son yıllarda, Türkiye’de işgücüne katılan kayıt dışı göçmenlerin geldikleri ülkeler arasında Moldova, Ukrayna, Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Romanya gibi ülkeler öne çıkmaktadır. Öte yandan genellikle İran, Irak, Afganistan, Pakistan, Bangladeş, Gana, Nijerya ve Somali gibi belirli Asya ve Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerin Türkiye’yi bir geçiş ülkesi olarak kullanarak, Avrupa’ya ya da başka gelişmiş ülkelere gitmeye çalıştıkları bilinmektedir. (...)

2. Düzenli göç: Özellikle son 20 yıl içerisinde Türkiye’ye göç eden profesyoneller, iş adamları ve öğrencilerin sayısında artış olduğu bilinmektedir. (...) Türkiye’ye artan bir hızla yönelen düzenli göç dalgalarından biri de “uluslar arası emekli göçü”dür. Bu göç dalgası içinde, başta Alanya olmak üzere Antalya’nın pek çok ilçe ve kasabası; Bodrum, Marmaris ve Didim gibi turizm merkezleri ve çevreleri önemli sayıda emekli Avrupalı göçmene ev sahipliği yapmaktadır. (...)

3. Sığınmacı ve Mülteci göçü: 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında Türkiye, çoğunluğu Ortadoğu’dan ve bazı Asya ve Afrika ülkelerinden gelen kaçak göç ve sığınma talepleriyle karşılaşmaktadır. İlk büyük sığınma hareketi 1979 yılında İran’daki rejim değişikliğiyle gerçekleşmiştir. Bunu, İran- Irak Savaşı, Irak’ın Kuveyt’i işgali, Körfez Savaşı, Saddam rejimi politikaları ve 2003 Irak işgali sonrasında gelişen nüfus hareketleri takip etmektedir. (...Son 25 yıl içinde Türkiye’ye yönelen farklı göç dalgalarının toplam büyüklüğü göz önüne alındığında, sığınma ve mülteci hareketinin niceliksel olarak büyük bir ağırlığının

olduğunu söylemek mümkün değildir...)” Ancak son dönemde Suriye’deki iç savaş sonrası Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen sığınma ve mülteci hareketlerini dikkate alırsak bu oranlarda değişiklik olduğu görülmektedir.

Türk Soylu Göçmen Hareketlerinin 1923 Yılından Günümüze Tarihi

Yabancıların Türkiye’ye gelmelerinden önce Türkiye’ye göç Türk soylu kişilerin tarafından gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, “gerçek yabancı”lara başvurulmadan önce, dünyanın dört yanında yaşayan Türklerin Türkiye’ye göç sürecini incelemek yerinde olacaktır.

Aşağıda gösterilen haritada görülebileceği üzere, Batı’da Balkan ülkelerinde, Orta Doğu’da SSCB ülkelerinde, Güney Asya’da Afganistan gibi ülkelerde ve Doğu’da Çin Halk Cumhuriyetinde yaşayan Türkler tarihin farklı dönemlerinde Türkiye’ye yönelmektedir.

Şekil 2.1 Türkiye Dışındaki Türk Dünyası

Kaynak: TBMM, s.38

Aşağıda verilen tabloda Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana Balkanlar’dan gelen ve Türk soylu olan kişilerin sayısı 3 zaman dilimine göre ayrılmaktadır. Görülebileceği üzere, Cumhuriyet’in kuruluşundan hemen akabinde, 1923 – 1939 yılları arasında, Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi nedeniyle 384 bin kişi Türkiye’ye göç etmiştir ve bu olgu o dönemde niceliksel olarak en büyük nüfus hareketi olmuştur. II. Dünya Savaşında göç hareketlerinde önemli bir ölçüde azalma yaşanmıştır. Savaştan sonra göç akımları yeniden hareketlenmiş ve o dönemde en çok kişi Bulgaristan’dan gelmiştir. 1945-1990 yılları arasında Bulgar Türkleri için ülkelerindeki en itici faktör Bulgar hükümetlerinin Türklerin etnik kimliğine karşı politikasıdır (TBMM, s.44). Ülkenin sınırları içinde yaşayan Türklerin mevcut hükümete karşı sadakatleri şüphe altına alınınca, Bulgar hükümeti sert asimilasyon

politikasına başlamıştır. Bu doğrultuda alınan tedbirler arasında Türkçe eğitim yapan okulların kapatılması, camilerin kapatılması, Türklerin göçe zorlanması ve Slav isimleri almaya mecbur edilmeleri yer almaktadır. Mart 1990'da rejim değişikliği ile beraber, Bulgar Türklerine karşı politika da değişmişti. Bulgar Türklerinin sevinç ile karşıladıkları bu durum onlardan küçümsenmeyecek bir kısmını vatanında kalmaya itmektedir. Son olarak, Türk hükümet istatistiklerine göre Haziran 1995 itibariyle 1989 kitlesel göçünden Türkiye'de resmi olarak iskân etmiş Bulgar Türklerinin sayısı 244.633 iken Bulgaristan'a geri dönenlerin sayısı 125.259'da kalmaktadır (TBMM, s.46).

Tablo 2.1 1923-1996 Yılları Arasında Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçen Kişilerin Sayısı

Ülke	1923-1939	1940-1945	1946-1997
Bulgaristan	198.688	15.744	603.726*
Yunanistan	384.000	-	25.889
Romanya	117.095	4.201	1.266
Yugoslavya	115.427	1.671	188.600**
Toplam	815.210	21.616	819.481 = 1.656.307
* 1989 senesindeki kitlesel göçten 125.259 kişi Bulgaristan'a geri dönmüştür.			
**1992-1995 arasında gelen Boşnak mülteciler dâhil edilmemiştir.			

Kaynak: Kirişçi, 1999, s.114

Yukarıda verilen tablodaki verilere göre, Bulgaristan'dan sonra en büyük hareket Yugoslavya'dan olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında komünist rejimin kurulması ülkede yaşayan Türkler tarafından hoş karşılanmamıştır. 1950'li yıllarda Türkiye ile Yugoslavya arasında siyasal uzlaşmaya varılmasına ve Türkiye'nin Yugoslavya'daki Türklerin ülkeye gelebilmeleri için kapılarını açmasına rağmen, Yugoslavya'nın hükümeti Türklerin göç etmelerine izin vermemiştir. Bununla birlikte, göçün en büyük kısmı 1954-1960 yılları arasında gerçekleşmiştir ve Türklerin yanı sıra başka etnik gruplar da Türkiye'ye gelebilmiştir. 1970-1980 yılları arasında Yugoslav ekonomisinin iyileşmesi sayesinde Türkiye'ye göç önemli ölçüde azalmıştır. Ve 1992-1995 yılları arasında Bosna-Hersek'te meydana gelen kanlı çatışmalar nedeniyle, göç yeniden başlamış ve 25 bin kadar Boşnak sığınmacının Türkiye'ye gelmelerine yol açmıştır (Kirişçi, 1999, s.113).

Romanya, Türkiye'ye göçmenlerin geldiği bir başka ülkedir. Fakat listedeki diğer ülkelere karşın, Romanya'dan göç 1923-1939 yılları arasında yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir; ve 1940 yılından 1990'lı yılların sonlarına kadar çok az sayıdaki Romanyalı göçmen Türkiye'ye gelmiştir (Kirişçi, 1999, s.114).

Sovyet Birliği'nin dağıtılmasından sonra Türk, Tatar ve Çerkes toplulukların

bulunduğu ve bağımsızlığa kavuşan Azerbaycan, Türk Cumhuriyetler ve Ukrayna gibi ülkeler ile Rusya Federasyonu ve Türkiye arasında önemli insan hareketleri yaşanmaktadır. Ancak Türkiye'nin genel politikası bu ülkelerden gelelerin Türkiye'ye göçmen olarak kabul edilmemesi yönündedir. Bu konudaki tek istisna Ahıska veya Mesket Türkleri'dir (Kirişçi, 1999, s.115). Aşağıda verilen istatistik veriler, 3835 sayılı kanunla SSCB'den Türkiye'ye gelen Ahıska Türklerinin sayılarını göstermektedir.

Tablo 2.2 3835 Sayılı Kanunla Sovyetler Birliğinden Türkiye'ye Gelen Ahıska Türkleri

Geldikleri ülke	Gelenlerin		Yaş gruplarına göre dağılımı						
	Aile	Nüfus	0-6	7-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60
Azerbaycan	40	163	30	38	26	40	9	8	12
Kazakistan	71	319	51	93	51	70	31	6	17
Kırgızistan	23	87	15	26	15	15	6	5	5
Rusya Fed.	35	144	21	43	26	24	14	5	11
Özbekistan	10	37	5	9	8	6	4	1	4
Toplam	179	750	122	209	126	155	64	25	49

Kaynak: TBMM, s.58

Tabloda görülebileceği, Türkiye'ye gelenlerin çoğu genç olarak sınıflandırabileceğimiz kişilerdir (40 yaşına kadar). Ayrıca ülkelere bakıldığında Kazakistan, Azerbaycan ve Rusya gibi ülkelerin vatandaşları çoğunlaktır.

Devlet tarafından göçmenlerle ilgili tutulan istatistiklerde, Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin geldiği diğer bir bölge Türkistan'dır. Fakat yukarıdaki tabloya bakıldığında görülen ülkelere göre, bu bölgeden çok az sayıda göç gerçekleşmektedir (EGM'den elde edilen verilere göre, 1946-1996 arasında Türkiye'ye Türkistan'dan gelen göçmen sayısı 2929'dur) (Kirişçi, 1999, s.115).

Bu bölümde Türkiye'ye göçün tarihi, göç tipleri ve ayrıca Türk soylu göçmenlere değinilmektedir. Fakat Türkiye'ye göçün özünü anlayabilmemiz için hükümetlerin sürdürdüğü göç politikasını farklı göç tiplerinin ışığında incelememiz gerekmektedir. Bu konu, çalışmanın aşağıdaki bölümünde incelenecektir.

2.2 Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları

Türkiye'nin sürdürdüğü göç politikalarını göç tiplerine ayırıp incelemek araştırdığımız konuya daha geniş bir bakış açısını kazandırmaktadır. Burada birinci bölümde değindiğimiz iklim, ekonomik, siyasal, eğitim, beyin ve emekli göçü konusunda Türkiye'deki kanuni

düzenlemeler dikkate alınmaktadır.

2.2.1 İklim Göçü/Emekli Göçü

İklim/ emekli göçü konusunda Türkiye tarafından özel geliştirilmiş bir yaklaşım şu ana kadar görülmemektedir. Fakat bu tür göç mensuplarının Türkiye’de kalabilmeleri için maddi olarak belli bir miktar paraya sahip olmaları gerekmektedir. Bu açıdan mevcut düzenlemeleri iklim/emekli göçü hususunda bir anlamda göç politikasının bir unsuru olarak görmek olasıdır. Örneğin, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi web sayfasında yayımlanan ikamet tezkeresi alabilmek için gerekli belgeler arasında aşağıda belirtilen paranın var olması gerekmektedir (İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi):

- Uzun süreli ikamet, her ay için 300 dolarlık banka hesap belgesi
- Turistik amaçlı ikamet, her ay için 500 dolarlık banka hesap belgesi

Sadece tedavi görmek amacıyla gelenlerden her hangi bir banka hesap belgesi istenmemektedir, fakat Türkiye’ye gelen emekliler daha çok tedavi için değil Türkiye’deki iklim koşulları iyi olduğu için ve yaşam kalitesinin yüksek olduğu için Türkiye’yi tercih etmektedir. Ayrıca, ülkelerini terk etmeye karar veren emekliler veya emekli olmayanlar genellikle yüksek gelirlere sahip olanlardır ve bu yüzden yukarıda sözü geçen “kısıtlayıcı” faktör olarak görülebilen “belli bir miktar paranın hesabında var olması” şartı bu grupta yer alan insanları yok denilecek kadar az etkilemektedir.

2.2.2 Ekonomik (Emek) Göçü/ Beyin Göçü

Yabancıların Türkiye’de yaşamaları ve çalışmalarını zorlaştıran önemli bir konu oturma ve çalışma izinlerinin alınması ve vatandaşlık kazanılmasıdır. Türkiye’ye gelen yabancıların tümünün vatandaşlık hakkı bulunmamaktadır, bu yüzden Türkiye’de 3 aydan fazla kesintisiz olarak yaşamak için oturma izni alınması gerekir. Oturma izni almakta aranan koşullar yabancıların durumuna göre değişmekte: yabancı uyruklu çalışma amacıyla Türkiye’ye geldiğinde, çalışma izni belgesi istenmektedir, uzun süre seyahat etmek için Türkiye gelen yabancıların ise banka hesabında her ay için en az 500 USD olduğunu göstermesi gerekmektedir. Türkiye’de yabancıların bir kurumda/şirkette çalışması için sözü geçen kurumda/şirkette en az 5 Türk vatandaşının istihdam ediliyor olması şartı vardır (http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar.portal?page=izin_degerlendirme/04.05.2013). Resmi olarak çalışma izni alınmasının zor olması nedeniyle azımsanamayacak sayıda işveren mümkün mertebe yabancıyı kayıt dışı işe almaktadır.

Bunun yanı sıra Türkiye’de yabancıların icra etmesi yasak olan mesleklerin listesi

azaltıldığı halde yüksek nitelikli yabancılar için bu durum iş piyasasına katılmalarına hala engel oluşturmaktadır. Bunun içindir ki Türkiye, ülkemizden Batı ülkelerine yönelik beyin göçünü ters yöne çevirmekte başarısızdır: zira Türkiye’de yüksek nitelikli uzmanlar için gerekli çalışma koşulları oluşturulmamakta ve bu grubun iş bulma imkânı yakın zamana kadar çok zordu. 2003 yılına kadar işe alınmada Türk vatandaşı olma şartı aranırken yabancıların icra edebildiği mesleklerin yok denebilecek kadar azdı. 2007 Sayılı Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Meslek ve Sanatlar Hakkında Kanun’a göre şu meslekler sadece Türk vatandaşlarına ayrılmaktadır (Tuna ve Özbek, 2012, s.77):

Seyyar satıcılık; müzisyenlik; fotoğrafçılık; kuaförlük; basımcılık; komisyonculuk; terziilik; şapkacılık; ayakkabıcılık; borsa simsarlığı; devlet tekelindeki malların satıcılığı; turist rehberliği ve tercümanlık; inşaat; demir yolu ve kereste sanayi işçiliği; taşımacılık ve haberleşme ile su, aydınlatma ve ısıtma sistemleri kurulumunda işçilik ve mevsimlik işçilik; kara taşımacılığında yüklemecilik; şoförlük ve muavinlik; zanaatçılık; kapıcılık; ticarethane, ev, otel ve şirketlerde odacı ve hizmetçilik; otel, kafe, kulüp, bar ve benzeri eğlence mekânlarında garsonluk; eğlence mekânlarında sanatçılık; veterinerlik; kimyagerlik; avukatlık; eczacılık; hâkimlik; diş doktorluğu; tıp doktorluğu; ebelik; hemşirelik; mühendislik; teknisyenlik; ustalık; uzman işçilik; maden işçiliği; dalgıçlık; balıkçılık; gemi kılavuzluğu; hırdavatçılık; gözlükçülük v.b.

Fakat yabancıların çalışma izni hakkındaki yasada 2003 yılında yapılan değişiklikle Türkiye’ye çalışma amacıyla gelen yabancıların iş bulmalarını önemli ölçüde kolaylaştırdığı göz ardı edilmemelidir. Yukarıda sözü geçen yabancılara yasak mesleklerin listesi ile gerçekleşmiş değişimler sayesinde azaltılan liste kıyaslandığında yabancı uyruklulara yasak meslekler oldukça küçük bir grup oluşturmaktadır (http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar.portal?page=yasak_meslekler/30.04.2013):

1. Dişçilik, ebelik, hastabakıcılık. (Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun uyarınca)
2. Eczacılık (Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun uyarınca)
3. Veterinerlik (Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun uyarınca)
4. Özel hastanelerde sorumlu müdürlük (Hususî Hastaneler Kanunu uyarınca)
5. Avukatlık (Avukatlık Kanunu uyarınca)
6. Noterlik (Noterlik Kanunu uyarınca)
7. Özel veya kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi (Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun uyarınca)

8. Kara suları dâhilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık vb. (Kabotaj Kanunu uyarınca)

9. Gümrük müşavirliği (4458 sayılı Gümrük Kanununun 227 nci maddesi gereğince)

Resmi olarak çalışma imkânı bulamayan göçmenler yaşamlarını sürdürmek amacıyla yasa dışı çalışmayı seçmektedir. Aşağıda Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan istatistiklerde yakalanan yasa dışı göçmenlerin sayıları gösterilmektedir:

Tablo 2.3 2008-2012 Yılları Arasında Yakalanan Yasa Dışı Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı (Yasa Dışı Bulunma, Vize ve İkamet Hali)

Yıllar	Yakalanan yasadışı göçmen
2012 (Ocak-Şubat-Mart)	6.360
2011	44.415
2010	32.667
2009	34.345
2008	65.737

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Yabanci-Islemleri.aspx>

Yasa dışı çalışan yabancılar sosyal güvenlikten yoksun bırakılmaktadır, çünkü çalışma izni alınmasında işverenin işçiye sigortalı çalışma koşullarını sağlaması önemli bir husustur. Sigorta sağlanmaksızın çalışma izni (daha doğrusu çalıştırılma izni) verilmemektedir. Sigortanın ödenmemesi işveren açısından da (yasal olmayan koşullarda ikamet eden yabancıların da içinde bulunduğu durum itibari ile bunu kabul etmeleri) bu kişilerin işe alınmasında önemli rol oynamaktadır.

2.2.3 Eğitim Göçü/Beyin Göçü

Genellikle Türkiye’de eğitim ve beyin göçü Türk öğrencilerin yurtdışına gitmeleriyle gerçekleşmektedir. Fakat son yıllarda, Türk üniversitelerinde eğitim gören yetenekli yabancıların sayısı gitgide artmaktadır. Ve mevcut durumu sürdürmek amacıyla birçok çalışma başlatılmıştır (Kurtsal, 2011, s.4). Yabancı “beyinleri” ülkemizde tutmaya yönelik teşvik programları yürütülmektedir. Elde edilen verilere göre, son 5 yıl içerisinde yüksek eğitim kurumlarında eğitim gören yabancı uyrukluların sayısının %36,6 artmasına ve sayılarının 20 binden fazla olmasına rağmen, yabancı öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içerisindeki yüzdesi oldukça düşüktür (Kurtsal, 2011, s.4). Yabancı öğrencilerin sayısının artışıdaki nedenler arasında şunlar sayılabilir: Türkiye’nin son dönemde dünyaca tanınması,

Erasmus gibi çeşitli öğrenci değişim programlarının yaygınlaşma ve dünya da sayıları giderek artan “Türk Okulları”dır. Üniversitelerde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yanı sıra yabancı ülkelere gelen alt kademe okullara gitmemiş veya yarıda bırakmış kişiler de mevcuttur, bu yüzden eğitim göçü kapsamına lisans/yüksek lisans almak amacıyla gelenlerle beraber ilköğretim/orta okul/lise ve diğer eğitim veren kurumlara girenler dikkate alınmalıdır. Bu konuda Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun (2922 sayılı, Ekim 1983 tarihli) Türkiye’de eğitim gören yabancıların ülkeye girişlerini, eğitim veren kuruluşlara kabul edilmişlerini, ilgili kuruluşların rollerini ve söz konusu kişilerin sorumluluklarını düzenlemekte ve öz itibarıyla ülkemizde tek bir düzenlemeyi temsil etmektedir (İçduygu, 2012, s.50). Türk kanunlara göre, ilk öğrenim 14 yaşından küçük tüm çocuklar için zorunludur. Bu, Türkiye’de yaşayan yabancı çocukları da içermektedir (İçduygu, 2012, s.50).

Beyin göçüne ek olarak, 2001 yılında yürürlüğe giren ve 2023 yılına kadar uzatılması hedeflenen 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) Kanunu ve 2008 yılında yürürlüğe giren 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunla Ar-Ge harcamaları ve Ar-Ge projelerinde görev alan yüksek nitelikli personelin çalışacağı uygun ortamı hazırlamak amacıyla ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. “Söz konusu kanun ile işletmelerin Ar-Ge ve yenilik harcamalarının tamamının gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulması, Ar-Ge ve yenilik projelerinde çalışan Ar-Ge ve destek personelinin doktoralı olanlar için yüzde 90’ının, diğerleri için yüzde 80’inin gelir ve vergilendirmeden indirilmesi hedeflenmiştir” (Kurtsal, 2011, s.5).

Fakat yukarıda adı geçen “kolaylaştırıcı” düzenlemelere rağmen, Türkiye’de iki üniversite arasında gerçekleşen öğrenci değişim programlarına mensup olmayanların durumu öğrenci değişim programıyla gelenlere göre daha zordur. Örneğin, yüksek lisans yapabilmek için yabancı uyruklu öğrenci önceden Yükseköğretim Kurulu’ndan denklik belgesini almak zorundadır. Denklik 1-2 ay içerisinde değil, daha uzun zaman içinde verilmektedir. YÖK’ün web sayfasında görülebileceği üzere, denklik hazırlama süresi belirlenmiş olmasına rağmen, farklı ülkeler için değişik süreler içinde verilmekte ve dikkat edilirse (bakınız 3. ve 4. Madde) bu süreler aslında belirsizliğin ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır:

- “Emsali olan ve yazışma aşaması olmayan dosyaların işlemi **en geç 2 ayda**,
- Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile yapılan diploma teyit işlemi olan ve araştırılması gereken dosyalar **en geç 4 ayda**,
- Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile yapılan diploma teyit işlemi uzun süren ve hakkında karar verebilmek için birçok işlem yapılan dosyalar için **6 ay ve üzeri** bir süreçte sonuçlandırılmaktadır.

- Eğer ilgili dosya bir hukuk davası haline gelmişse, davanın neticelenmesi durumunda işlemler tamamlanır” (www.yok.gov.tr).

Bu durum yabancı uyrukluların üniversiteye girmeye planladıkları günü ertelemekte ve bunun için başarı ile geçmiş oldukları sınavların (ALES ve Dil Sınavları) geçerlilik süresi sona yaklaşmaktadır. Bu yüzden yabancı uyruklu öğrenciler başarılı oldukları sınavlara yeniden girmek zorunda kalabilmektedir.

2.2.4 Siyasal Kaynaklı Göç

Kirişçi, “Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, Türkiye’nin mülteciler ve sığınmacılara karşı sürdürdüğü politikasını şu şekilde özetlemektedir (1999, s.116):

“1950 sonrasında Türkiye’nin sığınma konusundaki uygulamalarına esas teşkil eden belge mültecilerin statüsü ile ilgili 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’dir.(...) Bu sözleşme “mülteci”nin hukuki tanımını yapmakta ve devletlerin mülteciler nezdindeki yükümlüklerini tanımlamaktadır. Ancak Türkiye sözleşmeyi coğrafi bir kısıtlama ile kabul etmiş bulunduğundan, bu sözleşmeyi sadece Avrupa’dan gelen mültecilere uygulamaktadır. Bu nedenle Türkiye’ye yönelik “sözleşmeye dâhili mülteciler” ile “sözleşme harici mülteciler” olmak üzere iki tür mülteci akınından bahsetmek mümkündür. (...)

Türkiye, 1951 tarihli sözleşmedeki sığınma ve mülteci statüsünü daha ziyade Soğuk Savaş esnasında Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’ndeki rejim baskıları ve zulmünden kaçan kişilere tanımaktadır. Ancak 1934 tarihli İskân Kanunu’nun kalıcı mülteci statüsünü sadece “Türk soyundan” gelenlere tanımasından dolayı Türkiye uygulamada aynı sözleşme çerçevesinde statüleri tanınan mültecilerin daha sonra üçüncü ülkelere gönderilmelerini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’den (BMMYK) beklemektedir. Bu tip mülteciler, Türkiye’deki ikametleri boyunca kendilerine Cenevre Sözleşmesi’nde tanınan bütün haklardan faydalanabilmektedir. (...)

Kasım 1994 tarihli İltica Yönetmeliği’ne kadar Türk ulusal hukukunda Avrupa dışından gelen mültecilerin ve sığınma talep edenlerin statüsüne dair herhangi bir düzenleme yer almamaktadır” (Kirişçi, 1999, s.117).

İltica Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesiyle “sözleşme harici” mültecilerin durumu değişmemektedir. Bundan sonra sığınma talep eden kişi olarak tanınmak üzere müracaat eden yabancılar iki kategoriye ayrılabilir: 1) ülkeye yasal giriş yapanlar yerel yetkililere müracaat etmekten, 2) yasadışı olarak girenler ise sınır görevlerine başvurmaktadır (Kirişçi, 1999, s. 119).

Türkiye'nin göç politikası ışığında 2013 yılında yürürlüğe giren yasaya da yer vermek yerinde olacaktır. Söz konusu yasa “Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu”. Bu kanunun amacı (Madde 1.), “yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir” (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> / 28.06.2013).

2.2.5 Türkiye’nin Göç Politikalarının Kurumsal Yönü

Şu an Türkiye’de göç ile yakından ilgilenen Dışişleri (Konsolosluklar ve Büyükelçilikler) ve İçişleri Bakanlığı’nın yanı sıra sadece göç ile ve göçten kaynaklanan milli güvenlik ve istikrarlık sorunları ile ilgilenecek olan kuruluşun oluşturulması öngörülmektedir. 2013 yılının Nisan ayında TBMM’de kabul edilen Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu Taslağı’na göre, Türkiye’de kanunla İçişleri Bakanlığı’na bağlı olacak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne şu görevler verilmektedir (ORSAM Rapor, 2012, s.22):

- Göç alanında görev yapan bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak;
- Kitlemel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri tespit etmek;
- İnsani mülahazalarla toplu halde Türkiye’ye kabul edilecek yabancıların kabul ve kalışlarına ilişkin düzenlemeleri yapmak;
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın önerileri çerçevesinde, Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu yabancı işgücü ile tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları ile sayılarını belirlemek;
- Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde, Göç Danışma Kurulu, Göç İcra Kurulu, Uluslar arası Koruma Değerlendirme Komisyonu, Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu gibi kurulların oluşturulması planlanmaktadır.

Türkiye’de göçmenler, sığınmacılar ve mültecilere yönelik belirli kamu hizmeti yoktur. (3284 sayılı, Mayıs 1986 tarihli) Sosyal Yardım ve Danışmayı Teşvik Kanunu, Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı’nın kurulmasını öngörmüştür. Bu vakıf, sosyal fonların fakirlere dağıtmaktan sorumludur (İçduygu, 2012, s.48). Bu yasa T.C. vatandaşlarıyla birlikte Türkiye’de yaşayan yabancı uyrukları da kapsamaktadır. Ocak 2005’te bu vakıf, herhangi bir sosyal güvencesine sahip olmayan, yabancı vatandaşlar dâhil, fakir ve mağdur olanların sağlık masraflarının karşılanmasına yönelik olarak “Sağlık Yardımı Programı Uygulama İlkeleri”ni

ortaya koymaktadır. Yardıma ihtiyaç duyanlar Sosyal yardım ve Dayanışma Vakfı'na başvurabilmektedir. Ancak söz konusu ilkeler Mayıs 2009'da iptal edilmiştir. Ve yeni kanuna göre, Türkiye'de yaşayan, başka bir ülkeden bir sağlık sigortası olmayan ve geçerli bir oturma izni olan yabancılar ve İçişleri Bakanlığı tarafından tanınmış sığınmacılar, Genel Sağlık Sigortası kapsamına dâhil olabilmektedir (İçduygu, 2012, s.49). Daha sonra ilave edilmiş bir yönergeye göre, Genel Sağlık Sigortası kapsamına dâhil olan yabancı uyruklular, ancak Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı'nın sağladığı yemek, kömür ve giysi gibi diğer yardımlara başvurabilmektedir (İçduygu, 2012, s.49).

Vatandaşlık

Değinilmesi gereken başka bir konu yabancıların Türk vatandaşlığını kazanmalarındaki süreçtir. Vatandaşlık başvurusunda aşağıdaki koşullar aranmaktadır (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü):

Başvuru için aranan şartlar

Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda;

- a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak,
- b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek,
- c) Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek,
- ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak,
- d) İyi ahlak sahibi olmak,
- e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek,
- f) Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak,
- g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, şartları aranır.

Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması

2003 yılına kadar Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu kadınların Türk vatandaşlığını kazanmalarını sağlayan yasal husus Yurttaşlık Kanun'un 5. Maddesince kaldırılmıştır: bu tarihe kadar Türk vatandaşı ile evlenen kadın bir imzasıyla Türk vatandaşlığına girmiş oluyordu, fakat yabancı uyruklu erkeklerin durumu bu kadar kolay değildi. Nikâhın yurtdışında kıyıldığı takdirde evli kadın nikâh tarihinden 45 gün sonra Türk vatandaşlığına girmektedir. Yeni düzenlemeye göre, Türk vatandaşıyla evlenen kadın ancak 3 yıl boyunca

evli olduktan sonra Türk vatandaşlığı başvurusunda bulunabilmektedir (<http://www.nvi.gov.tr>).

Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması ile ilgili T.C. İçişleri Bakanlığı'nca belirtilen şartlar aşağıda gösterilmektedir:

Başvuru sahiplerinde;

- a) Aile birliği içinde yaşama,
- b) Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama,
- c) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranır.

Başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölümü nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde birinci fıkranın (a) bendindeki şart aranmaz.

Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyi niyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.

Tablo 2.4 Evlilik Aracılığıyla Kazanılan T.C. Vatandaşlığı

Yıl	Sayı
2000	5384
2001	7630
2002	8416
2003	6912
2004	528
2005	417
2006	358

Kaynak: İçduygu, 2012, s.68

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 2003 yılına kadar evlilik yoluyla T.C. vatandaşlığına giren yabancıların sayısı yüksekken, yukarıda bahsedilen 2003 yılındaki ilgili kanunun yürürlüğe girmesiyle söz konusu sayı düşmeye başlamaktadır.

Bu bölümde Türkiye'nin göç politikası, eğitim göçü, siyasal göçü, iklim göçü ve diğer göç tipleri dikkate alınarak, detaylı olarak incelenmektedir. Bunun yanı sıra, her ülkedeki gibi, büyük bir önem taşıyan vatandaşlık konusu da ele alınmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki yerleşik yabancıların sosyal statüleri ve kültürel özellikleri araştırılıp, bu çalışmanın konusu olan Antalya ilinde yaşayan yabancılar hakkında genel bilgileri verilmektedir.

2.3 Türkiye’de Yaşayan Yabancılar ve Antalya Örneği

Bu bölümün birinci kısmında Türkiye’de yerleşik olarak yaşayan yabancıların cinsiyet ve yaş gibi demografik verilerinin yanı sıra çalışma izni alan yabancı uyruklu kişilerin sayısı, faaliyet alanları, eğitim durumları ve benzeri bilgilerine yer verilmektedir. İkinci kısmında ise Türkiye genelinde analize edilen veriler Antalya örneğinde ele alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, Antalya’da yaşayan yabancıların demografik ve sosyo-ekonomik durumları incelenmektedir. Ayrıca, Antalya’daki yabancıların yerel kamusal hayata katılım seviyeleri ile Türk toplumun üzerindeki etkileri belirlenmektedir.

2.3.1 Türkiye’de Yaşayan Yabancıların Sosyal Statüleri Ve Kültürel Özellikleri

Türkiye 1980’li yıllarda “gerçek yabancı”lara açıldıktan sonra, ülkemize ikamet etmek amacıyla gelenlerin sayısı günden güne artmaktadır. Kimileri çalışmaya, kimileri öğrenim almaya, kimileri ise diğer sebeplerden dolayı ülkemize gelmektedir. Muhtelif sebeplerle ikamet eden yabancıların arasında turistik amaçlı olanlar, yakınlarından birinin yanına gelenler, ülkemizde mülkü olanlar, araştırma yapanlar v.b. vardır. Bunlar düzenli göç oluşturmakta ve dolayısıyla sayıları istatistiklere yansımaktadır. Bu bölümde incelenen yabancılar ülkemizde yasal olarak yaşayanlardır, başka bir deyişle, hem Türkiye’nin geneli hakkında, hem de Antalya örneğini ele alırken, sadece bu grup yabancılar dikkate alınmaktadır.

Bu bağlamda 2000’li yılların sonlarından bu yana göç akımları daha da yoğunlaşmış durumda ve aşağıda verilen tabloda görüldüğü gibi, bu sayı her üç grup içinde, yani çalışanlar, öğrenim gören ve diğer amaçlarla gelenlerin ilgili kısımlarında artış göstermektedir.

Tablo 2.5 Türkiye’de İkamet İzni Verilen Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı (Turistik Ziyaret Hariç) 2009 – 2012 (İlk Çeyreği)

Yıllar	Çalışan	Öğrenim gören	Muhtelif sebeplerle ikamet eden	Toplam
2012	20.740	31.282	159.451	211.473
2011	23.027	37.260	156.919	217.206
2010	19.351	29.266	128.327	176.944
2009	17.483	27.063	118.780	163.326

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Yabanci-Islemleri.aspx>

İlk grup çalışmaya gelenlerden ibarettir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, Türkiye’de çalışmak için göç eden kişilerin en çok tercih ettikleri kentler İstanbul, Antalya ve Ankara’dır. 2011 yılı verilerine göre, İstanbul 7760 kişi ile çalışma izni verilen kişilerin en çok olduğu

kenttir, İstanbul'u 2649 kişi ile Antalya ve Antalya'yı 2141 kişi ile Ankara takip etmektedir.

Tablo 2.6 İllere ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı, 2011

İl	İzin türü				Toplam
	Sürelili	Uzatma	Süresiz	Bağımsız	
Adana	103	38	0	0	141
Ankara	1682	449	10	0	2141
Antalya	2104	533	11	1	2649
Bartın	149	27	0	0	176
Bursa	329	89	2	11	431
Kastamonu	169	0	0	0	169
Kocaeli	263	122	2	0	287
Muğla	286	53	0	0	339
İstanbul	4807	2835	112	6	7760
İzmir	515	168	13	3	699

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri, s.163
http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/ShowProperty/WLP%20Repository/csgeb/dosyalar/istatistikler/calisma_hayati_2011

Çalışma izni olanların milletlerine gelindiğinde, 2011 yılı verilerine göre, Çin 1648 kişi, Rusya 1432 kişi ve Ukrayna 1278 kişi ile vatandaşlarının sayıca en çok çalışma izni aldıkları belirlenmektedir.

Tablo 2.7 Uyruklara Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı, 2011

Ülke	Sayı
Çin Halk Cumhuriyeti	1648
Rusya Federasyonu	1432
Ukrayna	1278
Amerika Birleşik Devletleri	960
İngiltere	699
Almanya	683

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri, s.155
http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/ShowProperty/WLP%20Repository/csgeb/dosyalar/istatistikler/calisma_hayati_2011

Türkiye’de yasal olarak çalışan kişilerin çoğunun **eğitim düzeyi** lise/üniversite seviyesindedir. Çalışma ve Sosyal Güvenliği Bakanlığı’ndan elde edilen verilere göre, 2010 yılında çalışma izni verilen yabancıların %27,8’i lise mezunu, % 49’u üniversite mezunudur.

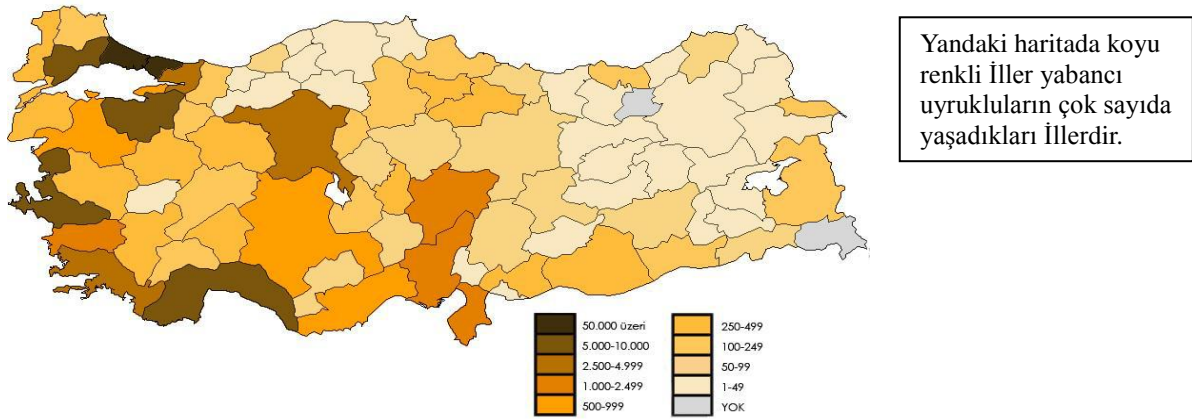
Fakat Türkiye'ye çalışmak amacıyla gelenlerin yanı sıra, başka sebeplerden yerleşen kişiler veya yasadışı göçmenler de vardır. USAK raporundaki verilere göre, yerleşik yabancıların toplamındaki eğitim seviyesi ortadan daha düşüktür ve üniversite/ yüksek okul mezunlarının sayısı %20 civarındadır (USAK, 2008, s.36).

Onların **cinsiyete** göre dağılımına bakıldığında, erkeklerin daha çok çalışma izni aldıkları anlaşılmaktadır, fakat kadınların sayısına göre, aralarında çok büyük bir sayısal fark bulunmamakla birlikte, belirgin bir fark mevcuttur: 2008 yılında % 37,9 vs. % 62,1; 2009 yılında % 36,1 vs. % 63,9; 2010 yılında % 40,2 vs. % 59,8 (www.csgb.gov.tr). **Yaş grupları** incelendiğinde, Türkiye genelinde daha çok genç kişilerin çalıştıkları görülmektedir. Örneğin, 2011 yılında çalışma izni verilenlerin çoğu 25-34 yaş arasındaki gruptan oluşmaktadır (16.890 kişiden 6.350 kişisi) (www.csgb.gov.tr). **Faaliyet alanlarına** bakıldığında, çalışma izni bulunan yabancıların büyük kısmı eğitim alanında (16.890 kişiden 2.103 kişi) ve konaklama alanında (16.890 kişiden 2.002 kişi) çalışmaktadır.

“Uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izinleri” tablosuna ek olarak, Çin'den gelenlerin çoğu erkekken (1.442 erkek vs. 206 kadın) , Rusya (1.113 kadın vs. 319 erkek) ve Ukrayna'dan (966 kadın vs. 312 erkek) çalışmaya gelenlerin çoğu kadındır.

Yukarıdaki istatistiki veriler E. Uçar İlbuğa'nın yürüttüğü kadınlara yönelik araştırmadaki bulgularla (Uçar İlbuğa, 2011, s. 185-187) çoğu zaman örtüşmektedir. Kadınların çoğu 30'lu ve 20'li yaşlardadır, daha çok Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerden gelmektedir ve büyük oranda üniversite eğitime sahiptir. Eğitim aldıkları alanlar çeşitli meslek gruplarını kapsamaktadır: hemşire ile biyologtan danşçı ve konditöre kadar. Dil konusundaki sorunlar yabancı kadınların Türkçeyi sadece günlük kullanım sınırlarında bildikleri problemindeydir. Anketin uygulandığı kadınların büyük bir kısmı evli ve evli olanların çoğu çocuk sahibidir. Çoğu kadın Türkiye'de 1-4 yıl ile 5-10 yıl ikamet etmektedir. Antalya'ya yerleşme nedenlerin çoğu aile etmenler grubuna (yani evlilik) girmektedir. Katılımcı kadınların önemli bir bölümü çalışma izni alamamalarına rağmen çalıştıklarını ifade etmektedir. Ayrıca, çalıştıkları sektör çoğu zaman turizm gibi geçici (sezonluk) iş olmakta ve bu nedenle kadınların büyük oranı çalışmadıklarını belirtmektedir.

Türkiye'de ikamet iznine sahip yabancıların yaşadıkları kentlere bakıldığında (tablo 2.5), yukarıda adı geçen üç kentin oluşturduğu kentler de listede yer almaktadır. Bunların yanı sıra, yabancıların yaşadıkları kentler arasında Tekirdağ, Bursa ve Kocaeli vardır.

Şekil 2.2 Türkiye’de İkamet İznine Sahip Yabancı Kişi Sayısının İllere Göre Dağılışı, 2005

Kaynak: Südaş, 2012, s.74

Emniyet Genel Müdürlüğü’nden elde edilen verilere göre, Türkiye genelinde yabancı uyrukluların çoğu 101.622 kişi ile Avrupalı veya 92.689 kişi ile Asyalılardır. Bu bağlamda, Türkiye’de ikamet izni bulunan AB vatandaşlarının gruplarını incelenmektedir (Kaiser, 2010, s.59-60):

1. AB şirket ya da kurumları tarafından gönderilen görevli kişiler

Bu grup AB ülkelerindeki şirketler ya da kurumlarda çalışan ve belli bir süre ve amaçla yurtdışına (Türkiye’ye) gönderilen yüksek nitelikli kişilerden (çoğunlukla erkeklerden) oluşmaktadır.

2. Türk vatandaşlarının AB vatandaşı eşleri

Bu grup ise yukarıdaki grup ile kıyaslandığında çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır. Bu grubun mensupları genellikle aileleriyle beraber Türkiye’ye gelip yerleşmiş durumdadır.

Tablo 2.8 Damadın Ve Gelinin Uyuşuna Göre Yapılan Evlilikler, 2011

Damadın uyruğu	Sayı	Gelinin uyruğu	Sayı
Toplam	592775	Total	592775
Türkiye	589489	Türkiye	577611
Almanya	1317	Almanya	2632
Avusturya	284	Rusya Federasyonu	1522
Birleşik Krallık	150	Suriye	1483
Amerika Birleşik Devletleri	119	Azerbaycan	1294
Suriye	105	Ukrayna	768

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2011, s.55

Yukarıdaki tabloda 2011 yılında yapılan evliliklerin verilerine göre, AB ülkelerinin

arasında birinci sırada yer alan ülke Almanya'dır. Avusturya ve Birleşik Krallık uyruğu olan yabancılar genellikle erkektir ve sayıları Almanya'yla kıyaslandığında çok düşüktür.

3. Çift Uluslu, AB – Türk ailelerin çocukları

Bu grubu oluşturan kişiler genelde çifte vatandaşlığa sahipler ve Türk vatandaşı olarak algılanmaktadır.

4. Emekli AB vatandaşları

Yıldan yıla artan sayıda emekli AB vatandaşları yaşamlarının sonbaharlarını güney bölgelerde geçirmeyi tercih etmekte ve göç edecekleri kentte gayrimenkul satın almaktadır.

5. Alternatif bir yaşam arayışındaki AB vatandaşları

Bu grup çoğu zaman 35-60 yaş aralığında ve Türkiye'ye yaşamlarında yeni bir başlangıç yapmak amacıyla gelen kişilerden ibarettir. Onların meşguliyeti serbest çalışan sanatçılardan hediyelik eşya satan dükkân sahiplerine kadar değişmektedir.

6. Türk kökenli AB göçmenleri

Bu kişiler geçmişte bir sebepten dolayı Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalanlardır. Şimdi ise Türk vatandaşlarıyla aynı haklara sahip “mavi kâğıt” diye tanınan belgeye sahiplerdir.

7. Boğaziçi Almanları

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Batı Avrupa ülkelerinden gelip İstanbul'a yerleşmiş göçmenlerin torunlarıdır.

- **Almanlar**

Şekil 2.3 Almanların Yoğun Olarak Yaşadıkları Kentler

Kaynak: USAK, 2008, s.25

Resmi sayılara göre, Türkiye’de yaşayan Almanların sayısı 85 bin kişi civarındayken, sadece Antalya ilinde yerleşik Almanların sayısı 15 bin olduğu tahmin ediliyor (USAK, 2008, s.25).

Antalya ilinde Almanların gözdesi Alanya ilçesidir. Alanya’daki Almanya’nın tarihinin

1979 yılında başladığı düşünülebilir: 1979 yılında 5000 TL ödeyerek bir ev sahibi olan Jürgen Gfepersen, Alanya tarihinde “tapu sahibi ilk yabancı” olarak görülmektedir (Armutçu, 2004).

Almanların Türkiye’ye göç etmeleri görece yenidir ve şu ana kadar ne kamu tartışmalarında, ne de bilimsel ortamda fazla ilgi çekmemektedir (Özbek, 2010, s.159). Fakat bazı çalışmalarda Almanların kültürel özellikleri oldukça detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Bu çalışmalardan biri olan “Turizm Sosyolojisi” adlı çalışmada Almanlara özgü özellikler şu şekilde belirtilmektedir (Avcıkurt, 2003, s.106-107):

- “Türkiye’deki gibi komşuluk ilişkilerine sahip olmayan Almanya’da aile bağları çok sıkı değildir.
- Seyahat, Almanların boş zamanlarında en çok sevdikleri uğraşıdır. Kamuoyu araştırmalarına göre, normal bir Alman ailesi, bugün gelirin beşte birini boş zamanlarını değerlendirmek için harcamaktadır.
- Araştırmalar, Almanların tatil için ülke tercihlerine dost, akraba, tanıdık ve arkadaş tavsiyelerinin önemli rol oynadığını göstermektedir. Almanların Türkiye’yi tercih ederken büyük ölçüde ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarının etkisinde kaldıkları da ifade edilebilir.
- Kendilerine özgü yemek çeşitleri az olmakla beraber farklı ülkelerin mutfaklarının ve lezzetlerinin sıkça denendiği görülür.”

Almanların Türkiye’yi ve Antalya’yı seçmelerinin nedenleri (USAK, 2007, s.7-9):

- ✓ Yaşamın başka Güney Avrupa ülkelerine göre daha ucuz olması
- ✓ Yumuşak iklim koşulları
- ✓ Denizin yakın olması (Antalya ili)
- ✓ Yaşamın güvenli olması (cinai olayların nadir olması)
- ✓ Sıcak insan ilişkileri

Yukarıda sözü geçen nedenler genelde emekli Almanların tercihlerini kesinleştirmektedir. Emekli Almanların aksine Almanya’daki şirketlerde çalışan ve Türkiye’de (Antalya’da) çalışmaya görevlendirilen kişiler kendi istedikleri şehirlerde değil şirketlerin belirlediği yerlerde çalışmak durumunda kalmaktadır. Bu grup, emekli Almanlara kıyasla daha genç kişilerden oluşmaktadır. Başlangıçta Türkçe öğrenmekte özen gösterir, fakat kısa bir süre sonra dil derslerinden vazgeçerler. Yasemin Özbek “Almanya’dan Türkiye’ye ulusaşırı göç” adlı makalesinde görüştüğü kişilerden birisinin eşinin Türk olmasına ve Türkiye’de 18 yıldır yaşıyor olmasına rağmen hala Türkçe konuşmadığını ve İngilizce iletişim kurmanın kendisine daha kolay geldiğini anlattığını örnek olarak göstermektedir (Özbek, 2010, s. 163).

Yukarıda tanımlanan Alman göçmenlerinin özelliklerini ve emekli ve çalışan (görevlendirilen) olarak iki gruba ayrılmaları sadece Almanlara özgü değildir. Aynı durum diğer Avrupa ülkelerinden gelen kişilerin arasında da görülebilmektedir:

- **İngilizler**

Şekil 2.4 İngilizlerin Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: USAK, 2008, s.26

Resmi verilere göre hali hazırda Türkiye’de yaşayan İngilizlerin sayısı 8 bin civarında iken, resmi olmayan verilere göre 40 bin civarında olduğu düşünülmektedir (USAK, 2008, s.26). Yukarıdaki haritadan görüldüğü gibi, İngilizlerin yaşadığı kentler Muğla ve Aydın’dır. Bu iki kenti Antalya ve İzmir takip etmektedir.

İngilizlerin dünyaca bilinen özellikleri şunlardır (Avcıkurt, 2003, s.108-109):

- İngilizler düzene, temizliğe ve sessizliğe büyük bir önem verir.
- Okumayı çok severler.
- Tabiata hayranlar ve hayvanları çok severler.
- Evlerinin %90’ında bahçeleri vardır.
- Kahvaltıya önem verirler; pazar günleri aile günleri olduğundan özel yemekler hazırlarlar.

- **Hollandalılar**

Şekil 2.5 Hollandalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: USAK, 2008, s.29

Hollandalılar İngilizler gibi Muğla ve Aydın kentlerine çok sayıda yerleşirken, Almanlar gibi daha ziyade Antalya'yı tercih etmektedir (USAK, 2008, s.29).

Hollandalılar genelde nezaket, tolerans ve saygı göstermeye önem vermekte, diğer kültürlerle açık ve uzlaşmaya hazır, aynı zamanda özel alanına büyük değer vermekte. Hollandalılar dakikliği ve planlamayı severler, birdenbire bir şey yapmayı tercih etmemektedir; onlar için tatil, misafir ağırlama ve bayramlar büyük önem taşır, bu yüzden doğum günü olan kişi ve akşam yemeğine gelen misafirlere saygı ve sevgi göstermektedir (<http://www.expatsfocus.com>).

- **Danimarkalılar**

Şekil 2.6 Danimarkalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: USAK, 2008, s.30

Danimarkalılar da tıpkı Hollandalılar gibi Antalya'da yaşamaya ve konut edinmeye

çok sıcak bakan bir gruptur. Sadece Antalya'nın ilçesi olan Alanya'da oturan Danimarkalıların sayısı beş bin civarında olduğu değerlendirilmektedir (USAK, 2008, s.30).

Hollandalıların tersine, Danimarkalılar tanımadıkları kişilere çok açık değiller ve bu açıklığı sadece arkadaşlara göstermektedir. Tanıdıklarına da aşırı samimiyet göstermemekte, bu yüzden birçok yabancıların tespit ettikleri “Danimarkalıların diğerlerine samimi davranmama” konusunda en ayrıntılı açıklamayı veren şey şu atasözleri olabilir: “Komşuyu sev ama çitini kapalı tut” (Nielsen, 2008, s.15). Ayrıca, Danimarkalılar vatansever ve bazen bu vatanseverlik Danimarkalıların kendi kültürünü üstün gördükleri yönünde anlaşılabilir (Nielsen, 2008, s.16).

- **İrlandalılar**

Şekil 2.7 İrlandalıların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: USAK, 2008, s.31

Antalya İrlandalıların gözdesi olan Muğla ve Aydın illerinden sonra gelmektedir. İrlandalıların diğerlerine samimi oldukları bilinmektedir. Yüz yüze görüşmelerinde göz teması büyük bir önem taşır çünkü böylelikle karşısındakine güven ve ilgi gösterilmektedir. İrlandalılar çoğunlukla dakik değiller, zaman konusunda çok rahatlar: örneğin görüşme saati 08.00 ise İrlandalılar saat 08.15'ten sonra gelirler. Ayrıca, İrlandalılar teşekkür etmeyi severler, otobüsten inerken bile şoföre teşekkür etme çok yaygındır (<http://www.livinginireland.ie> /22.04.2013).

- **İsveçliler**

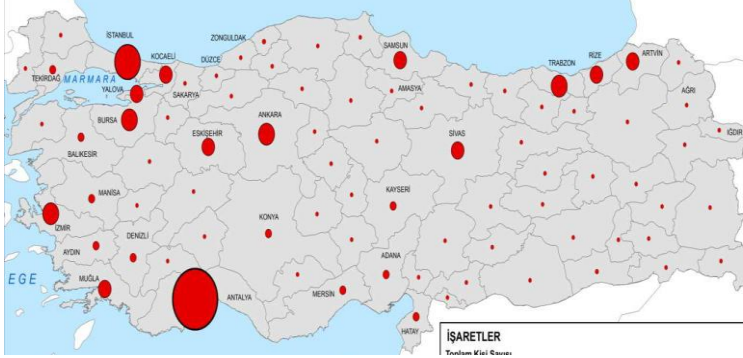
Şekil 2.8 İsveçlilerin Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: USAK, 2008, s.32

İsveçlilerin Muğla ili yanı sıra Antalya'yı da tercih ettikleri görülmektedir (USAK, 2008, s.32)

İsveçlilerin kültürü eşitlik kültürü, dolayısıyla İsveçliler mütevazıdır ve övünmeyi sevmeyiz. Bu eşitlik çocuk yetiştirmede de kendini belli eder: İsveçliler çocuklarını yetiştirirken diğer çocuklardan farklı olmayacak şekilde yetiştirmeyi hedeflemektedir. Çocuklar eşit yetiştiği için ailelerde çocuğu yüceltmemekle beraber çocuğa değer vermekte ve annelere devlet tarafından ilgili destekler verilmektedir. İsveçliler herkesin önünde öfkelerini göstermemeye çalışırlar. Teşekkür etme onlar için çok önemlidir, çünkü İsveçliler kendilerine gösterilen saygı ve sevgi olması gereken bir şey olarak algılamamakta dolayısıyla bu nezaket için minnettarlığın bir göstergesidir. İsveçliler her şeyin ölçülü olmasını isterler, bu yüzden çalışırlar, dinlemeyi severler, bir şey beğenmezlerse aşırı tepki göstermezler. Ailelere büyük önem verilir. Misafirperverliği bilinmektedir. İsveçliler özel alanına değer vermektedir, bu yüzden kendi evinde misafiri ağırlarken evinin tamamını göstermemektedirler. Görüşmelerde dakikliği severken görüşmeye erken gelmezler. Görüşmelerde görgü kuralları son derece önemlidir (<http://www.kwintessential.co.uk/> 27.04.2011).

- **Ruslar**

Şekil 2.9 Rusların Yoğun Olarak Yaşadıkları İller

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.17

Yukarıdaki haritada görüldüğü gibi, Ruslar Türkiye genelinde ikamet etmektedirler ancak en çok tercih ettikleri kentler Antalya ve İstanbul’dur.

Rusların kültürel özellikleri şunlardır (Avcıkurt, 2003, s.110-111):

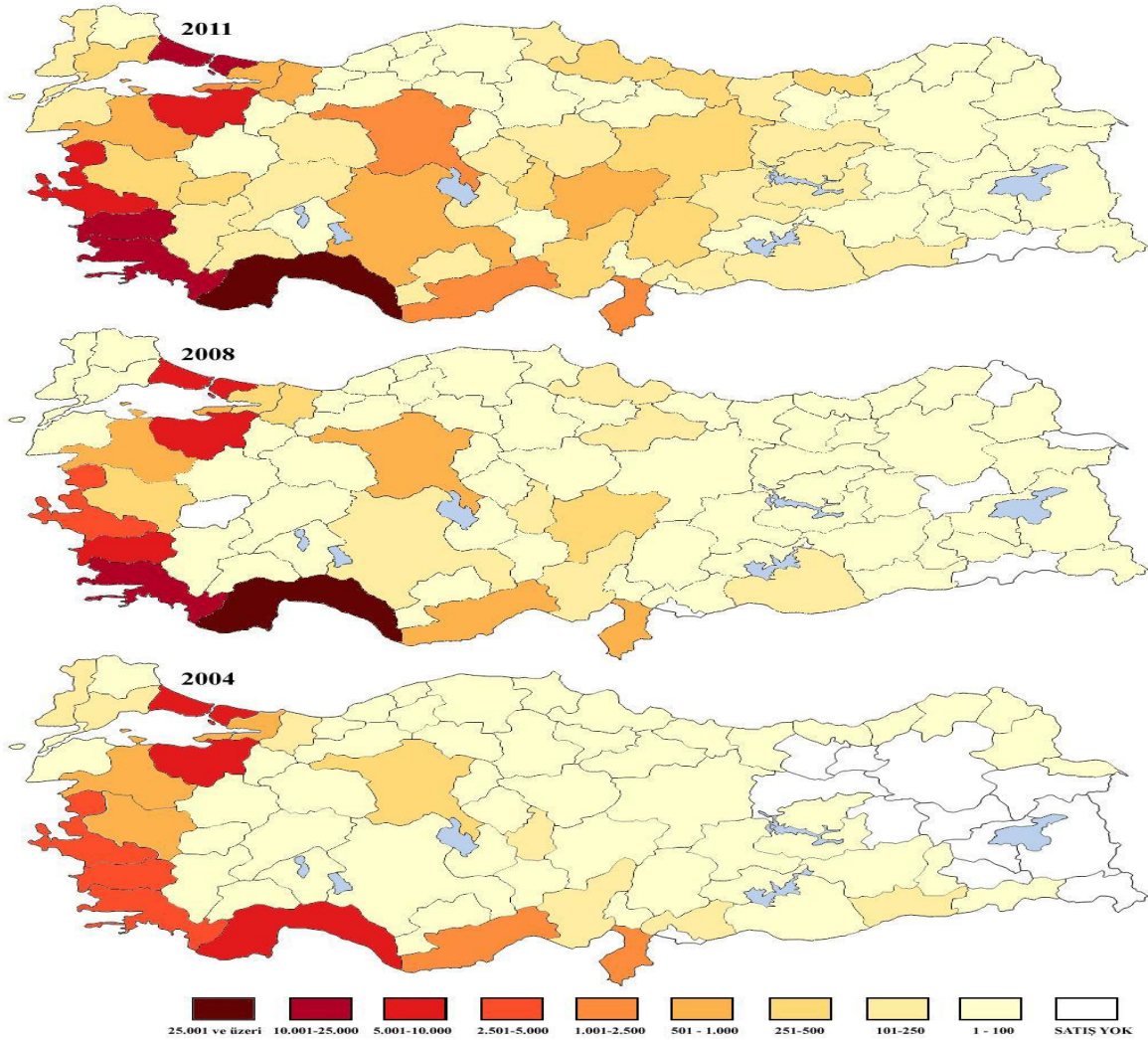
- “Ruslar genellikle sabırlı, dayanıklı, ustalıkla, konuşkan bir millet olarak tarif edilmektedirler.
- Hayvanlara düşkün.
- Çocuk eğitimine ayrı bir önem verilir.
- Genellikle aileyle kadınlar ilgilenir; kadınlar, ailenin reisi ve aktif ferdi konumundadır. Kadınların çoğu çalışmakta ve bu durum onların toplumda rahat davranabilmelerini sağlamaktadır.”

Rusların gösterilebilecek diğer kültürel özellikleri şunlardır (Avcıkurt, 2003, s.110-111):

- Batılılara oranla daha duygusal olan Ruslar, diğer kişilerin fikirlerine pek saygı göstermezler.
- Her düzeyde bağımlılık gereksinimi görülür. Gruptan bağlılık, samimiyet ve saygı gibi tepkiler beklerler.
- Birincil ilişkilere ve arkadaşlığa önem veren Ruslar, arkadaşlıklardan kişisel dürüstlük, güven ve sadakat beklerler.
- Rusların davranışlarında iyimserlik-kötümserlik gibi tipik kutuplaşmalar ve ikilemler yaygın olarak görülmektedir.”

USAK raporunda belirtildiği gibi, Türkiye’de yaşayan yabancılar, genel itibarıyla

Avrupa ülkelerinin alt sosyoekonomik grubundan gelmektedir (USAK, 2008, s.36). Onları gelir durumları ve ekonomik güçleri, diğer Akdeniz ülkelerine (mesela, Yunanistan, İspanya) yerleşen yabancılara kıyasla, daha kısıtlıdır. Fakat buna rağmen Türkiye’deki gayrimenkul fiyatları ülkelerindekilere oranla daha düşük olduğu için, Türkiye’de mülk edinmeleri mümkündür. Aşağıdaki haritada görülebileceği üzere, 2004 – 2011 yıllar arasında yabancıların mülk edindikleri kentler listesi önemli ölçüde genişlemektedir. Anlaşılabileceği gibi, Antalya ili hem 2004 yılında hem de 2011 yılında yabancıların gözdesi olmaya devam etmekte ve 2011 yılında rakipsiz bir konuma ulaşmış durumdadır.

Şekil 2.10 Yakın Yıllarda Türkiye’de Mülk Edinen Yabancıların Kentlere Dağılışı

Kaynak: Südaş, 2012, s. 76

Türkiye’de yerleşen yabancıların **Türkçe bilme** oranlarına bakıldığında, şöyle bir durum gözlenmektedir: USAK raporundan elde edilen bilgiye göre, yabancıların çoğu (% 95’in üzerinde) Türkçe bilmemekte ve Türkçe öğrenmekte son derece isteksiz davranmaktadır

(USAK, 2008, s.36).

Bu bölümde Türkiye’de yerleşik yabancıların sosyo-ekonomik ve kültürel profili verilmekte (oturma izni olanların sayısı, gelme sebepleri, yaş grupları vb.) ve onların milletlerine göre kültürel özellikleri incelenmektedir (Avrupalı göçmenler ve Ruslar). Görüldüğü gibi, son yıllarda Türkiye yabancıların tarafından daha çok tercih edilmektedir. Dolayısıyla, yabancılar-yerel halk ekseninde kültürel etkileşim yoğunlaşıp, yabancıların ülkemize etkileri mevcuttur. Fakat tezimizin konusu Antalya kenti olup, bu etkileri yukarıda verilen bilgileri dikkate alarak ve Antalya’daki verilerle beraber incelenerek, yerleşik yabancıların Antalya toplumu üzerine etkilerini değerlendirilmektedir.

2.3.2 Antalya’daki Yabancıların Sosyal Statüleri ve Kültürel Özellikleri

Daha önce belirtildiği gibi, Antalya kenti, İstanbul, Bursa, Muğla, Ankara gibi kentlerin arasında yabancıların yoğun olarak yaşadıkları kentler listesinde yer almaktadır. Antalya turizm merkezi olduğu için, her yıl turistlerin sayısı artmaya devam etmektedir, Resort Aylık Turizm ve Seyahat Endüstri Dergisi Ocak 2012 sayısında yayımlanan 2010-2011 verilerine göre, 2010-2011 yılları arasında Antalya’ya gelen yabancıların sayısı %10 civarında artmıştır (Resort Aylık Turizm ve Seyahat Endüstri Dergisi, 2012, s.14). Fakat bu rakam genelde turist kaynağı olan ülkelerdeki durumu yansıtmaktayken, dünyanın diğer bölgelerinden gelen turistlerin sayısı geçmiş yıllara oranla onlarca ve bazen yüzlerce kez artmaktadır. Örneğin, Almanya, Rusya, Hollanda ve İngiltere gibi ülkelere gelen ziyaretçilerin sayısı geçmiş yıllara kıyasla %10-15 artmışken, Danimarka, Kazakistan ve İtalya gibi ülkelere ziyaretçi sayısı değişimi %25-30 seviyelerindeydi. Filipinler ve Hindistan rekor kıran ülkeler arasında yer almaktadır (sayısal değişimi %200’den fazlaydı) (Resort Aylık Turizm ve Seyahat Endüstrisi Dergisi, 2012, s.92).

Yukarıda adı geçen rakamlar Türkiye’deki yerleşik yabancıların sayılarını göstermemekle beraber, Antalya’ya gelen turistlerin önemli bir kısmının Türkiye’ye tekrar döndüğü ve ileride kalmaya karar verdiği gerçeği göz ardı edilmemelidir (<http://epochtimestr.com/> / 06.05.2013).

Antalya Emniyet Müdürlüğü’nün verilerine göre 2008-2012 yılları arasında oturma belgesine sahip yabancıların sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.9 Oturma Belgesine Sahip Yabancıların Sayısı (Antalya, 2008-2012)

Amaç	2008	2009	2010	2011	2012
Öğrenim	761	716	813	952	898
Turistik	3744	3215	3026	7727	13691
Çalışma	6702	7713	9027	7957	11206
Diğer	12771	15776	17584	20139	20594
Toplam	23978	27420	30450	36775	46389

Kaynak: Antalya Emniyet Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, öğrenim amacıyla gelenlerin sayısı hemen hemen aynı seviyede kalırken, Antalya’ya turist olarak yerleşmeye karar verenlerin sayısı yıldan yıla artmaktadır. Çalışmaya gelenlerin sayısı da yıllara göre artış göstermektedir.

Aşağıda görülebileceği gibi, istatistik verilerin çoğu Rusya uyruklu yabancıların hakkındadır. Bunun sebebi diğer yabancıların cinsiyet durumları, gelir düzeyi vb istatistik verilere ulaşılmadığı içindir. Fakat çalışmanın üçüncü bölümünde anket uygulaması esnasında elde edilen istatistik veriler diğer milletlerden gelen yabancılar hakkında detaylı bilgiler vermektedir.

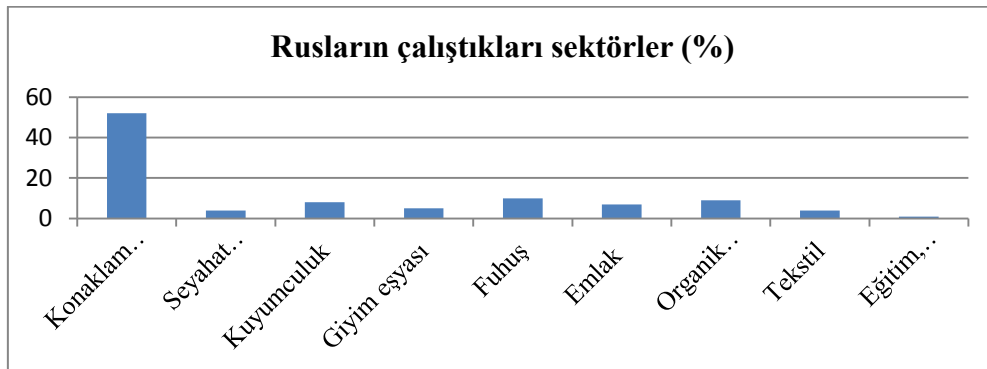
Tablo 2.10 Oturma Belgesine Sahip Rus Uyruklu Yabancıların Cinsiyet Durumları

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam
2007	1163	601	1764
2008	2489	1187	3676
2009	3686	1641	5327
2010	3838	1965	5803

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.18

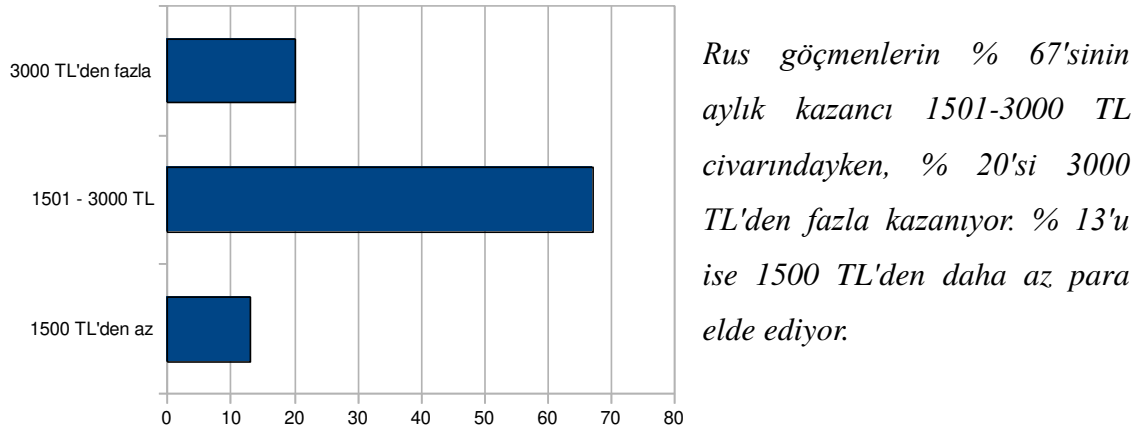
Yukarıda verilen sayısal verilere göre, Antalya'da oturan Rus uyruklu yabancıların sayısı her yıl yükselmekte ve onların çoğu kadınlardan oluşmaktadır.

Antalya'da oturan Rusların çoğu (%87) hizmet sektöründe çalışmaktadır. %13'ü ise tarım ve sanayi sektörlerinde istihdam edilmektedir (Deniz ve Özgür, 2010, s.19).

Şekil 2.11 Rusların Çalıştıkları Sektörler

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.19

Yukarıda adı geçen sektörlerin sıralamasında konaklama/lokanta gibi iş yerleri birinci sırada yer almaktadır. Uluslararası turizm merkezi olan Antalya'da yabancı dil bilgisine, iş tecrübesine ve iyi eğitime sahip yabancılar iş pazarında yüksek talep görmektedir. Daha önce bu çalışmada yer verilen ve yabancıların (Rusların) demografik profilini yansıtan tabloda görüldüğü gibi, Rusların çoğu üniversite mezunları, yani kalifiye iş gücüdür. Ayrıca Antalya'da yaşayan Rusların ortalama geliri 2500 TL civarındadır.

Şekil 2.12 Rus Göçmenlerin Gelir Durumu

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.19

Böylelikle, Antalya'da yaşayan yabancıların büyük (Ruslardan oluşan) kısmı varlıklı ya da zengin hayat yaşamaktadır. Kötü yaşam şartlarında yaşayanların sayısı yok denilecek kadar azdır. Antalya'daki yabancıların refahı çalıştıkları sektörlerle bağlıdır. Başka bir deyişle, onlar Antalya'nın temel sektörü olan turizmde ya da otellerde prestijli pozisyonların arasında yer alan (ön büro, yöneticilik) ya da turizmi geliştiren tur operatörlüğünde ve seyahat acentelerinde iş bulmaktadır. Burada belirtilmesi gereken önemli nokta yukarıda sözü geçen yabancılar kısa süreli çalışma iznine sahip olanlar değil (seyahat firmalarında rehberlik ya da taşımacılık), tam tersine, bu şirketlerde sürekli ve sürekli yenilenen çalışma izni olanlardır.

Aşağıdaki tabloda görülebileceği üzere, Antalya'da en çok mülk edinmiş yabancılar listesinde Almanlar 7431 kişi, İngilizler 5970 kişi, Danimarkalılar 4871 kişi, Norveçliler 4464 kişi ve Ruslar 3258 kişi yer almaktadır.

Tablo 2.11 Antalya'da Yabancı Gerçek Kişilerin Mülk Edinimleri, 24.02.2011

Ülke	Ana taşınmaz sayısı	Ana taşınmaz alanı (m2)	Kat mülkiyeti sayısı	Kat mülkiyeti alanı (m2)	Toplam taşınmaz sayısı	Toplam taşınmaz alanı (m2)	Kişi sayısı
Almanya	1205	1437941	5105	566099	6310	2004039	7431
İngiltere	413	375851	3671	597288	4084	973139	5970
Danimarka	49	52045	3755	407280	3804	459426	4871
Norveç	28	28089	3118	299130	3146	327219	4464
Rusya Fed.	67	57688	2935	301541	3002	359230	3258
Hollanda	175	164865	2506	295537	2681	460403	3772
İrlanda	61	58977	2437	206387	2498	265365	3302
Belcika	49	258476	1132	107971	1181	366448	1552
İsveç	23	14226	799	66135	822	80360	1044
Finlandiya	13	5616	669	54716	682	60332	908
8 AB Ülkesi	1988	2367997	20074	2301513	22062	4669512	28850

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.21

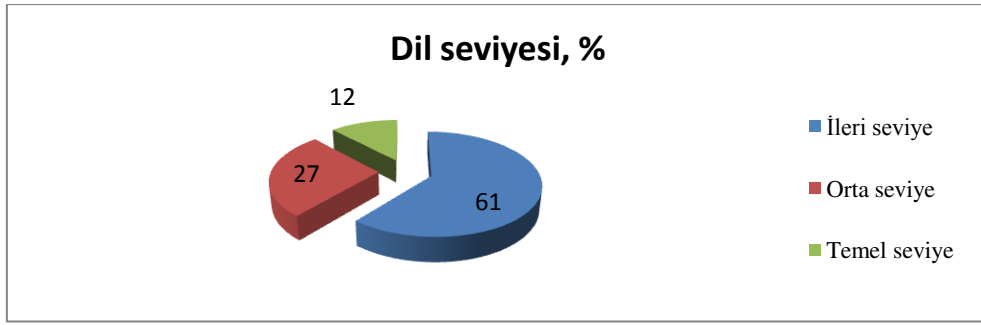
Tablo 2.12 Antalya'daki Rus Göçmenlerin Demografik Profili

Cinsiyet, %	Yaş, %	Medeni durum, %	Eğitim düzeyi, %	Yasal durum, %
Kadın 91	25'ten az 32	Bekar 67	Üniversite 59	Turist vizesini sık yeniliyor 84
Erkek 9	25-34 56	Evli — Eşi ile birlikte 13	Lise ve dengi 27	Cevap yok 6
	35-44 11	Esinden ayrı 11	Diğer 9	Oturma izni var 5
	44+ 1	Eşi ölmüş 5	Mastır/Doktora 5	TC Vatandaşı 2
		Boşanmış 4		Diğer 2
				Çift Vatandaşlık

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.19

Yukarıdaki tablodan görülebileceği gibi, Rus göçmenlerin çoğu (daha önce değinildiği gibi) kadınlardan oluşmaktadır, onların çoğunu ise genç ve bekâr üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bu kişilerin büyük bir kısmı ülkede kalabilmek için turistik vizelerini sürekli yenilemektedir.

Antalya'da Rusların, Almanların ve İngilizlerin yaygın olarak yaşadıkları için, bölgede ve turizmde **yabancı dillerin** arasında en çok Rusça, İngilizce ve Almanca konuşulmaktadır. Fakat yabancılar arasında ana dillerinin dışında bir dil ve özellikle Türkçe konuşmakta büyük farklar göstermektedir.

Şekil 2.13 Rusya Uyruklu Yabancıların Türkçe Konuşma Düzeyi

Kaynak: Deniz ve Özgür, 2010, s.21

Rusların Türkçe bilgisi, AB ülkelerinin vatandaşlarındakilere göre, daha yüksektir. Balkır ve Kırkulak'ın Antalya'da yaptıkları çalışmasında Avrupalı göçmelerin Türkçe ya çok sınırlı konuştuğu ya da hiç bilmediği işaret edilmektedir (Balkır ve Kırkulak, 2009, s.137). Bunun tam tersine, Rusların/Ukraynalıların Türkçe konuşma seviyeleri daha yüksektir. Bu yüzden Rusların/Ukraynalıların Türkiye'de (özellikle Antalya'da) hayata katılım konusunda neden daha başarılı oldukları anlaşılabilir. Resmi dili bilmeleri hayatın birçok alanında onlara yardım etmektedir: a) iş görüşmesi (kongre, vb); b) iş araması (ve müzakere); c) T.C. vatandaşlığı kazanılması; d) mülk sahibi olunması vb. Türkçe bilgisi (daha sonra gösterileceği gibi) komşuluk ve yerel hayata katılım seviyesini arttırmakta büyük rol oynamaktadır. Örneğin, Antalya'nın Manavgat ilçesindeki Halk Eğitim Merkezinde yerleşik yabancılar için açılan Türkçe kurslarının komşuluk kültürlerini arttırdığı açıklanmaktadır (<http://www.toplumsalhafiza.com/> 05.05.2013). Dolayısıyla, komşulukla birlikte yardımlaşma seviyesi de artış göstermektedir. Böylelikle, daha sonra incelenen yabancıların yerel hayata katılım seviyesi de artmaktadır. Başka bir ifadeyle, Türkçe bilmek yabancıların topluma başarılı entegrasyonun da çok önemli paya sahiptir.

Bu bölümde Antalya'daki yerleşik yabancıların sosyal statüleri (gelir düzeyi, eğitim durumu, çalıştıkları sektörler vb) ve kültürel özellikleri (Türkçe bilgisi) verilmektedir. Kültürel özellikler kısmında sadece Türkçe bilgisinin verilmesinin sebebi diğer kültürel özelliklerinin yaşanılan yere bağlı olmamasıdır. Başka bir ifadeyle "Türkiye'de Yaşayan Yabancıların Sosyal Statüleri ve Kültürel Özellikleri" adlı bölümde anlatılan kültürel özellikler Antalya için de geçerlidir.

2.3.3 Antalya'daki Yabancıların Yerel Hayata Katılım Seviyesi

Sosyal statüleri ve kültürel özelliklerinin yanı sıra yabancıların yaşadıkları yerdeki yerel hayata katılım seviyesi toplumsal entegrasyon açısından son derece önemlidir. Bu durum yabancıların kendi isteklerinin yanı sıra, Türkiye'deki mevcut düzenlemelerle de sıkı sıkıya bağlıdır. Katılımın kişisel yönünün dışında (Türkçesi olan yabancılar komşuluk ilişkilerini geliştirirler, arkadaşlık yaparlar, Türk bayramları kutlarlar, etkinliklere katılırlar vb) devlete ve kültüre bağlı yönü de vardır (ikamet izni, mülk alışı, yerel halkın yabancıyı kabul etmeye hazır olması vb).

Bu bağlamda, USAK raporunda yer verilen yabancıların dile getirdikleri sorunlara bakmak yerinde olacaktır (USAK, 2008, s.53):

1. **Yasaların uygulanmasında keyfiyet:** gayrimenkul satışında yasak bölge sınırlarının belirsizliği ve bazı ülke vatandaşlarına fazla uygulamalar. “Örneğin, gayrimenkul alım taleplerinde başı çeken Danimarkalıların karşılaştıkları problemlerin fazlalığı dikkati çekmiştir. (...) Danimarka, İsveç, Norveç, Hollanda, İngiltere, Almanya ve İrlanda gibi ülkelerden gelen kişiler kendi ülkelerinde bürokrasiyi pek hissetmediklerini ve Türkiye’de bürokrasiye alışma konusunda sıkıntı çektiklerini ifade etmektedir.”
2. **İkamet izni almadaki sorunlar:** ikamet izni alma süresinin uzun olabilmesi, ikamet tezkeresi belli aralıklarla yenilenmesi ve memurların keyfi davranışları yabancıların en çok rastladıkları sorunlar arasındadır. Bu nedenle, 1 yıl kadar ikamet izni almak yerine yabancıların küçümsenmeyecek bir kısmı yurtdışına gidip geri dönmektedir.
3. **Sistemsizliğe uyum sorunu:** trafiğin karmaşık olması; trafik kuralların sürekli ihmal edilmesi vb. Bu konuda İskandinav ülkelerinden gelen kişiler en çok şikâyet edenlerdir.
4. **Belediye hizmetlerindeki aksamalar:** tatil beldelerinde fazla kedi ve köpeğin dolaşması yabancıları çok rahatsız etmektedir.
5. **Çevre kirliliği**
6. **Gürültü kirliliği:** özellikle otel, bar, disko vb eğlence mekânlarına yakın oturan yabancılar bu konuda çok şikâyetçidir.
7. **Ayrımcılık unsuru taşıyan uygulamalar:** araç muayenesi, plaka uygulamaları, Kültür Bakanlığı’na bağlı yerlere giriş konularındaki “kısıtlayıcı” veya “ayrımcı” düzenlemeler. Mesela, birçok Türk vatandaşının kullandığı ve esasen fiyat açısından cazibeli indirimlere sahip olan “Müze

kartı” sadece Türk vatandaşları tarafından satın alınabilmesi. Başka bir ifadeyle, yerleşik yabancılar vatandaş olana kadar (vatandaş olma hakkı veya isteği varsa) daha yüksek bir bedel ödemek zorunda kalmaktadır.

8. **Mağdur olma olayları:** yabancıların Türk kültürünü henüz tam anlamadıkları ve yaşadıkları ülkenin kurallarını iyi bilmedikleri bu durumlarından faydalanmak isteyen art niyetli insanların işledikleri suçlara yol açmaktadır.
9. **Dil sorunu:** Türk kuruluşlarındaki görevlilerin yeterince yabancı dil bilmedikleri Antalya, Muğla, Aydın, İzmir gibi önemli merkezlerde yabancılara verdikleri hizmetlerin kalitesini azaltmakta ve böylelikle yabancıların karşıladıkları sorunları çözememektedir.
10. **Erkek egemen toplum:** “yerleşik yabancılara göre, erkekler ve kadınlar hangi ortamda olursa olsun birbirlerinden ayrılmakta ve farklı ilgi alanları etrafında toplanmaktadır.”

Yukarıda adı geçen yabancıların şikâyet ettikleri olayların yaklaşık tamamına yakını Antalya’da ikamet eden yabancılar arasında da yaşanmakta olduğu beklenmektedir. (çevre kirliliği hariç sayılabilir). Bu nedenle, Antalya’daki yerleşik yabancıların yerel hayata, başka bir ifadeyle, yaşadıkları topluma entegrasyonu süreci zor bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, gözle görünür sonuçlar şunlardır:

- Mevcut sistemsizlik ve ikamet/gayrimenkul konusunda ortaya çıkan aksamalar ve bürokrasi yabancıların yaşadıkları topluma entegrasyonunu **resmi olarak zorlaştırmakta** ve onları bu doğrultuda **isteksizleştirmektedir**.
- Ayrımcılık olayları yabancıların kendilerini **bu toplumun üyeleri olarak hissetmemelerine** yol açmaktadır.
- Mağdur olma ihtimali yabancıları **kaygılandırmakta** ve etrafındakilere temkinli davranmaya itmektedir.
- Devlet memurlarının en azından düzgün **İngilizce konuşamadıkları** topluma entegrasyonun vazgeçilmez olan resmi düzenlemeler yabancıların hayatlarını tam da başlangıçta zorlaştırmaktadır.
- Türk toplum yapısının Avrupa toplumundan **faklı** olması yerel hayata katılımı uzatmaktadır.

Yukarıdaki sorunlara rağmen, Antalya’daki yabancılar yerel hayata katılım konusundaki önemli adımları atmaya devam etmektedir. Örneğin, Rus okulunda Türkiye tarihi ve Antalya tarihi dersleri verilmektedir (Deniz ve Özgür, 2010, s.22), bayramlarda

yabancılar yerli hakla beraber bayramlaşmaya çıkmaktadır (<http://www.zaman.com.tr/03.05.2013>). Örneğin, geçen yıl (28.10.2012 tarihinde) Belçika, Almanya, Fransa, ABD, Rusya, Ukrayna, İsviçre, Finlandiya, Norveç, Moldova, İspanya, Suriye, Kazakistan ve Türklerden oluşan 70 kişilik grup Kurban Bayramında bayramlaşma etkinliğine katılmıştır (<http://www.zaman.com.tr/03.05.2013>).

Etkinliklerin yanı sıra, Müslüman olmayan yabancılar arasında Müslüman olmak isteyenler bulunmaktadır. Antalya’da her yıl ortalama 80 kişi dinini değiştirerek Müslüman olmaktadır (<http://www.zaman.com.tr/01.05.2013>).

Ayrıca entegrasyon konusunda yabancı emeklilerin yerel topluma katılımına bakmak yerinde olacaktır. Z. Toprak’ın yaptığı “Yabancı emekli yerleşiklerin yerelde kamusal hayata katılım istekliliği ve yerel halkla ilişkileri” adlı çalışmasında yabancılara değişik sorunlar sorulmaktadır, bunlardan çalışmamızla yakında ilişkili olanlardan bazıları:

- 1) Sorunlarınızı çözmek için nereye başvuruyorsunuz?
- 2) Türkiye’deki yerel seçimlerde oy kullanmak ister miydiniz?

Tablo 2.13 Sorunlarının Çözümünde Yardım Aldığı Organizasyonlar

Karşılaştığınız sorunun çözümünü için yardım alınan organizasyonlar?	Yüzde, %
Arkadaşlarımız	84.4%
Konsolosluk	54.8%
Yerel İdare/ Belediye	12.8%
Yerli sivil toplum kuruluşları	10.0 %
Yabancı sivil toplum kuruluşları	9.6%
Kilise	8.2%
Yardım almıyorum	2.8%
Diğer	1.6%
Cevap yok	5.6%
Toplam	189.8
Baz	100.0

Kaynak: Toprak, 2009, s.121

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, yabancıların çoğu ya arkadaşlarına ya da kendi ülkesinin dış kuruluşlarına (örneğin, konsolosluk) başvurmayı tercih etmektedir. Yabancıların tarafından belediyelere ya da yerel sivil toplum kuruluşlara başvurular nadir ve ortaya çıkan sorunun yalnız yaşadıkları ülkenin kuruluşlarında (örneğin, Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi) çözülebilmesinden kaynaklanmaktadır. İlgili işlemler arasında yabancılara mahsus ikamet tezkeresi/ tapu alınması ya da vatandaşlık kazanılması yer almaktadır.

Yerleşik yabancılar, vatandaşlık kazanıldıktan sonra bile vatanları ile ilişkileri koparmamakta ve konsolosluk eskisi gibi anahtar rolü oynamaya devam etmektedir (özellikle Türk vatandaşı ile evlendiği zaman), ve evlenme işlemlerinden mülk edinme ve çocuklara vatandaşlık/çift vatandaşlık sağlanmaya kadar yaşamın her alanında önemli bir işleve sahip.

Türkiye’de uzun zaman yaşayan yabancıların yerel seçimlerde oy kullanabilmeleri üzerinde durulması gereken başka bir konudur, zira yerlileşen göçmenlerin sadece “yabancı” olarak yalın bir şekilde görmek mümkün değil, onlar yaşadıkları toplumun artık ayrılmaz parçalarıdır. Fakat, AB göç politikalarına göre yabancıların göç ettikleri ülkede uzun zamandır yaşadıkları sonra yerel seçimlerde oy kullanma hakları tanınmaktayken, Türkiye’de böyle bir yaklaşım ve çalışma hala mevcut değildir. Türkiye’de ulusal herhangi bir seviyede oy kullanma hakkı sadece Türk vatandaşlarına ayrılmıştır. Buna karşın, Türkiye’deki yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma isteği olup olmadığına dair bir soru Z. Toprak’ın çalışmasında sorulmuş ve ilginç sonuçlar ortaya çıkmıştır:

Tablo 2.14 Türkiye'deki Yerel Bir Seçimlerde Oy Kullanma İsteği — Yabancılar
Yönüyle

Türkiye'deki yerel seçimlerde oy kullanmak ister miydiniz?	Yüzde %
Evet	26.0 %
Hayır	66.8 %
Cevap yok	7.2 %
Toplam	100,00%

Kaynak: Toprak, 2009, s.124

Yukarıdaki tablodaki veriler bir önceki tablodaki veriler ile yakından ilişkilidir: bir sorunu çözmeye yerel idare yerine arkadaşlarına ya da konsolosluğa başvurmayı tercih eden yabancı muhtemelen Türkiye’deki seçimlerde (ya da Antalya’daki) oy kullanmayı istememekte çünkü yerel seçimler onu her açıdan bakıldığında ilgilendirmemektedir. Sadece T.C. vatandaşı olduktan sonra yaşadığı ülke ile bağı daha sıkı olduğundan bazen ilgi

gösterebilmektedir.

Çalışma esnasında ankete katılanlara (Türklere) sorulan diğer bir soru ise:

Tablo 2.15 Yabancıların Dernekleşme Faaliyetlerine Yerel Halkın Bakışı

Yabancıların kamusal hayata aktif rol almalarına yönelik dernekleşme faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?	Yüzde %
Yararlı bulmuyorum	43.0 %
Yaralı buluyorum	25.7%
Çok sakıncalı buluyorum	24.4 %
Cevap yok	6.9 %
Toplam	100,00%

Kaynak: Toprak, 2009, s.128

Bu tablodaki verileri yukarıda sözü geçen nedenlerin aynası olarak değerlendirebilmektedir: vatandaş olana kadar ve vatandaş olduktan sonra yabancıların yaşadığı yerin kamusal hayatına katılması nadir olmakla birlikte yerel halk ta yabancıların toplumsal hayatta aktif rol almaları için dernekleşmelerinin yararlı olmadığını düşünmektedir.

2.3.4 Antalya’da Yaşayan Yabancıların Sosyo-Kültürel Yapı Üzerine Etkileri

Yerleşik yabancı-yerel halk iletişimi sonucunda her iki taraf belirli ölçülerde birbirinden etkilenmektedir. Yapılmış olan çalışmalarda, yabancılarla aynı çevrede yaşayan yerel halkın etkileşimi sonucunda yerel halkın yaşantısında, evlilik anlayışında, aile içi ilişkilerinde, jest ve mimiklerinde değişiklikler meydana geldiği ortaya konulmuştur (Baltacı, 2011, s.69).

Bu bölümde yabancıların daha önce değinilen yaşam alanları ve sosyokültürel özellikleri dikkate alınarak olabilecek sosyo-kültürel etkileri ortaya çıkarmak mümkün olabilir:

Yabancıların olumlu etkileri:

Sosyal etkileri

1. Ekonomi ve iş pazarı:

a) Fagan ve Lognino (Südaş ve Mutluer, 2008, s.54) , göçmenlerin emlak, inşaat, finans, perakende gibi alanlarda giderek artan taleplerine bağlı olarak ülkenin ekonomisi için pozitif bir rolünü oynadığının altını çizmektedir. Antalya’nın temel sektöründe çalışanlar turizmi geliştirmeye yardım etmekte ve böylece Antalya’da yaşayan işsizlere iş yeri

sağlamaktadır (USAK, 2008, s.38). Bunu yanı sıra yabancılar tarafından yüksek konut talebi nedeniyle emlak sektörü ve inşaat sektörü canlandırılmaktadır. Böylelikle, çevre kasabalardan iş bulmaya gelenler için bu sektörlerdeki iş ilanları gelir kaynağını oluşturmaktadır. Nitekim, Avrupa ülkelerinden gelen emekli göçmenler ve eski SSCB ülkelerinden Rusya başta olmak üzere gelen zengin kişiler yerel halk tarafından “yabancı – müşteri”, “yabancı – efendi”, “yabancı –turist” olarak karşılanmaktadır. Dolayısıyla, “önemli olan yabancıları memnun etmek, para kazanmak ve Türk kültürünün güzel ve hoşgörülü yüzünü göstermektedir” (Durgun, 2012, s.525). Mesela Alanya’daki işadamları yabancıların vatanına gelmeleri gerçekliğine alışmış durumdadır: “yabancılar sadece ev değil, iyi bir yaşam beklentisi almaktadır” (Durgun, 2012, s.525).

b) Yeni mesleklerin ortaya çıkması (USAK, 2008, s.43-44):

Türkiye’ye yerleşmiş olan yabancıların sayesinde Türkiye’de daha önceleri tanınmayan ya da popüler olmayan meslekler gelişmektedir. Yeni iş alanların arasında ev dizaynı, ev bakıcılığı, mülk işletmeciliği, özel okullar, veterinerlik ve evcil hayvan dükkanlarının işletmeciliği gibi meslekler yer almaktadır.

Yabancıların yaşam seviyesini ve konforu çok önemli kıldıkları için Türkiye’de konut edinirken dairelerin anahtar teslim edilmesini isterler, yani dairenin içinde eksik dizaynın olmaması ve eşyaların iyi bir şekilde yerleştirilmesini talep ederler.

Yılın bir kısmı Türkiye’deki evinde olmayan yabancıların bazen evlerini ya kiraya ya da housekeeping elemanına verirler. Bundan dolayı ev bakıcılığı ve mülk işletmeciliğinde uzmanlara ihtiyaç artmaktadır.

Yabancıların çocukları Türkiye’de eğitim almayı tercih ettikleri için yabancılara özel okullar açılmaktadır.

2. Sosyal statüleri:

Antalya’da yabancıların gelir durumu iyi olduğu için yaşadığı topluma yük olarak görünmemektedir.

3. Kamusal hayat:

Kamusal hayatta oynadıkları rol az ama bu yönde yaptıkları hareketler genelde pozitif. Mesela şu ana kadar Rusların sadece birkaç kuruluşu bulunmakta: Antalya’daki vatandaşlarımız (Rus kurulu), Russian School, Rusya Konsoloslugu. Alanya’da ise Almanların üç, Danimarka ve Finlandiya vatandaşlarının birer derneği bulunurken, Norveçli derneği kurulma aşamasındadır. Sözü geçen kuruluşlar yabancıların yaşadıkları ülkede/kentte yaşamlarını kolaylaştırmakta ve Türkler ile iletişim kurmalarında yardımcı olmaktadır. Türkiye tarafından da yabancıların entegrasyonuna yönelik önemli adımlar atılmaktadır.

Mesela, Alanya sakinlerinin azımsanmayacak bir kısmı “karşılıklı entegrasyon”dan yanadır (Durgun, 2012, s.526). Karşılıklı entegrasyon diye adlandırılan entegrasyon tipi hem yabancılar hem de yerli halk tarafından birbirine yönelik yaklaşma anlamına gelmektedir. Örneğin, Alanya’da Ramazan davulunun yasaklanması, Kilise açılması, Noel kutlamalarının kamusal alanda organize edilmesi, Kurban ve Ramazan bayramında yabancıların bayramlaşmaya davet edilmesi, Hristiyan mezarlıkları oluşturulması, yabancı dilde konuşulan hastaneler ve kliniklerin açılması, hayvan barınaklarının arttırılması, elektrik ve su faturalarının iki ya da çok dilli olması gibi kolaylıkların sağlanması tartışılmaktadır (Durgun, 2012, s. 526).

5. Kentleşme:

Yabancıların تنها bölgelerdeki yeni yapılmış apartmanlarda yerleşmeleri kentleşme sürecinde itici etken olarak değerlendirilebilir.

Kültürel etkileri

1. Ruhsal seviye:

Yabancılarla etkileşim sonucunda yerel halkın insan ilişkileri deneyimleri artmakta, özgüvenleri gelişmekte ve uluslar arası hareketlere/aktivitelere katılabilecek potansiyele sahip bireyler haline gelmektedirler (Baltacı, 2011, s.70). Dünyaca meşhur sosyolog ve felsefeci Georg Simmel’e göre yabancı fiziksel olarak yakınımıza gelse de zihinsel anlamda dışarıda, kenarda kalandır, ayıklanandır. Ve yabancıнын bu dışarıklık konumu belirli bir yere yerleşirse daha da belirginleşir (Durgun, 2012, s.529). Fakat küreselleşme çağında farklı olma ne kadar belirgin olursa olsun yabancıнын rolüne zenginleştirici etkisi olmaktadır.

Bu bağlamda değinilmesi gereken konu küreselleşme sürecindeki küresel kültür ve onun yerel kültürlerle türdeşleştirici ya da farklılaştırıcı etki vermeleridir. Manfred B. Steger “Küreselleşme” adlı kitabında küreselleşmenin yerel kültürlerle etkisi konusundaki yorumcuları iki gruba ayırmaktadır. Birinci grup, Anglo-Amerikan değerlerinin ve tüketim mallarının yayılması ‘dünyanın Amerikalaşması’ olarak görürken, Batı normlarının ve yaşam tarzlarının daha savunmasız kültürleri bastırdığını ileri sürmektedir (Steger, 2004, s.101). İkinci grup ise, onlardan birisi sosyolog Roland Robertson, küresel kültürel akışların genellikle yerel kültürel faaliyetleri yeniden canlandırdığını ve kültürel alışveriş sonucunda ortaya çıkan küresel ve yerelin karmaşık etkileşimini ifade etmektedir (Steger, 2004, s.105-106).

2. Dil bilgisi ve dil öğretmesi (eğitici)

Dil, yabancı kişilerin yerel kültüre entegrasyonunda rol oynayan önemli bir faktördür

(Görer, Erdoğanaras, Güzey ve Yüksel, 2006, s.10). Antalya’da yabancıların Türkçe bilme seviyesi iyi olduğu için, onların yaşadıkları çevreyle kültürel bağları daha etkili: a) Türkçeyi iyi bilen yabancı kültürel tecrübesini ve vatanın örgütlerini Türklere aktarma kapasitesine sahiptir. b) Türkçe bilen yabancı kendi ülkesinin dili (ana dili) Türklere öğretebilir. Böylece yabancıların Türkçe bilgisi eğitici rolü oynamaktadır.

Dil entegrasyon süresi içinde yerel halk – yabancı iletişimde problemleri çözmeye yardım etmektedir. Ortaya çıkan sorunu gidermek için yabancılar ya kendi ana dilini kullanmakta (ve bu durumda yerel halk yabancı dili mecburen öğrenir) ya da yerel halkın dilini kullanmaktadır (bu sırada kendisi öğrenmekte ve öğrendiklerini geliştirmekte).

Fakat Avrupalı göçmenlerin dil bilgisi eski SSCB ülkelerinden gelen göçmenlere kıyasla temel seviyede (veya daha az) olduğu ve İngilizce bilen insanların az olduğu dikkate alındığında, Türkçeyi en az orta seviyede bilmeyenlerin büyük sorunlar yaşadıkları kolayca tahmin edilebilmekte ve resmi anketlere yansımaktadır (USAK, 2008, s.36). Türkiye’de İngilizce rahatlıkla konuşabilen insanların sayısı 3-4 milyonu aşmadığını belirten Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Dünder Üçar, bu rakamı “Türkiye’de devlet İngilizce öğretmiyor” olarak değerlendirmektedir. (<http://egitim.milliyet.com.tr/> 28.04.2013).

Nitekim, yerleşik yabancıların Türkçe öğrenmesi yaşamsal bir mesele olduğu halde, “karşılıklı entegrasyonu” hatırlarsak, yerlilerin de dünyaca konuşulan dili öğrenmesinde fayda vardır.

3. Evlilik (oluşturucu)

Antalya’da yaşayan yabancıların Türk vatandaşları ile evlilik sayısı artmaktadır. İki farklı kültürden oluşan yeni kültür ilginç özelliklerine ve küresel bilince sahiptir. Bu yüzden yeni kültürün doğması yabancıların olumlu rolünü göstermektedir.

4. Din (kabul etme/ adaptasyon)

Antalya’daki yabancıların çoğu Hristiyan ülkelerden gelmektedir. Türk vatandaşı ile evli olmayanlar genelde kendi dinine inanmaya devam ederken evli olanlar ise ya kendi dininde kalıyor ya da İslam’a geçiyor. Birinci kategoride yer alan yabancılar adaptasyon aşamasındayken ikinci kategoridekiler(Türk vatandaşı ile evli olanlar) farklı bir dini kabul etme ve uyum aşamasındadır. İkisi de uyum içinde yaşamayı sağlıyor.

5. Mültikültüralizm çocukluktan beri:

Vatandaşı oldukları ülkeler dışında başka bir ülkede konut edinen yabancıların birçoğu çocuklarını içinde yaşadıkları halkın çocuklarıyla aynı okullara göndermektedir. Bu durum, etkileşimin sadece yetişkinler arasında olmadığını, yabancı kişilerin ve içinde yaşadıkları halkın çocukları arasında da yaşandığını ortaya koymaktadır. Çocukların yeni şeyler öğrenme

eğiliminin yetişkinlere oranla daha yüksek olduğu göz önüne alındığında çocuklar arası etkileşimin daha yüksek düzeyde yaşandığı söylenebilir (www.aktolga.de/t6.pdf s.80).

Olumsuz Etkileri (USAK, 2008, s.45-53)

1. “Denetimsiz bir kitle olması”

Devletin yabancılara karşı olgun bir politikası yokken Türkiye’ye gelen yabancıların kontrol altından çıkma ihtimali gün gittikçe artmaktadır.

2. Türkiye’yi işgal etmeyi denemesi

Türkiye’ye gelen yabancılarının artması yabancılara karşı uyanık ve tedirgin davrananlar için alarm oluşmuştur: göçmenler vatanlarını işgal etmeyi denedikleri bazı çevrelerce düşünülmektedir.

Bu tür savların oluşturulmasında yabancıların mülk edinimleri dikkat çekmektedir. Son yıllarda Türkiye’de özellikle Akdeniz kıyılarında yeni yapılan dairelere yabancılar yüksek talepte bulunmaktadır. Fakat bazı Avrupa ülkelerine (mesela İngiltere) göre yabancılar tarafından taşınmaz edinimleri daha büyük rakamlara ulaşmamaktadır. Buna ek olarak, yabancı uyruklu bir gerçek kişinin ülke genelinde edinebileceği taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı aynı hakların toplam yüzölçümü iki buçuk hektarı geçemez ve korunması gereken alanlar, özel koruma alanları ile flora ve fauna özelliği nedeniyle korunması gereken hassas alanlarda ve stratejik yerlerde kamu yararı ve ülke güvenliği açısından yabancılar aynı hak edinemez (Resmi Gazete, 23.07.2011).

3. Misyonerlik

İkinci noktanın devamı olarak görünebilen düşünce yabancıların misyoner rolünü üslenip Türkiye’ye gelmesidir. Aslında Türkiye’de misyonerlik yapan yabancıların Türkiye’deki yabancılara oranı binde bir dahi değildir.

4. Sahte evlilik

Genç Türk erkekler yurtdışından gelen ve bu ülkede çalışmak isteyen kadını desteklemek, ‘hayatını kurtarmak’ isterken, kadın kendisi çoğu zaman yaşça daha genç erkekle keyifli günleri geçirmek peşindedir. Bu kadınların beraber oldukları erkeğe bazen aşık olabiliyor fakat erkeklerin onlara aşık olmaları çok nadir. Dolayısıyla, topluma hiç yarar vermeyen ve bazen sahte olan evlilik söz konusudur. Bu kadınların arasında parası olan ya da gerçekten zengin olanlar varken, dolandırıcılık ta gündeme gelir.

5. Fuhuş

Turistik bölgelerde iş arayan genç yabancı kızlar için fuhuş maalesef bir meslek haline gelmektedir.

6. Kapalı bir grup oluşması

Göçmenlerin aynı bölgelerde/mahallerde/sokaklarda yaşadıkları ve Türk toplumdan izole olarak zamanını geçirdikleri birbirine bağlı ve sebep-sonuç ilişkisi olan dikkat çeken iki gerçektir.

7. Enflasyon

Yabancıların gelirleri görece yüksek olması ve taleplerinin yoğunlaşması nedeniyle, yerleşik yabancıların yaşadıkları bölgelerde özellikle arsa, inşaat ve emlak enflasyon yaşanmaktadır. Bu durum o bölgede yaşayan yerel halkın yaşamını oldukça güçleştirmektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümde 43 sorudan oluşan anket formu ile yapılan görüşmelerden elde edilen istatistikî bilgiler değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve TEKNİKLERİ

Çalışmada kullanılan araştırma yöntemi ve tekniklerinin incelenmesine geçilmeden önce uygulamanın gerçekleştirildiği Antalya kentinin kısaca tanıtılması faydalı olacaktır.

Antalya, Akdeniz Bölgesi'nin batısında yer almaktadır. İl merkezi kuzeyinde Burdur, doğusunda Serik, güneyinde Akdeniz, batısında ise Korkuteli, güneybatısında ise Kemer sınırları ile çevrilidir (www.antalya.bel.tr/ 01.06.2013). Yüzölçümü: 20.815 km² olan Antalya şehrinin 2012 TÜİK verilerine göre il merkezi ve ilçelerindeki nüfusu 1.492.674'dür (<http://rapor.tuik.gov.tr/> / 02.06.2013). Antalya, Türkiye'nin turizm merkezlerinden biridir. Turizm, kent merkezinin ekonomisini belirler. Antalya aynı zamanda, Türkiye'nin büyük ölçekli göç alan kentlerinden biridir. Doğası, palmiyelerle sıralanmış bulvarları, geleneksel mimarisini korumuş merkezi Kaleiçi ve büyük ölçekli turizm yatırımları ile Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden biridir (<http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/Antalya/> / 02.06.2013). Turizmin etkisiyle de dünyada tanınan bir kent haline gelen Antalya son yıllarda turizm yanı sıra, burada yaşamaya gelen yabancılarlada dikkat çekmektedir.

3.1 Araştırma Evreni ve Tekniği

Antalya kent merkezine her yıl elli-elli beş bin kişi göç etmektedir. Şehrin nüfusu bir yılda Burdur kadar büyümektedir. Antalya, iç göçün dışında yabancıların da akınına uğramaktadır. Turistik amaçlı gelenlerin dışında, Antalya'ya yerleşen çok sayıda yabancı bulunmaktadır (<http://v3.arkitera.com/> 02.06.2013). Daha önce de belirtildiği gibi, Antalya kenti, İstanbul, Bursa, Muğla, Ankara gibi kentlerin arasında yabancıların yoğun olarak yaşadıkları kentler listesinde yer almaktadır. Antalya'nın turizm merkezi olması, her yıl gelen turistlerin sayısının artırmaktadır. Antalya'nın turistler için iklim, coğrafya gibi birçok olumlu niteliği bünyesinde barındırması, turistlerin önemli bir kısmının Antalya'ya tekrar dönmesine ve gelecekte de Antalya'da kalma kararı almalarına neden olmaktadır (<http://epochtimestr.com/> / 02.06.2013).

Çalışmanın kuramsal kısmında göç teorileri ve kanunları ele alınmaktadır. Küreselleşme süreci ve bu sürecin göçmenlerin sayısının artmasına yol açan etkilerinin yanında, Türkiye'nin göç politikaları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede araştırmanın örneklemini Antalya kent merkezi ile sınırlandırılmış ve Antalya'da yaşayan yerleşik

yabancıların durumlarının betimsel bir şekilde ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Anket tekniği kullanılmaktadır. Araştırma da kullanılan anket formu 43 (kırk üç) kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların Türkçeyi bilmeme öngörüsü nedeniyle anket formu Rusça, Türkçe ve İngilizce olmak üzere üç farklı dilde hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında Antalya merkezde yaşayan yüz on altı yerleşik yabancıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmada en az üç aydan fazla Antalya’da yaşayan, çeşitli yaş grubu ve cinsiyetten oluşan yabancılar “Yerleşik Yabancılar” kavramıyla açıklanmıştır. Bu çalışmada sığınmacılar, kaçak işçiler, mülteciler ve diğer yasa dışı göçmenler bu araştırmanın dışında tutularak, araştırmanın belirli ölçülerde sınırlılıkları belirlenmiştir.

Görüşme kapsamına alınan yabancılara ulaşmak için Antalya içinde faaliyet gösteren çeşitli derneklere, turizm şirketlerine, eğitim kuruluşlarına, kiliselere, kütüphanelere, tercüme bürolarına, yabancıların daha çok gittiği kafelere v.b. gidilmiş ve çalışma hakkında bilgi verilerek anketler uygulanmıştır. Anket formlarının uygulanması araştırmayı yapan kişi tarafından 2013 yılının Nisan ayında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın hipotezleri ise test edilmek üzere aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

3.2 Hipotezler

1. Antalya’da yerleşik yabancıların çoğunun kadınlardan oluştuğu düşünülmektedir.
2. Antalya’da yerleşik yabancıların geliri asgari ücretin üzerinde olduğu beklenilmektedir.
3. Antalya’daki yerleşik yabancıların lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip olduğu beklenmektedir.
4. Antalya’da yerleşik yabancıların farklı yaş gruplardan oluştuğu düşünülmektedir.
5. Antalya’daki yabancı kadınların büyük çoğunluğunun evlilik yoluyla Antalya’ya yerleştikleri ön görülmektedir.
6. Antalya’da yaşayan yabancıların çoğunun oturma iznine sahip olduğu düşünülmektedir.
7. Evli kadınların çoğunun çalışmakta olduğu beklenilmektedir.
8. Antalya’daki yerleşik yabancıların daha çok özel sektörde çalıştıkları düşünülmektedir.
9. Antalya’daki yerleşik yabancıların çoğunun kirada oturdukları beklenilmektedir.
10. Yerleşik yabancıların sorunlarını çözmek için daha çok konsolosluklara veya kendi ülkesinin vatandaşlarına başvurdıkları düşünülmektedir.

11. Avrupa kökenli yerleşik yabancılarda Türkçe dil seviyesi az iken, Rusların, Ukraynalıların vb (eski SSCB ülkelerden gelenlerin) çoğu Türkçeyi en az orta seviyede bildikleri öngörülmektedir.
12. Antalya’da yerleşik yabancıların Türk milli bayramı kutlamalarına daha fazla katıldıkları beklenmektedir.
13. T.C. vatandaşı ile evli olan yerleşik yabancı kadınların arasında din değiştirme eğiliminin yüksek olması beklenmektedir.
14. Antalya’daki yerleşik yabancıların çoğunun Antalya’da uzun vadede kalmayı planladıkları düşünülmektedir.

3.3 Verilerin Değerlendirilmesi

3.3.1 Cinsiyet

Tablo 3.1 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde
Erkek	19	16,4
Kadın	97	83,6
Toplam	116	100

Anket uygulanan kişilerin cinsiyetine ilişkin özellikleri incelendiğinde; araştırmaya katılanların %83,6’sı kadınlardan oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci hipotezi olan “Antalya’da yerleşik yabancıların çoğunun kadınlardan oluştuğu düşünülmektedir” hipotezini doğrular niteliktedir.

Çalışmanın kuramsal kısmında yer alan Ravenstein’in “*Kadınlar erkeklere oranla doğdukları ülke sınırlarının içinde daha fazla göç eğilimi taşımaktayken, erkekler daha çok yurtdışına göç etmektedir*” kanunun aksine, bu çalışmada kadınların erkeklerden daha çok göç etme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır.

3.3.2 Uyruk

Tablo 3.2 Antalya'daki Yerleşik Yabancıların Uyruğa Göre Dağılımı

Uyruk	Sıklık	Yüzde (%)
Rus	27	23,3
Alman	11	9,5
İngiliz	19	16,4
Amerikalı	18	15,5
Ukraynalı	15	12,9
Diğer	26	22,4
Toplam	116	100

Yerleşik yabancıların uyruklarını gösteren tablo incelendiğinde; anket uygulanan kişilerin arasında en fazla oranı Rusların oluşturduğu görülmektedir. İkinci sırada yer alan diğer seçeneğinde ise Belarus, Brezilya, İrlanda, İspanya, Azeri gibi ülkelerden gelen yerleşik yabancılar yer almaktadır. Üçüncü sırada İngilizler ve dördüncü sırada ise Amerikalılar bulunmaktadır.

Tablo 3.3 Antalya'da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Cinsiyet ve Uyruğa Göre Dağılımı

	Kadın (%)	Milletlerarasındaki oranı (%)	Erkek (%)	Milletlerarasındaki oranı (%)	Toplam (%)
Rus	100	27,8	0	0	100
Alman	81,8	9,3	18,2	10,5	100
İngiliz	57,9	11,3	42,1	42,1	100
Amerikalı	55,6	10,3	44,4	42,1	100
Ukraynalı	100	15,5	0	0	100
Diğer	96,2	25,8	3,8	5,3	100

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, Antalya'da yerleşik yabancıların çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Anket uygulanan Rusya ve Ukrayna uyruklu kişilerin tümü kadınlardan oluşurken İngilizler ve Amerikalılarda kadın erkek oranı görece dengeli görünmektedir.

Tablo 3.4 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yaşadığı İlçeler

Uyruk		İlçe					
		Muratpaşa	Konyaaltı	Kepez	Aksu	Döşemealtı	Toplam
Rus	Sıklık	12	13	0	2	0	27
	Yüzde	% 44,4	% 48,1	% 0	% 7,4	% 0	% 100
Alman	Sıklık	3	3	3	2	0	11
	Yüzde	% 27,3	% 27,3	% 27,3	% 18,2	% 0	% 100
İngiliz	Sıklık	13	4	0	0	2	19
	Yüzde	% 68,4	% 21,1	% 0	% 0	% 10,5	% 100
Amerikalı	Sıklık	17	1	0	0	0	18
	Yüzde	% 94,4	% 5,6	% 0	% 0	% 0	% 100
Ukraynalı	Sıklık	9	3	0	3	0	15
	Yüzde	% 60	% 20	% 0	% 20	% 0	% 100
Diğer	Sıklık	19	7	0	0	0	26
	Yüzde	% 73,1	% 26,9	% 0	% 0	% 0	% 100
Toplam	Sıklık	73	31	3	7	2	116
	Yüzde	% 62,9	% 26,7	% 2,6	% 6,0	% 1,7	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Rusların çoğu Muratpaşa (%44) ve Konyaaltı (%48,1) ilçelerinde ikamet etmektedir. Alman katılımcılar eşit olarak Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez ilçelerinde üçer kişi (%27,3) yaşamakta, Aksu ilçesinde ise iki kişi (% 18,2) yaşamaktadır. İngilizlerin %68,4’ü ve Amerikalıların %94,4’nün tercihi Muratpaşa ilçesidir. Ukraynalılar da %60 ile Muratpaşa ilçesini daha çok tercih etmektedir. Bu durum diğer milletlerin mensupları için de %73,1 ile geçerlidir.

Görüldüğü gibi Antalya’da yaşayan yerleşik yabancılar yaklaşık üçte ikisi Muratpaşa ilçesinde, yaklaşık üçte biride Konyaaltı ilçesinde ikamet etmektedir. Diğer ilçelerde yaşayanların oranı çok düşüktür. Bunun nedenini özellikle Konyaaltı ve Muratpaşa ilçelerinin denize yakın ve görece daha nezih olma özelliklerinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.3 Eğitim Durumu

Tablo 3.5 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Ortaokul	3	2,6
Lise	19	16,4
Lisans	70	60,3
Yüksek lisans	20	17,2
Doktora	2	1,7
Diğer	2	1,7
Toplam	116	100

Araştırmada örneklem grubu içine giren katılımcıların çoğu %60,3 ile üniversite mezunudur. Lise ve yüksek lisans mezunlarının oranı birbirine yakın görünmektedir. Orta okul ve doktora mezunlarının oranı ise düşüktür. Bu da çalışmanın üçüncü hipotezi olan “Antalya’daki yerleşik yabancıların lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip olduğu beklenmektedir.” hipotezini doğrulamaktadır.

3.3.4 Yaş

Tablo 3.6 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Sıklık	Yüzde (%)
...-20 yaş	1	0,9
20-29 yaş	38	32,8
30-45 yaş	45	38,8
46-60 yaş	22	19,0
60+ yaş	10	8,6
Toplam	116	100,0

Katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında; çoğu orta yaş diyebileceğimiz 30-45 yaş (%38,8) ve genç diyebileceğimiz 20-29 yaş (%32,8) grubunda oldukları görülür. Bu iki grubu 46-60 yaşında (%19,0) olan kişiler izlemektedir. Bu veriler farklı yaş gruplarından kişilerin Antalya’yı tercih ettiğini ve homojen bir grup olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın dördüncü hipotezi olan “Antalya’da yerleşik yabancıların farklı yaş gruplardan oluştuğu düşünülmektedir.” hipotezini doğrulamaktadır.

Tablo 3.7 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyruk ve Yaşlarına Göre Dağılımı

Uyruk		Yaş					
		...-20 yaş	20-29 yaş	30-45 yaş	45-60 yaş	60 + yaş	Toplam
Rus	Sıklık	1	16	8	2	0	27
	Yüzde	% 3,7	% 59,3	% 29,6	% 7,4	% 0	% 100
Alman	Sıklık	0	0	4	6	1	11
	Yüzde	% 0	% 0	% 36,4	% 54,5	% 9,1	% 100
İngiliz	Sıklık	0	4	7	6	2	19
	Yüzde	% 0	% 21,1	% 36,8	% 31,6	% 10,5	% 100
Amerikalı	Sıklık	0	5	6	4	3	18
	Yüzde	% 0	% 26,7	% 33,3	% 22,2	% 16,7	% 100
Ukraynalı	Sıklık	0	4	11	0	0	15
	Yüzde	% 0	% 20	% 73,3	% 0	% 0	% 100
Diğer	Sıklık	0	9	9	4	4	26
	Yüzde	% 0	% 34,6	% 34,6	% 15,4	% 15,4	% 100
Toplam	Sıklık	1	38	45	22	10	116
	Yüzde	% 0,9	% 32,8	% 38,8	% 19,0	% 8,6	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Rusların çoğu genç (%59,3), olarak tanımlayabileceğimiz 20-29 yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Almanların çoğu 46-60 yaşındadır (%54,5). İngilizler daha çok orta yaş grubunda yer almaktadır. Amerikalılar genç ve orta yaş grubundan oluşmaktadır. Ukraynalıların üçte ikiden fazlası orta yaş (30-45 yaş) grubunda olanlardır. 60 yaşından büyük olanların çoğu diğer milletler grubunu % 40 ile dikkate almazsak, % 30 ile Amerikalılardır.

3.3.5 Medeni Durum

Tablo 3.8 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Medeni Durumu

Medeni durum	Sıklık	Yüzde (%)
Bekâr	30	25,9
T.C. vatandaşı ile evli	36	31,1
T.C. vatandaşı olmayan yabancı ile evli	10	8,6
Kendi ülke vatandaşı ile evli	12	10,3
Boşanmış	21	18,1
Eşi ölmüş	7	6,0
Toplam	116	100

Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların medeni durumu incelendiğinde; T.C.

vatandaşı ile evlilerin en fazla orana sahip oldukları görülmektedir. Bu grubu bekâr olanlar takip etmektedir. Burada dikkat çeken diğer bir veri ise araştırma kapsamında görüşülenlerin yaklaşık beşte birinin boşanmış kişilerden oluşmasıdır.

3.3.6 Yasal Durum

Tablo 3.9 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Yasal Durumu

Yasal durum	Sıklık	Yüzde (%)
Oturma izni var	97	83,6
Oturma izni yok	19	16,4
Toplam	116	100

Yerleşik yabancıların çoğu oturma iznine sahip kişilerden oluşmaktadır. “Oturma izniniz var mı?” sorusuna “hayır” cevabını verenlerin ise sürekli yurtdışına çıkıp gelenler veya oturma iznine sahip olmadan Antalya’da yasa dışı yaşamayı sürdürenler olduğu ön görülmektedir. Bu da çalışmanın altıncı hipotezi olan “Antalya’da yaşayan yabancıların çoğunun oturma iznine sahip olduğu düşünülmektedir.” hipotezini doğrular niteliktedir.

3.3.7 İş

Tablo 3.10 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Çalıştığı Sektörler

Sektör	Sıklık	Yüzde (%)
Devlet sektörü	5	4,3
Özel sektör	74	63,8
Çalışmıyor	37	31,9
Toplam	116	100

Katılımcıların yaklaşık üçte biri çalışmazken çalışanların çoğu özel sektörde çalışmaktadır. Çalışmayanlar, emekli olanlar ya da evlendikten sonra çalışmamaya karar veren kadınlardan oluşmaktadır. Bu da çalışmanın sekizinci hipotezi olan “Antalya’daki yerleşik yabancıların daha çok özel sektörde çalıştıkları düşünülmektedir.” hipotezini doğrular niteliktedir.

Tablo 3.10. incelendiğinde; Antalya’daki yerleşik yabancıların göreceli olarak iyi bir gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu durum onların toplum içindeki statüsünü olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca, sigortalarının var olması, onların durumlarının “göçmen işi”ni

yapanlara göre daha iyi olduğunu göstermektedir. Kuramsal kısımda belirtilen kümülatif nedensellik teorisi içindeki “işin sosyal anlamı”, başka bir deyişle, bir grup işlerin “göçmen işi” kategorisine dönüştüğüne ilişkin görüşlerin, bu çalışmadan çıkan verilerle desteklenmediği görülmektedir.

Tablo 3.11 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuşa Göre Mesleğini Yapabilme Durumu

Uyruk		Mesleği yapabilme		
		Evet	Hayır	Toplam
Rus	Sıklık	7	15	22
	Yüzde	% 31,8	% 68,2	% 100
Alman	Sıklık	5	3	8
	Yüzde	% 62,5	% 37,5	% 100
İngiliz	Sıklık	12	6	18
	Yüzde	% 66,7	% 33,3	% 100
Amerikalı	Sıklık	5	8	13
	Yüzde	% 38,5	% 61,5	% 100
Ukraynalı	Sıklık	7	3	10
	Yüzde	% 70	% 30	% 100
Diğer	Sıklık	11	7	18
	Yüzde	% 61,1	% 38,9	% 100
Toplam	Sıklık	47	42	89
	Yüzde	% 52,8	% 47,2	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; Rusların çoğunun Antalya’da memleketlerindeki işi %68,2 ile yapmadığını ortaya koymaktadır. Aynı durum Amerikalılarda da %61,5 ile görülmektedir. Memleketlerindeki işi yapabilenler arasında en başarılı olanlar % 70 ile Ukraynalılardır. Mesleğini yapabilen kişilerin arasında Almanlar % 62,5, İngilizler %66,7 ve diğer milletlerin mensupları %61,1 ile yer almaktadır. Memleketlerindeki işi yapabilenler % 52,8 ile çoğunluğu oluşturmaktadır, fakat işi yapamayanların yüzdesi de % 47,2 ile oldukça yüksektir.

Ayrıca ekonomik kaynaklı göç çerçevesinde yabancıların Antalya’da mesleğini yapıp yapmadığı konusu genel olarak değerlendirildiğinde sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. Antalya’da birçok yabancıların kendi mesleğini yapamadığı görülmektedir. Ancak bu durum onların Antalya’da kalma düşüncelerini olumsuz yönde etkilememektedir. Yerleşik yabancılar için kendi memleketlerinde yaptıkları işi Antalya’da yapmamaları Antalya’ya yerleşmeleri

konusunda belirleyici bir neden olmazken, işten elde edilen gelir daha fazla etkili olmaktadır. Bu bağlamda “ekonomik göç” gerçek manasıyla kendini gerçekleştirememekte, Antalya’da memleketlerindeki işi yapamayan görüşmeciler gitme kararı almak yerine farklı sektörlerde çalışarak kalmayı tercih etmektedirler.

3.3.8 Sigorta

Tablo 3.12 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sosyal Güvencesi

Sigorta	Sıklık	Yüzde (%)
Var	98	84,5
Yok	18	15,5
Toplam	116	100

Katılımcıların çoğunun %84,5 ile sigortaları vardır. Aşağıdaki tabloda görülebileceği üzere, sigorta sahiplerin yaklaşık yarısının sigortaları işverenleri tarafından ödenmektedir. Sigortayı kendileri yatıranların oranı %15,5 ve eşinin sigortasından faydalananların oranı da %19,0 ile oldukça yüksektir. Sigortası olmayanların oranı %12,1’dir.

Tablo 3.13 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sigorta Türleri

Sigortanın türü	Sıklık	Yüzde (%)
Çalıştığı iş yeri ödüyor	57	49,1
Kendisi yatırıyor	18	15,5
Eşinin sigortasından faydalıyor	22	19,0
Diğer	5	4,3
Sigorta olmayanlar	14	12,1
Toplam	116	100

3.3.9 Aylık Gelir

Tablo 3.14 Antalya'daki Yerleşik Yabancıların Aylık Gelirleri

Gelir	Sıklık	Yüzde (%)
850 TL'den az	8	6,9
850-1500 TL	30	25,9
1500-2500 TL	41	35,3
2500-4000 TL	14	12,1
4000 TL'den fazla	7	6,0
Geliri yok	16	13,8
Toplam	116	100

Araştırmada örneklem grubu içine giren kişilerin, üçte biri ayda 1500-2500 TL kazanmaktadır. 850-1500 TL arası maaş alanlar ikinci sırada yer almaktadır. Ortalama seviyeden daha fazla para kazanların oranı %12,1 ile çok yüksek değildir. Ayrıca, ayda 4000 TL'den fazla kazanlar çok azdır. Başka bir ifadeyle, gelir dağılımına bakılarak, Antalya'da yaşayan yerleşik yabancıların gelir durumunun iyi seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Veriler, çalışmanın ikinci hipotezi olan “Antalya’da yerleşik yabancıların geliri asgari ücretin üzerinde olduğu beklenilmektedir.” hipotezini doğrulamaktadır.

Tablo 3.15 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyruk ve Aylık Gelire Göre Dağılımı

Uyruk		Aylık gelir						
		850 TL'den az	850-1500 TL	1500-2500 TL	2500-4000 TL	4000 TL'den fazla	Geliri yok	Toplam
Rus	Sıklık	1	12	8	0	3	3	27
	Yüzde	% 3,7	% 44,4	% 29,6	% 0	% 11,1	% 11,1	% 100
Alman	Sıklık	0	1	7	1	0	2	11
	Yüzde	% 0	% 9,1	% 63,6	% 9,1	% 0	% 18,2	% 100
İngiliz	Sıklık	0	5	10	4	0	0	19
	Yüzde	% 0	% 26,3	% 52,6	% 21,1	% 0	% 0	% 100
Amerikalı	Sıklık	1	0	4	6	2	5	18
	Yüzde	% 5,6	% 0	% 22,2	% 33,3	% 11,1	% 27,8	% 100
Ukraynalı	Sıklık	4	6	3	0	0	2	15
	Yüzde	% 26,7	% 40,0	% 20,0	% 0	% 0	% 13,3	% 100
Diğer	Sıklık	2	6	9	3	2	4	26
	Yüzde	% 7,7	% 23,1	% 34,6	% 11,5	% 7,7	% 15,4	% 100
Toplam	Sıklık	8	30	41	14	7	16	116
	Yüzde	% 6,9	% 25,9	% 35,3	% 12,1	% 6,0	% 13,8	% 100

Görüldüğü gibi gelir bağlamında çok homojen bir grup olmayıp içlerinde geliri az, iyi, çok iyi olarak sınıflandırılabilir bireyler mevcuttur. Geliri 850 TL’den az olan grup içerisinde Ukraynalılar %50 ile dikkat çekici bir orana sahiptir. Rusların içerisinde çok düşük gelir seviyesine sahip olanlar yanı sıra çok yüksek gelir seviyesine sahip olanlar mevcuttur. Görüşmecilerin % 13,8, gelirlerini beyan etmekten çekinerek herhangi bir gelirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bunların yaklaşık üçte biri Amerikalılardan oluşmaktadır.

3.3.10 Antalya’da İkamet Süresi

Tablo 3.16 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların İkamet Süresine Göre Dağılımı

İkamet süresi	Sıklık	Yüzde (%)
3-6 ay	25	21,6
6-12 ay	11	9,5
1 yıldan fazla	35	30,2
5 yıldan fazla	21	18,1
10 yıldan fazla	24	20,7
Total	116	100

Katılımcıların yaklaşık üçte biri Antalya’da bir yıldan fazla oturanlardan oluşmaktadır. Kısa süre ikamet edenlerin sayısı uzun süredir Antalya’da yaşayanlarla (5 yıldan fazla ve 10 yıldan fazla) ile yaklaşık aynı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.17 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların İkamet Süresine Göre Kendilerini Yabancı Olarak Algılamaları

İkamet süresi		Kendini yabancı olarak algılama							
		Evet, çünkü Türk kültürüne henüz alışmadım	Evet, çünkü kendimi memleketime çok bağlı hissediyorum	Evet, çünkü Türkçem zayıf	Hayır, çünkü Türkçem çok iyi	Hayır, çünkü Türk kültürü bana yabancı gelmiyor	Hayır, çünkü Türkler bana kendilerinden biri gibi davranıyor	Diğer	Toplam
3-6 ay	Sıklık	2	4	11	0	5	2	1	25
	Yüzde	% 8,0	% 16,0	% 44,0	% 0	% 20,0	% 8,0	% 4,0	% 100
6-12 ay	Sıklık	0	1	8	1	0	0	1	11
	Yüzde	% 0	% 9,1	% 72,7	% 9,1	% 0	% 0	% 9,1	% 100
1 yıldan fazla	Sıklık	8	0	9	3	5	6	4	35
	Yüzde	% 22,9	% 0	% 25,7	% 8,6	% 14,3	% 17,1	% 11,4	% 100
5 yıldan fazla	Sıklık	0	4	4	4	0	5	4	21
	Yüzde	% 0	% 19,0	% 19,0	% 19,0	% 0	% 23,8	% 19,0	% 100
10 yıldan fazla	Sıklık	0	0	0	3	12	9	0	24
	Yüzde	% 0	% 0	% 0	% 12,5	% 50,0	% 37,5	% 0	% 100
Toplam	Sıklık	10	9	32	11	22	22	10	116
	Yüzde	% 8,6	% 7,8	% 27,6	% 9,5	% 19,0	% 19,0	% 8,6	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, bir yıl’dan daha az kalan kişilerin çoğunun kendini yabancı hissetme nedenlerini Türkçe bilmemelerine bağladıkları görülmektedir. Bir yıldan beş yıla kadar yaşayanların % 30,2 ile çoğu Türkçelerinin zayıf olmasının, yanı sıra Türk

kültürüne hala alışamamalarının % 22,9 ile kendilerini yabancı hissetmelerinde etkili olduğunu belirtmektedirler. Beş yıldan on yıla kadar Antalya’da kalanların durumu gayet ilgi çekici görünmektedir. Bu grubun çoğu Türklerin onlara karşı onlardan biri gibi davrandıkları için veya Türkçe çok iyi bildikleri için kendilerini yabancı hissetmediğini belirtmişlerdir. On yıldan fazla kalanların arasında hiç kimse kendini yabancı hissetmediğini açıklamaktadır. Ayrıca, on yıldan fazla kalanların yarısı Türk kültürüne alıştıkları için kendilerini Türk toplumunda yabancı hissetmediğini söylemişlerdir.

Verilerden hareketle, kuramsal kısımda tartışılan Apanoviç’in entegrasyon konusunda ortaya koyduğu “yeni ortamda yaşam süresi” ilişkin görüşünün bu çalışmada desteklendiğini belirtmek mümkündür. Yerleşik yabancıların arasında beş yıla kadar Antalya’da yaşayanların kendini yabancı hissedip hissetmediği konusunda en önemli olan etken dil bilgisi iken, beş yıldan sonra (özellikle on yıl noktasını geçildiğinde) yabancılar Türk kültürüne az çok alışmış olmaktadır ve kendilerini bu toplumun bir parçası olarak görmektedirler.

Tablo 3.18 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Kullandıkları ve Onlara Karşı Kullanılan İfadeler

Türklerin yabancılara karşı kullandıkları ifadeler		Yabancıların Kendilerini Tanımlamaları				
		Yabancı	Göçmen	Onlardan biri	Diğer	Toplam
Yabancı	Sıklık	61	1	5	6	73
	Yüzde	% 83,6	% 1,4	% 6,8	% 8,2	% 100
Göçmen	Sıklık	0	2	0	0	2
	Yüzde	% 0	% 100,0	% 0	% 100,0	% 100
Bizden biri	Sıklık	3	1	25	4	33
	Yüzde	% 9,1	% 3,0	% 75,8	% 12,1	% 100
Diğer	Sıklık	2	0	4	2	8
	Yüzde	% 25,0	% 0	% 50,0	% 25,0	% 100
Toplam	Sıklık	66	4	34	12	116
	Yüzde	% 56,9	% 3,4	% 29,3	% 10,3	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Türklerin kendilerine karşı “yabancı” kavramını kullandıklarını belirten kişilerin çoğu %83,6 ile kendileri de kendilerini yabancı olarak tanımlamaktadır. Aynı durum “göçmen” kavramında da görülmektedir: Türklerin onlara “göçmen” ifadesini kullandıkları kişilerin tümü kendilerini de “göçmen” olarak görmektedir.

Benzer bir durum “bizden biri”, “onlardan biri” kavramlarının ekseninde de tespit edilebilmektedir: Türklerin yabancılara onlardan biri olarak davrandıkları sürece yabancılar

da kendilerini “yabancı” olarak değil “onlardan biri” olarak (% 75,8) görmektedir. Sonuç itibari ile Antalya’daki yerleşik yabancılar kendilerini tanımlama biçimleri Antalyalıların onları tanımlama biçimlerini göre şekil almaktadır.

3.3.11 Yabancıların Mülkiyeti

Tablo 3.19 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Mülkiyeti

Sahiplik	Sıklık	Yüzde (%)
Kira	89	76,7
Ev sahibi	27	23,3
Toplam	116	100

Antalya’daki yerleşik yabancılar büyük çoğunluğu %76,7 ile kirada oturmaktadır. Ev sahibi olanların oranı %23,3’dür. Bu da çalışmanın dokuzuncu hipotezi olan Antalya’daki yerleşik yabancıların çoğu kirada oturdukları beklenilmektedir.” hipotezini doğrular niteliktedir. Ayrıca ev sahibi olan yabancıların (%23,3 ile) hiç de azımsanmayacak bir orana sahip olması bu grubun uzun yıllar Antalya’da kalma isteklerini doğrular niteliktedir.

3.3.12 Antalya’ya Göç Etme Nedeni

Tablo 3.20 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Göç Etme Nedenleri

Göç nedeni	Sıklık	Yüzde (%)
Mülki nedenler	3	2,6
İklim koşulları	28	24,1
Yeni yerler keşfetme	27	23,3
İş nedenleri	12	10,3
Aile etkenleri	36	31,0
Yaşam koşulları	9	7,8
Hayati diğer etkenler	1	0,9
Toplam	116	100

Katılımcıların çoğu “Antalya’ya göç etme nedeniniz nedir?” sorusunu “Aile etkenleri” şeklinde açıklamışlardır. Bunlar genellikle T.C. vatandaşı ile evli kadınlardan oluşmaktadır. Bu durumu aşağıdaki tabloda çok net görülmektedir. “Aile etkenleri”ni seçen 36 kişiden 34’ü kadındır. Yine aşağıdaki tabloya bakıldığında erkeklerin daha çok yeni yerler keşfetme planlarıyla hareket ettiği, kadınların ise göç etmelerinde daha çok aile ve iklim koşullarının ön

plana çıktığı görülmektedir.

Ayrıca, itme-çekme teorisinde irdelenen “göç edilmesi planlanan yerle ilgili etmenler” kendini burada göstermektedir. Kuşkusuz ki, bu kişilerin göç etme kararında “itici” (yani yaşanan yerle ilgili) etmenlerin etkileri görülmektedir. Zira incelenen “ev almanın/kiranın **daha** ucuz olması” gibi düşünceler **daha** sözcüğünün arkalarında bıraktıkları yerle kıyaslandığında **daha** (iyi,uygun) olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3.21 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Cinsiyete Göre Göç Etme Nedenleri

Cinsiyet		Antalya’ya Göç etme nedeni							
		Mülki nedenler	İklim koşulları	Yeni yerleri keşfetme	İş nedenleri	Aile etkenleri	Yaşam koşulları	Hayati diğer etkenler	Toplam
Erkek	Sıklık	1	6	7	1	2	1	1	19
	Yüzde	5,3%	31,6%	36,8%	5,3%	10,5%	5,3%	5,3%	100,0%
Kadın	Sıklık	2	22	20	11	34	8	0	97
	Yüzde	2,1%	22,7%	20,6%	11,3%	35,1%	8,2%	,0%	100,0%
Toplam	Sıklık	3	28	27	12	36	9	1	116
	Yüzde	2,6%	24,1%	23,3%	10,3%	31,0%	7,8%	,9%	100,0%

Tablo 3.22 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Göç Etme Nedenleri

Uyruk		Antalya’ya göç etme nedeni							
		Mülki nedenler	İklim koşulları	Yeni yerleri keşfetme	Ekonomik etkenler	Aile etkenleri	Yaşam koşulları	Hayati diğer etkenler	Toplam
Rus	Sıklık	0	3	6	1	13	4	0	27
	Yüzde	% 0	% 11,1	% 22,2	% 3,7	% 48,1	% 14,8	% 0	% 100
Alman	Sıklık	0	5	1	2	2	1	0	11
	Yüzde	% 0	% 45,5	% 9,1	% 18,2	% 18,2	% 9,1	% 0	% 100
İngiliz	Sıklık	0	5	6	4	4	0	0	19
	Yüzde	% 0	% 26,3	% 31,6	% 21,1	% 21,1	% 0	% 0	% 100
Amerikalı	Sıklık	1	4	12	1	0	0	0	18
	Yüzde	% 5,6	% 22,2	% 66,7	% 5,6	% 0	% 0	% 0	% 100
Ukraynalı	Sıklık	2	3	0	0	8	2	0	15
	Yüzde	% 13,3	% 20,0	% 0	% 0	% 53,3	% 13,3	% 0	% 100
Diğer	Sıklık	0	8	2	4	9	2	1	26
	Yüzde	% 0	% 30,8	% 7,7	% 15,4	% 34,6	% 7,7	% 3,8	% 100
Toplam	Sıklık	3	28	27	12	36	9	1	116
	Yüzde	% 2,6	% 24,1	% 23,3	% 10,3	% 31,0	% 7,8	% 0,9	% 100,0

Yukarıdaki tabloya incelediğinde Ruslar, Ukraynalılar ve diğer milletlerin mensupları daha çok ailevi sebeplerden Antalya’yı tercih etmektedir. Almanların yaklaşık yarısı Antalya’daki iklim şartları güzel olduğu için buraya yerleşmektedir. İngilizlerin yaklaşık üçte biri, Amerikalıların yaklaşık üçte ikisi yeni yerler keşfetme planları doğrultusunda göç ederek Antalya’yı tercih etmektedirler.

3.3.13 Sorunlar ve Sorun Çözme Biçimleri

Tablo 3.23 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sorun Çözme Biçimleri

Çözme biçimi	Sıklık	Yüzde (%)
Resmi yardım	17	14,7
Resmi olmayan yardım	99	85,3
Toplam	116	100,0

Katılımcıların çoğu %85,3 ile sorunlarını çözmek için resmi olmayan yardıma başvurmuştur. Resmi veya Resmi olmayan yardımı seçenlerin tercihlerini ise aşağıdaki verilerden izlemek mümkündür:

Resmi Yardım

Tablo 3.24 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Başvurdukları Resmi Kuruluşlar

Kuruluşlar	Sıklık	Yüzde (%)
Konsolosluk	8	6,9
Yerel idare	7	6,0
Antalya Emniyet Müdürlüğü (Yabancılar Şubesi)	2	1,7
Yabancı dernekler	1	0,9
Diğer	2	1,7
Resmi yardım almayanlar	96	82,8
Toplam	116	100

Resmi yardımı seçenlerin %6,9’u konsolosluklara başvurmaktadır. Konsoloslukları takip eden kurum yerel idaredir (%6,0). Burada, konsoloslukların ön plana çıkmasında en önemli etken yabancıların ülkeleri ile olan resmi işlemlerini yapmada konsoloslukların aracı ve zorunlu başvurmaları gereken bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır.

Resmi Olmayan Yardım

Tablo 3.25 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Kullandıkları Resmi Olmayan Yardım

Yardım aldıkları yer	Sıklık	Yüzde (%)
Kendi vatandaşı ile komşu	5	4,3
T.C. Vatandaşı ile komşu	13	11,2
Kendi vatandaşı ile arkadaş	41	35,3
T.C. Vatandaşı ile arkadaş	38	32,8
Diğer	4	3,4
Resmi olmayan yardım almayanlar	15	12,9
Toplam	116	100

Resmi olmayan yardımı tercih edenlerin % 35,3’ü kendi ülke vatandaşı arkadaşlarına başvurmakta iken, %32,8 ise Türk arkadaşlarına başvurmaktadır.

Ayrıca, yukarıdaki tablodan anlaşılabildiği gibi, “kendi ülke vatandaşı komşu” ve “Türk komşu” şıklarını seçenlerin sayısı oldukça azdır. Buradan hareketle yabancılar arasında komşuluk geleneklerinin çok yaygın olmadığını söylemek mümkündür.

3.3.14 Arkadaşlık Yapma Biçimleri ve Kendilerini Yabancı Hissetme Durumları

Tablo 3.26 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Arkadaşlık Yapma Biçimlerine Göre Kendilerini Yabancı Olarak Algılamaları

Arkadaşlık yaptıkları kişiler		Kendisini yabancı olarak algılama							Toplam
		Evet, çünkü Türk kültürüne henüz alışamadım	Evet, çünkü kendimi memleketime çok bağlı hissediyorum	Evet, çünkü Türkçem zayıf	Hayır, çünkü Türkçem çok iyi	Hayır, çünkü Türk kültürüne yabancı gelmiyorum	Hayır, çünkü Türkler bana kendilerinden biri gibi davranıyor	Diğer	
Kendi ülke vatandaşları	Sıklık	4	1	6	2	2	5	0	20
	Yüzde	% 20,0	% 5,0	% 30,0	% 10,0	% 10,0	% 25,0	% 0	% 100
Türklerle	Sıklık	0	4	5	4	6	5	1	25
	Yüzde	% 0	% 16,0	% 20,0	% 16,0	% 24,0	% 20,0	% 4,0	% 100
Hepsi	Sıklık	6	4	21	5	14	12	9	71
	Yüzde	% 8,5	% 5,6	% 29,6	% 7,0	% 19,7	% 16,9	% 12,7	% 100
Toplam	Sıklık	10	9	32	11	22	22	10	116
	Yüzde	% 8,6	% 7,8	% 27,6	% 9,5	% 19,0	% 19,0	% 8,6	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kendi yurttaşlarıyla arkadaşlık yapmayı tercih edenlerin yaklaşık üçte biri (% 30,0) Türkçeleri zayıf olduğu için kendilerini yabancı hissettiklerini belirtmektedir. Bu kişilerin büyük bir kısmı Türklerin onlara kendilerinden biri gibi davranmasına karşın daha çok kendi vatandaşlarıyla arkadaşlık etmeyi tercih etmektedir. Bu veriler, M. Apanoviç’in “Ülkenin resmi dilini bilme”nin entegrasyonda önemli bir rol oynadığı görüşünü desteklemektedir. Hem Türkçeleri zayıf olanlar hem de Türkçeyi çok iyi bilenler Türkiye vatandaşlarıyla arkadaşlık yapmayı benzer oranlarda tercih etmektedirler (%20,0/ % 16,0). Görüldüğü gibi, “kimlerle arkadaşlık kuruyorsunuz” sorusu ile “kendini yabancı hissetmek” sorusu arasındaki bağ çok belirgin değildir.

3.3.15 Yabancıların Antalya’da Sosyal Yaşama Katılımı

Yurt içinden ve Yurt dışından sürekli göç alan Antalya kentinde yolda yürürken, kefelere, bankalarda, resmi kurumlarda yabancılarla karşılaşmak çok sıradan bir durum olmakla birlikte, yine de Antalya’daki yerleşik yabancıların sosyo-kültürel yapıyla kurdukları etkileşim biçimlerinin, düzeylerinin ve buna bağlı olarak geliştirilen aidiyet biçimlerinin varlığını daha iyi kavramak açısından yabancıların sosyal faaliyetlerinin incelenmesi yararlı olacaktır.

Tablo 3.27 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Katıldıkları Etkinlikler

Etkinlik	Sıklık	Yüzde (%)
Türk sivil toplum kuruluşları	7	6,0
Belediye faaliyetleri	13	11,2
Yabancı kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler	41	35,3
Hiç katılmıyorum	55	47,4
Toplam	116	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, yabancıların çoğunun belirlenen faaliyetlere katılmadıkları görülmektedir. Yabancı kuruluşlar tarafından organize edilen etkinliklere katılma oranı, (%35,3) ile ikinci sırada yer almaktadır. Belediyenin düzenlediği etkinliklere veya Türk sivil toplum kuruluşlarının etnikliklerine katılanların oranı ise çok azdır.

3.3.16 Antalyalıların En Belirgin Özelliği

Tablo 3.28 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Antalyalılar Hakkındaki Görüşleri

Özellik	Sıklık	Yüzde (%)
Sıcakkanlılık	39	33,6
Misafirperverlik	34	29,3
Hoşgörülü davranma	18	15,5
Yabancılar önyargı ile bakma	9	7,8
Alışveriş ile ilgili olumsuzluklar	11	9,5
Diğer	5	4,3
Toplam	116	100

Yukarıdaki tabloda, yerleşik yabancılar tarafından Türklerin en belirgin özelliği “sıcakkanlılık” olarak dikkat çekerken, en beğenmedikleri özellikler ise yabancılar karşı uygulanan farklı fiyatlar, ön yargı içeren tutum ve davranışlardır.

Tablo 3.29 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Olumsuz Tutum Ve Davranışlarla Karşılaştığı Mekânlar

Yer	Sıklık	Yüzde (%)
Sokak	22	19,0
Alışveriş merkezleri	8	6,9
Trafikte	47	40,5
Resmi kuruluşlar	17	14,7
Olumsuz tepkiyle karşılaşmadım	22	19,0
Toplam	116	100

Yukarıdaki tabloya göre, anket uygulanan kişilerin neredeyse yarısının Türklerden olumsuz tepkiyle karşılaştığı yer trafiktir (%40,5). Trafiğin ardından sokaklar gelmektedir. Olumsuz tepkiyle hiç karşılaşmayan katılımcıların oranı da % 19,0’dur.

Genel olarak Türkiye’de trafik kurallarına uyulmamaktadır. Bu durum yerleşik yabancılar arasında en çok şikâyet edilen konu olarak da belirginleşmektedir.

3.3.17 Türk Vatandaşlarının Yerleşik Yabancılarla Karşı Olumsuz Tutum Ve Davranışları

Tablo 3.30 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuşa Göre Türklerden Olumsuz Tepkiyle En Çok Karşılaştığı Yer

Uyruk		Türklerden olumsuz tepkiyle en çok karşılaştığı yer					
		Sokak	Alışveriş merkezleri	Trafik	Resmi kuruluşlar	Olumsuz tepkiyle karşılaşmadım	Toplam
Rus	Sıklık	6	0	9	6	6	27
	Yüzde	% 22,2	% 0	% 33,3	% 22,2	% 22,2	% 100
Alman	Sıklık	0	2	7	0	2	11
	Yüzde	% 0	% 18,2	% 63,6	% 0	% 18,2	% 100
İngiliz	Sıklık	2	4	6	5	2	19
	Yüzde	% 10,5	% 21,1	% 31,6	% 26,3	% 10,5	% 100
Amerikalı	Sıklık	5	0	12	0	1	18
	Yüzde	% 27,8	% 0	% 66,7	% 0	% 5,6	% 100
Ukraynalı	Sıklık	6	0	0	2	7	15
	Yüzde	% 40,0	% 0	% 0	% 13,3	% 46,7	% 100
Diğer	Sıklık	3	2	13	4	4	26
	Yüzde	% 11,5	% 7,7	% 50,0	% 15,4	% 15,4	% 100
Toplam	Sıklık	22	8	47	17	22	116
	Yüzde	% 19,0	% 6,9	% 40,5	% 14,7	% 19,0	% 100

Bu tabloda görülebileceği gibi, Ruslar, Türklerden olumsuz tepkiyle en çok trafikte (%33,3), sokakta (%22,2) ve resmi kuruluşlarda (%22,2) karşılaşmaktadır. Almanların % 63,6'sı ve Amerikalıların % 66,7'si trafikte sorun yaşamaktadır. İngilizler birbirine yakın oranlarda “trafik”, “resmi kuruluşlar” ve “ alışveriş merkezleri” şıklarını seçmişlerdir. Ukraynalılar daha çok (%40,0) sokakta olumsuz bir tepkiyle karşılaşmaktadır.

Batı kültüründe (yani Amerikalılar, İngilizler ve Almanlar) olumsuz tepkiler daha çok “yasal normlar” çerçevesinde değerlendirilmekte, bu sebeple Türkiye’de pek değer verilmeyen normlar, onlar tarafından rahatsız edici faktörler olarak algılanmaktadır (çok açıklayıcı bir örnek yine de trafiktir: bu ülkelerde “trafik kültürü” gelişmiş olduğu için Türkiye’de yollarda sık rastlanan olumsuz tutum ve davranışlar “Türklerden olumsuz bir tepki” olarak değerlendirilmektedir).

Eski SSCB ülkelerinden gelen kişiler (Ruslar ve Ukraynalılar) için trafik önemli bir sorun oluşturmakla birlikte daha çok “Nataşa” gibi genelleyici ve etiketleyici ifadelerden rahatsız olmaktadır. Bu da kültürlerarası etkileşim çerçevesinde kuramsal kısımda tartışılan “etnomerkezçilik” kavramının üçüncü (*aşağılama mesafesi*) tipini somutlaştırmaktadır.

3.3.18 Türkçe Bilgisi

Tablo 3.31 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Türkçe Bilgisi

Türkçe bilgisi	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	98	84,5
Hayır	18	15,5
Total	116	100

USAK raporuna göre, yabancıların çoğunun (% 95’in üzerinde) Türkçe bilmediği ve Türkçe öğrenmekte son derece isteksiz davrandıklarının bilgisine ulaşılmakla birlikte bu çalışmada katılımcıların %84,5’i Türkçe bildiği görülmektedir. Ayrıca, Türkiye’de beş yıldan fazla kalanların çoğu iyi derece Türkçe konuşmaktadır (bkz. Tablo 3.33.).

Tablo 3.32 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Türkçe Bilgisi

Uyruk		Türkçe bilgisi		
		Evet	Hayır	Toplam
Rus	Sıklık	22	5	27
	Yüzde	% 81,5	% 18,5	% 100
Alman	Sıklık	11	0	11
	Yüzde	% 100	% 0	% 100
İngiliz	Sıklık	14	5	19
	Yüzde	% 73,7	% 26,3	% 100
Amerikalı	Sıklık	12	6	18
	Yüzde	% 66,7	% 33,3	% 100
Ukraynalı	Sıklık	15	0	15
	Yüzde	% 100	% 0	% 100
Diğer	Sıklık	24	2	26
	Yüzde	% 92,3	% 7,7	% 100
Toplam	Sıklık	98	18	116
	Yüzde	% 84,5	% 15,5	% 100

Balkır ve Kırkulak'ın Antalya'da yaptıkları çalışmada, Avrupalı göçmenlerin Türkçeyi ya çok sınırlı konuştuğu ya da hiç bilmediği yönündeki tespitlerine karşın bu çalışmada kendilerine anket uygulanan kişilerin çoğunun Türkçe bildikleri görülmektedir. Rus ve Ukraynalıların neredeyse tamamı ve Avrupa kökenli görüşmecilerin çoğunun Türkçe bilmelerine karşın Amerikalılarda bu oran görece düşüktür.

3.3.19 Milli Bayramlara Katılım

Tablo 3.33 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Milli Bayramlara Katılımı

Katılım	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	72	62,1
Hayır	44	37,9
Total	116	100

Katılımcıların % 62,1’i Türk milli bayramları kutlamaktadır.

3.3.20 Dini Bayramlara Katılım

Tablo 3.34 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Dini Bayramlara Katılımı

Katılım	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	58	50,0
Hayır	58	50,0
Total	116	100

Katılımcıların % 50’si dini bayramları kutlamaktadır.

Bu iki tabloya bakıldığında, yerleşik yabancıların daha çok milli bayramları kutladıkları ortaya çıkmaktadır. Buda çalışmanın on ikinci hipotezi olan “Antalya’da yerleşik yabancıların Türk milli bayramı kutlamalarına daha fazla katıldıkları düşünülmektedir” hipotezini doğrulamaktadır.

3.3.21 Siyasi Katılım İsteği

Tablo 3.35 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Siyasi Katılım Seviyeleri

Katılım	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	44	37,9
Hayır	72	62,1
Total	116	100

Katılımcıların çoğu (% 72,0) oy kullanmak istememektedir. Bu veri, ikinci bölümde yer alan Z. Toprak’ın araştırmasındaki “yabancıların oy kullanma isteği” kısmında elde ettiği verilerle, örtüşmektedir.

3.3.22 Din

Tablo 3.36 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Dinleri

Din	Sıklık	Yüzde (%)
Müslüman	20	17,2
Hristiyan	78	67,2
Budist	4	3,4
Ateist	14	12,1
Toplam	116	100

Katılımcıların çoğu % 67,2 ile Hristiyan'dır. Müslümanların oranı % 17,2 iken, ateistlerin oranı % 12,1'dir.

Medeni Durum/ Din Değiştirme

Araştırma kapsamında dinini değiştirdiğini belirten on üç görüşmecinin altısı T.C. vatandaşı ile evli, ikisi T.C. vatandaşı olmayan yabancı ile evli, ikisi kendi ülke vatandaşı ile evli, biri ise bekârdır.

Tablo 3.37 Antalya'da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Medeni Durumuna Göre Müslümanlığı Kabul Etmeleri

Medeni durum		Müslümanlığı kabul etme		
		Evet	Hayır	Toplam
Bekâr	Sıklık	1	29	30
	Yüzde	% 3,3	% 96,7	% 100
T.C. vatandaşı ile evli	Sıklık	6	28	34
	Yüzde	% 17,6	% 82,4	% 100
T.C. vatandaşı olmayan yabancı ile evli	Sıklık	2	8	10
	Yüzde	% 20,0	% 80,0	% 100
Kendi ülke vatandaşı ile evli	Sıklık	2	10	12
	Yüzde	% 16,7	% 83,3	% 100
Boşanmış	Sıklık	2	19	21
	Yüzde	% 9,5	% 90,5	% 100
Eşi ölmüş	Sıklık	0	7	7
	Yüzde	% 0	% 100	% 100
Toplam	Sıklık	13	101	114
	Yüzde	% 11,4	% 88,6	% 100

Katılımcıların din değiştirme eğilimlerine bakıldığında; dinini değiştirdiğini belirten on üç görüşmecinin beşinin Ukraynalı, dördünün Rus, ikisinin Alman ve ikisinin İngiliz olduğu görülmektedir.

Tablo 3.38 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Uyuğa Göre Müslümanlığı Kabul Etmeleri

Uyruk		Müslümanlığı kabul etme		
		Evet	Hayır	Toplam
Rus	Sıklık	4	21	25
	Yüzde	% 16,0	% 84,0	% 100
Alman	Sıklık	2	9	11
	Yüzde	% 18,2	% 81,8	% 100
İngiliz	Sıklık	2	17	19
	Yüzde	% 10,5	% 89,5	% 100
Amerikalı	Sıklık	0	18	18
	Yüzde	% 0	% 100	% 100
Ukraynalı	Sıklık	5	10	15
	Yüzde	% 33,3	% 66,7	% 100
Diğer	Sıklık	0	26	26
	Yüzde	% 0	% 100	% 100
Toplam	Sıklık	13	101	114
	Yüzde	% 11,4	% 88,6	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, her millet içinde din değiştirenlerin oranı değiştirmeyenlere kıyaslandığında çok daha azdır. Müslümanlığı kabul etmeyenler arasında Amerikalılar ve “diğer” seçeneğinde bulunan milletlerin üyeleridir. Din değiştirenlerin arasında en belirgin millet %38,5 ile Ukraynalılardır.

3.3.23 Yabancıların Çocuklarının Gittikleri Okullar

Tablo 3.39 Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Çocuklarının Gittikleri Okullar

Okul	Sıklık	Yüzde (%)
Türk okulları	17	14,7
Yabancı okulları	14	12,0
Okula giden çocuğu olmayan	85	73,3
Toplam	116	100

Bu grup içerisinde % 73,3’nün çocuğu bulunmazken, okula giden çocuğu olanların oranı % 26,7’dir. Bunların %14,7’si Türk okuluna gitmekteyken, %12,1’i yabancı okuluna gitmektedir.

3.3.24 Antalya’da Yaşama Planları

Katılımcıların % 69,8’i Antalya’da uzun vadede yaşamayı planlarken % 17,2 si geldiği ülkeye geri dönmek istemektedir. % 12,9’u Antalya’da kalma konusunda kararsızdır. Bu durum yabancıların Antalya’yı “yaşanabilir” bir şehir olarak gördüklerini göstermektedir. Bu da on dördüncü hipotezimiz olan “Antalya’daki yerleşik yabancıların çoğu Antalya’da uzun vadede kalmayı planladıkları düşünülmektedir.” hipotezini doğrular niteliktedir.

Tablo 3.40 Antalya’daki Yerleşik Yabancıların Karşıladığı Problemlere Göre Antalya’da Yaşama Planları

Problemler		Planlar			
		Evet, yaşamaktan memnunum ve burada yaşamaya devam etmeyi düşünüyorum	Hayır, dönmeyi düşünüyorum	Bilmiyorum	Toplam
Çalışma izni almakta	Sıklık	15	0	4	19
	Yüzde	% 78,9	% 0	% 21,1	% 100
Oturma izni almakta	Sıklık	4	0	2	6
	Yüzde	% 66,7	% 0	% 33,3	% 100
Kiralık ev bulmakta	Sıklık	8	0	2	10
	Yüzde	% 80,0	% 0	% 20,0	% 100
Alışverişte	Sıklık	13	4	2	19
	Yüzde	% 68,4	% 21,1	% 10,5	% 100
İş bulmakta	Sıklık	9	1	2	12
	Yüzde	% 75,0	% 8,3	% 16,7	% 100
Türklerle iletişim kurmakta	Sıklık	16	12	1	29
	Yüzde	% 55,2	% 41,4	% 3,4	% 100
Resmi kuruluşlarla (genel olarak)	Sıklık	16	3	2	21
	Yüzde	% 76,2	% 14,3	% 9,5	% 100
Toplam	Sıklık	81	20	15	116
	Yüzde	% 69,8	% 17,2	% 13,0	% 100

Araştırmada görüşmecilerin karşılaştıkları sorunların Antalya’da uzun vadeli yaşama planları arasında bir bağ olup olmadığı da incelenmiş, Antalya’daki yerleşik yabancıların yaşadıkları sorunların Antalya’da kalıp kalmama düşüncesini çok fazla etkilemediği görülmüştür. Sadece Türklerle iletişim kurmakta zorlananların önemli bir kısmı (%41,4) Antalya’da kalmayı düşünmemektedir.

SONUÇ

Bu çalışma Antalya’da yaşayan Yerleşik Yabancıların sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini içermektedir. “Yerleşik Yabancılar”ın genel profiline ulaşıldıktan sonra, topluma olan olumlu ve olumsuz etkileri veriler bağlamında analiz edilmektedir. Çalışmanın kuramsal kısmında Türkiye ve Antalya’daki yaşayan yabancılar hakkında, TÜİK, ÇSGB, EGM’den istatistiki bilgiler ve veriler alınmıştır. Bu bilgilerin yanında, bu konuda gerçekleştirilmiş çalışmalardan elde edilen bilgilere de yer verilmektedir.

Araştırma kapsamına alınan “yerleşik yabancılar”a” uygulanan anket 43 (kırk üç) sorudan oluşmaktadır. “Yerleşik yabancılar”a” ait *yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, ikamet süresi, medeni durumu* gibi sorunları ile entegrasyon düzeylerini ölçmeye ve ne tür problemlerle karşılaştıklarını ortaya çıkarmaya yönelik *Türkçe bilgileri, din değiştirip değiştirmedikleri, çocuklarının gittikleri okul, Türklerden olumsuz tepkiler* gibi sorunları içermektedir.

Araştırma sonucu elde edilen veriler şu şekilde özetlenebilmektedir: Yabancıların çoğu Rusya uyruklu, Hristiyan, genç veya orta yaşında olan kadınlardan oluşmaktadır. Yabancıların büyük bir kısmı üniversite mezunu, T.C. vatandaşı ile evli, Antalya’da bir yıldan fazla oturmakta, oturma iznine sahip ve Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinde kirada ikamet etmektedir. Çoğu yerleşik yabancı iyi gelire sahip, Türkçe bilmekte, sigortalı olarak özel sektörde çalışmakta ve memleketindeki işini yapabilmektedir. Yabancıların önemli bir kısmı göç etme kararında aile etkenlerin rol oynadığını belirtmektedir. Çoğu katılımcı resmi olmayan yardımı almakta, herhangi bir etkinliklere katılmamakta ve oy kullanmak istememektedir. Anket uygulanan kişilerin çoğu en çok Antalya’daki trafikte problem yaşamaktadır. Katılımcıların çoğu hem kendi ülke vatandaşları hem de Türklerle arkadaşlık yapmakta, sıcakkanlılığı Antalya’nın en belirgin özelliği olarak tanımlamakta, milli bayramlara katılmakta ve uzun vadede Antalya’da yaşamayı planlamaktadır. Nisan ayında gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları E.Uçar İlbuğa’nın benzer çalışması ile (“Antalya’da Göçmen Kadınlar ve Yaşam Koşulları”) birçok konuda örtüşmektedir².

Araştırmanın üçüncü bölümünde saha çalışmasından elde edilen istatistik bilgileri ele alarak tezin ikinci bölümünde yer verilen USAK raporundaki verilere ve analizlere dayanarak “Antalya’da yaşayan yabancıların sosyo-kültürel yapı üzerine etkileri” kısmında irdelenen olumlu ve olumsuz etkilerini (USAK) doğrulamak veya yanlışlamak olasıdır. Araştırmanın

² Bkz: s.68-69

temel bulguları aşağıdaki gibidir:

- **Yabancıların olumlu etkileri:**

Sosyal etkiler

1. Ekonomi ve İş Pazarı:

a) Antalya’da yaşayan yabancıların turizm, emlak, inşaat, finans, gibi alanlara olumlu etkilediklerinin düşünmek doğrudur. Yabancıların çoğu özel sektörde (3.10.) çalışmaktadır (bazıları ne iş yaptığını söylemek istemediği halde bazı yabancılar turizm, finans, perakende gibi alanlarda çalıştığını söylemektedir). Başka bir ifadeyle, bu alanlarda çalışarak bu alanların gelişimine yardımcı olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Emlak sektörüne etkileri konusunda ikinci bölümde konut talebi olan “zengin yabancılar” olarak adlandırılan kişiler anket uyguladığımız kişiler arasında az sayılardadır. Yukarıdaki verilere bakıldığında yabancıların çoğu orta seviyedeki gelire sahiptir (3.14.); yani onları çok zengin değil, varlıklı olarak kategorize etmek daha doğru olacaktır. Ama onların gelirinin genel olarak iyi olduğunu ve çoğunun Muratpaşa (Lara) ve Konyaaltı ilçelerinde (3.4.) yaşadığını dikkate alarak iyi daire kiralamaya veya sonradan belki bu bölgelerde daire almaya hazır olduğunu söylemek pek yanlış olmayacaktır. Emlak firmalarının Antalya’nın her yerinde inşaat yaptığı halde Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinde daireden elde ettikleri gelir daha yüksek ve bu yüzden yabancıların emlak sektörünün canlandırdıkları doğru bir tespittir.

b) Yeni mesleklerin ortaya çıkması:

Türkiye’ye yerleşik yabancıların sayesinde Türkiye’de daha önceleri tanınmayan ya da popüler olmayan mesleklerin geliştiği doğru olduğu halde şu an Antalya’da yabancıların yeni mesleklere yol açıp açmadığını tespit etmek için ayrı bir çalışmaya başlanması gerekmektedir. Dairelerin anahtar teslim edilmesinin isteyen yabancılar, Antalya’da anket uygulanan kişiler arasında yer almamaktadır. Bunlar daha çok “zengin yabancılar” a ait bir özellik olarak kabul edilmektedir.

2. Sosyal Statüleri:

Antalya’da yabancıların gelir durumu iyi olduğu için yaşadığı topluma yük olarak görünmedikleri doğru bir tespittir. Zira daha önce değinildiği gibi, yabancıların çoğu orta seviye ve daha yüksek gelire sahiptir. Onların arasında çalışmayanlar varsa bile bunlar genelde eşlerinin maaşını yeterli gören evli kadınlardır.

3. Kamusal Hayat:

Yabancı kuruluşların yabancıların yaşadıkları ülkede/şehirden yaşamlarını kolaylaştırmaktadır, fakat yabancıların sözü geçen kuruluşlara katılımları pek yaygın değildir.

Yabancılar yardım için genellikle konsolosluklara veya Türk arkadaşlara, kendi ülke vatandaşı arkadaşlara başvurmaktadır. Bununla ilgili (resmi/resmi olmayan yardım) tabloya (3.23.) bakıldığında yerel idarelere başvuran yabancıların oranı oldukça yüksektir (resmi yardımı seçenler arasında, tablo 3.24.). Ancak, resmi yardımı seçenler resmi olmayan yardımı seçenlere oranla daha azdır. Yabancıların çoğu herhangi bir kuruluşun etkinliklerine katılmamaktadır (3.27.). Katılanlar da daha çok yabancı kuruluşların etkinliklerine katılmaktadır. Başka bir ifadeyle, yabancıların resmi kuruluşlar sayesinde yerel topluma entegre oldukları söylemek doğru olmayacaktır, tersine yabancılar daha çok informal yollarla (arkadaşlar) yaşadıkları şehirde yaşamlarını kendileri kolaylaştırmaktadır.

Antalya merkezindeki “karşılıklı entegrasyon”, ikinci bölümde incelenen Alanya örneğiyle karşılaştırıldığında o kadar yaygın ve göze çarpan bir durum değildir. Mesela, yabancı dilde hazırlanan faturalar yok, yabancı yazıları içeren vitrinler Antalya’ya gelen ve şehrin merkezinde gezen turistlere yöneliktir. Bankalara ait bankamatiklerde farklı dillerde işlem yapabilmeyi sağlayan programların bulunması görece yeni bir uygulamadır.

4. Kentleşme:

Yabancıların تنها bölgelerdeki apartmanlara yerleşip kentleşmeye etkiledikleri yönündeki düşünce Antalya merkezinde uyguladığımız anketin verilerine göre doğru gözükmemektedir. Yabancılar daha çok “kentleşmiş” olan bölgelere yerleşmeyi tercih etmektedir (3.4.).

Kültürel etkileri

1. Dil Bilgisi ve Dil Öğretmesi (Eğitici)

Tezin ikinci bölümde SSCB ülkelerinden gelenler ile Avrupalı yerleşik yabancılar arasındaki Türkçe bilgisi konusundaki fark şu şekilde özetlenmektedir: eski SSCB ülkelerindeki yabancılar genelde Türkçe iyi bilmekteyken Avrupalıların çoğu Türkçe konuşamamaktadır. Fakat Antalya merkezinde uyguladığımız anket bu düşüncenin yanlış olduğunu göstermektedir. Söz konusu iki grup ta Türkçe bilmektedir, Türkçe az konuşabilenler genelde Antalya’ya görece yeni yerleşenlerdir, bu gerçek hem Avrupalılara hem de eski SSCB ülkelerindeki yabancılara aittir (3.32.).

“Karşılıklı entegrasyon” konusunda Türklerin çoğunun yabancı dil konuşmadığı bir gerçektir ve yabancıların bir kısmı buna dikkat çekmektedir (3.40.).

2. Evlilik (Oluşturucu)

Antalya’da Türk vatandaşları ile evli olan yabancıların sayısının arttığı bilinen bir gerçek olmakla birlikte bu durumun tamamen farklı bir kültür oluşturduğunu söylemek çok

iddialı olacaktır. Kuşkusuz ki, Türk-Türk evliliklerine göre Türk-yabancı evliliklerinin iki farklı kültürün bir arada olmasına bağlı olarak aile yapısının, davranışların, alışkanlıkların farklılaşacağı bir gerçektir. Bunu ortaya çıkarmak için ayrı bir araştırma gerekmektedir.

3. Din (Kabul Etme/ Adaptasyon)

Antalya'daki yabancıların çoğunun Hristiyan ülkelerden geldiği doğru bir saptamadır (3.36.). Bu araştırmada, yerleşik yabancıların Müslümanlığa geçme konusuna çok olumlu bakmadıkları, daha çok T.C. vatandaşıyla evli olanların din değiştirdiği görülmektedir. (3.37. ve 3.38.).

4. Mültikültüralizm Çocukluktan Beri:

Yerleşik yabancıların yaşadıkları bölgede bulunan okula çocuğu gönderip göndermediği yönünde soru sorulmamaktadır. Bunu yerine ankette yabancıların çocuğunu hangi okula (Türk veya yabancı) gönderdikleri sorusu bulunmaktadır (3.39.). Bu soruya verilen cevaplar neredeyse birbirine çok yakındır. Bu durum Antalya'da yaşayan yabancıların çocuklarından Türk okullarına gidenler için yerel topluma entegrasyon daha hızlı, yabancı okullara gidenler için bu sürecin daha uzun ve daha yavaş gerçekleşeceğini söylemek yerinde olacaktır.

• Yabancıların Olumsuz Etkileri

1. “Denetimsiz Bir Kitle Olması”

Antalya merkezinde yaşayan ve anket uyguladığımız yerleşik yabancıları “denetimsiz bir kitle” olarak karakterize etmek doğru değildir. Onların çoğu ya oturma iznine sahip, ya da Türk vatandaşlığına geçmektedir (3.39.). “Denetimsiz bir kitle” olarak sığınmacılar ve mültecileri tanımlayabiliriz ancak bu grup araştırmanın dışındadır.

2. Türkiye’yi İşgal Etmeyi Denemesi ve Misyonerlik

“Yabancılar Türkiye’yi işgal ettiler” veya “Burada misyonerlik yapıyorlar” gibi korkular USAK raporunda belirtildiği gibi, sadece korkulardır. Ayrıca bu korkular Türklerin yabancılara karşı davranışlarına olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

3. Sahte Evlilik

2003 yılına kadar sahte evlilik büyük bir problem olarak görülmekteyken. 2003 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle yabancıların vatandaş olmak için T.C. vatandaşı ile evlendikten sonra üç yıl beklemesi gerekmektedir. Buna rağmen sahte evlilik yapma ihtimali hala söz konusu iken sayısal olarak bir düşünüş olduğu gerçektir.

4. Fuhuş

Antalya merkezinde anket uyguladığımız yerleşik yabancılar bu “sektörde”

çalışmamaktadır. Fakat Antalya’da bu “sektörde” yabancıların da çalıştığını öngörmek mümkündür. Çünkü bu bağlamda A.Deniz ve M.Özgür’ün yaptıkları araştırmada Rusların çalıştığı sektörler arasında fuhuş da yer almaktadır³.

5. Kapalı Bir Grup Oluşması

Yabancıların çoğu hem Türklerle hem de kendi ülke vatandaşlarıyla arkadaşlık yapmaktadır, bu yüzden onların kapalı bir grup haline dönüşmesi mümkün değildir (3.26.).

6. Enflasyon

Bazı bölgelerde fiyatların yükselmesi orada yaşayan yerleşik yabancılara bağlamak doğru değildir. Yabancıların tercih ettikleri Muratpaşa (Lara) ve Konyaaltı gibi ilçeler varlıklı veya zengin Türkler de seçmektedir. Bu yüzden enflasyonun yabancıların yüzünden gerçekleştiği düşüncesi gerçekle örtüşmemektedir.

Bu bağlamda sunulacak öneriler aşağıdaki gibidir:

- “Yabancı korkusu” tamamen ortadan kaldırılmalı, mevcut yabancılara karşı uygulanan yaklaşımda var olan eksikler giderilmeli, zira sözü geçen korku bu eksikler nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Yasal olarak ülkemize yerleşen yabancılar toplumumuzun bir parçası olarak görülmeli, ancak bu şekilde kültürlerarası iletişim daha verimli olacaktır.
- Bu alanda daha çok bilimsel araştırmalar yapılmalı, çünkü bu çalışmalar yabancıların her türlü problemlerini ve toplumumuza bundan kaynaklanabilen olumsuz etkilerini önceden tespit etme ve gerekli tedbir alma imkânını sunmaktadır.
- Yabancıların çalışabilecekleri yerler oluşturulmalı, iş yerlerinde “bir yabancı için beş Türk vatandaşı” şartı yeniden gözden geçirilmeli, çünkü bu durum mevcut araştırmanın konusu olan Antalya’ya gelen yabancıların önemli bir kısmının memleketindeki işini yapma fırsatını bulamamasında önemlidir.

Sonuç olarak, Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların topluma etkilerinin olumlu olduğu görülmektedir. Yabancılar, oturma iznine ve iyi bir gelire sahip olup, yaşadığı şehre entegrasyon sürecindedir. Yerleşik yabancıların Türk toplumuna çok kültürlü yaşama uyum, yabancı kültürleri tanıma, fahri kültür ataşeliği, farklı dilleri tanıma ve öğrenme, dünyaya açılma ve yeni yerler keşfetme gibi konularda katkıda bulunacaklarını öngörmek mümkündür.

³ Deniz ve Özgür, 2010, s.19 (Bu çalışmanın 79. sayfasına bkz)

KAYNAKÇA

- Abadat-Unat, N. **Bitmeyen Göç – Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2002.
- Avcıkurt C. **Turizm Sosyolojisi. Turist – Yerel Halk Etkileşimi**. Detay Yayıncılık. 2003.
- Durgun S. “Yabancıya Kimse Yabancı Olamaz...”. Uluslararası Emekli Göçünün Türkiye’deki Yansımaları. **Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar** (derleyenler – S. G. Ihlamur-Öner, N.A. Şirin Öner). ss. 510-535. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012.
- Erdoğan İ., Alemdar K. **Öteki Kuram. Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi**. Ankara: Erk Yayınevi, 2002.
- Faist T. **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2003
- Giddens A., **Sosyoloji**. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.
- İçduygu A. **Kentler ve Göç. Türkiye, İtalya, İspanya**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012
- İçduygu A. “Türkiye’de Uluslar arası Göçün Siyasal Arkapları: Küreselleşen Dünyada “Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak”, Pusch B., Wilkoszewski T., **Türkiye’ye Uluslar arası Göç**, ss.17-40. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010.
- Kaiser B. “Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’nin Yabancılar Mevzuatı ve AB Vatandaşı Göçmenlerin Yaşamları Üzerinde Etkileri”. Pusch B., Wilkoszewski T., **Türkiye’ye Uluslar arası Göç**, ss. 57-72. İstanbul: Kitap yayınevi, 2010.
- Kartarı A. **Farklılıklarla Yaşamak**. Kültürlerarası İletişim. Ankara: Ürün Yayınları, 2006.
- Kümbetoğlu, B. “Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik”, A. Kaya, G.G. Özdoğan (ed.), **Uluslar arası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, ss. 271-298. İstanbul: Bağlam, 2003.
- Kymlicka W. **Çokkültürlü Yurttaşlık. Azınlık Haklarının Liberal Teorisi**. İstanbul: Ayrıntı yayınları, 1998.
- Özbek Y. “Almanya’dan Türkiye’ye Ulusaşırı Göç”, Pusch B., Wilkoszewski T., **Türkiye’ye Uluslar arası Göç**, ss.159-170. İstanbul: Kitap yayınevi, 2010.
- Özkul D. “Ulus-Ötesi Göç: Uluslar arası Göç Yazınında Yeni Bir Paradigma”. **Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar** (derleyenler – S. G. Ihlamur-Öner, N.A. Şirin Öner), ss. 483-500. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012.

- Sert D.Ş. “Uluslar arası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru”. **Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar** (derleyenler – S. G. İhlamur-Öner, N.A. Şirin Öner), ss. 29-47. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012.
- Somersan S. **Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004.
- Steger M.B. **Küreselleşme**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2004.
- Tekeli İ. **Göç ve Ötesi**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.
- Tekinalp Ş. “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük”. ss.75-87, **Journal of İstanbul Kültür University**, 2005.
- Toksöz G. **Uluslar arası Emek Göçü**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Tomlinson J. **Küreselleşme ve Kültür**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Tuna M., Özbek Ç., **Yerlileşen Yabancılar. Güney Ege Bölgesi’nde Göç, Yurttaşlık ve Kimliliğin Dönüşümü**. Ankara: Detay Yayıncılık, 2012.
- Uçar İlbuğa E. “Çokkültürlülük, Ulus-ötesilik ve Kültürlerarası İletişim Yeterliği”, **Çankaya University Journal of Humanitarian and Social Sciences**, 7/1 (Mayıs 2010), ss. 163-180.
- Uçar İlbuğa E. “Migrant Women From Former Soviet Union Countries in Antalya-Turkey: Transnational Life Experiences and Conditions”, **Globalisation and Opportunities: Vocational Education for Transnational Careers**. RAPOM 2011. M. Gag, K. Stawinska, M. Soltysiak, ss.179-192.
- Vatandaş C. **Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çokkültürlülük**. İstanbul: Değişim Yayınları, 2002.
- Wallerstein İ. **Modern Dünya Sistemi**. İstanbul: Yarın Yayınları, 2010.
- Wallerstein İ. “Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir mi?”, **Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi**. Anthony D. King (der.) içinde. Ankara: Bilim ve sanat Yayınları, 1998.
- Yalçın C. **Göç Sosyolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

İnternet Kaynakları

- Adler N. J. **International Dimensions of Organizational Behavior** (2nd edition). Boston, MA: PWS-KENT Publishing Company, 1991/ “Communicating Across Cultural Barriers”. <http://www.trueinfos.com/images/ebooks/hr/5comm.pdf>
- Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği. <http://www.aktob.org/detay.asp?iid=71> , Erişim tarihi: 01.06.2013
- Aksoy Z. “Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim”. **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 20, Kış 2012, s.292-303.

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi20_pdf/5_sosyoloji_felsefe/aksoy_zeynep.pdf,
f,

Antalya Büyükşehir Belediyesi. www.antalya.gov.tr

Antalya’da Yılda 80 Yabancı Müslüman Oluyor , ZAMAN Gazetesi,
http://www.zaman.com.tr/gundem_antalyada-yilda-80-yabanci-musluman-oluyor_886883.html / , Erişim tarihi: 01.05.2013

Апанович М.Ю. “Приводит ли миграция к столкновению ценностей?”// **Вестник МГИМО (У) МИД России**, 2010. № 5 (14).

http://www.vestnik.mgimo.ru/filesserver/14/40_apanovich.pdf

Armutçu E. “Alanya’daki Almanya”. National Geographic. 2004,
<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/280195.asp?cp1=1> , Erişim tarihi: 08.05.2013

Balkır, C. **Uluslar arası Emekli Göçün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği**, Kutlu & Avcı Pub., Antalya, 2008.

http://www.academia.edu/1197280/Uluslararası_Emekli_gocunun_Ekonomik_ve_Sosyal_Etkileri_Antalya_Ornegi , Erişim tarihi: 10.04.2013

Balkır, C., Kırkulak, B. 2009. “Turkey, the New Destination for International Retirement Migration” H.Fassmann, M.Haller, D.Lane (Editörler) **Migration and Mobility in Europe: Trends, Patterns and Control**. ss. 123-143. Edward Elgar. Cheltenham,
<http://abegitim.deu.edu.tr/uploads/Migration%20and.pdf>

Baltacı F. “İkinci Konut Turizmi Kapsamında Alanya’da Konut Edinen Yabancıların Kentin Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Yapısına Etkileri”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya (Yüksek Lisans Tezi), 2011.

http://www.altso.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=1127&Itemid=170
Erişim tarihi: 03.05.2013

Beine M., Docquier F., Rapoport H. **Brain Drain And LDCs’ Growth: Winners And Losers**. July 2003. <ftp://repec.iza.org/dps/dp819.pdf>

Black R. “Immigration and Social Justice Towards a Progressive European Immigration Policy?” **Transactions of the Institute of British Geographers**, New Series, Vol. 21, No.1 (1996), ss.64-76. <http://xa.yimg.com/kq/groups/23174784/981318689/name/622925.pdf>

“Brain Drain”. **Scientific American Worldview**. <http://www.saworldview.com/article/brain-drain> , Erişim tarihi: 30.03.2013

Brown O. **Migration And Climate Change**. IOM Migration Research Series, 2008.
http://www.iisd.org/pdf/2008/migration_climate.pdf

Dzvimbo K.P. "The International Migration of Skilled Human Capital From Developing Countries". World Bank. Accra, September 23-25, 2003.

<http://www.geocities.ws/iaclaca/PushAndPullFactorsWorldBankReport.pdf>

Dwyer P. (2000). "Movements To Some Purpose? An Exploration of International Retirement Migration in the European Union", **Education and Ageing**, vol.15, no.3, pp.352-77.

http://usir.salford.ac.uk/12782/2/MOVEMENTS_TO_SOME_PURPOSE.pdf

Georgantzias, N. C., Katsamakas, E., & Solowiej, D. (2009). "Giddens' Globalization: Exploring Dynamic Implications". Fordham University.

<http://www.systemdynamics.org/conferences/2009/proceed/papers/P1072.pdf>

Germany's Angela Merkel: Multiculturalism Has Utterly Failed. **The Christian Science Monitor**. <http://www.csmonitor.com/World/Global-News/2010/1017/Germany-s-Angela-Merkel-Multiculturalism-has-utterly-failed> , Erişim tarihi: 02.02.2013

"Globalization Failing To Create New, Quality Jobs And Reduce Poverty". **Global Policy Forum**. 09 December 2005.

<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/162/27955.html> , Erişim tarihi: 15.03.2013

Görer T.N., Erdoğanaras, F., Güzey, Ö., ve Yüksel, Ü., "Effect of Second Home Development by Foreign Retirement Migration in Turkey", 42nd Isocarp Congress, (2006), 1-12.

http://www.isocarp.net/Data/case_studies/790.pdf

Grigg D.B., Ravenstein E.G. And "The Laws of Migration", **Journal of Historical Geography**, 3, 1 (1977) 41-54. [https://www.jiscmail.ac.uk/cgi-](https://www.jiscmail.ac.uk/cgi-bin/webadmin?A3=ind1102&L=MSU-READING-GROUP&E=base64&P=1157115&B=-----%3D_NextPart_001_01CBD043.F8B50C60&T=application%2Foctet-stream;%20name=%22Grigg%20on%20Ravenstein.pdf%22&N=Grigg%20on%20Ravenstein.pdf&attachment=q)

[bin/webadmin?A3=ind1102&L=MSU-READING-GROUP&E=base64&P=1157115&B=-----%3D_NextPart_001_01CBD043.F8B50C60&T=application%2Foctet-stream;%20name=%22Grigg%20on%20Ravenstein.pdf%22&N=Grigg%20on%20Ravenstein.pdf&attachment=q](https://www.jiscmail.ac.uk/cgi-bin/webadmin?A3=ind1102&L=MSU-READING-GROUP&E=base64&P=1157115&B=-----%3D_NextPart_001_01CBD043.F8B50C60&T=application%2Foctet-stream;%20name=%22Grigg%20on%20Ravenstein.pdf%22&N=Grigg%20on%20Ravenstein.pdf&attachment=q)

Hanson G.H. "International Migration and the Developing World". In Dani Rodrik and Mark Rosenzweig, editors: **Handbook of Development Economics**, Vol. 5, The Netherlands: North-Holland, 2010, pp. 4363 - 4414. <http://irps.ucsd.edu/assets/037/11127.pdf>

Henaff M. **Claude Levi-Strauss and the Making of Structural Anthropology**. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998.

http://books.google.com.tr/books?id=Gr9JO6j3luAC&printsec=frontcover&dq=%22Claude+L%C3%A9vi-Strauss%22&hl=en&ei=aV7UTNrQC4LEvQPAjJnGBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&redir_esc=y , Erişim tarihi: 15.04.2013

- İçduygu A., Sert D., Karaçay A.B. “Türkiye’ye Yönelen Göç ve Sığınma hareketleri ve Politikaları Üzerine Brifing”. No: 1/2009. **Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı**. <http://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/Policy%20Brief%201%20TR.pdf>
- İnglis C. (1996). “Multiculturalism: New Policy Responses to Diversity”. Paris: **UNESCO MOST Policy Papers** no.4. <http://www.unesco.org/most/pp4.htm> , Erişim tarihi: 10.04.2013
- International Organisation for Migration. www.turkey.iom.net , Erişim tarihi: 12.02.2013
- “International Migration And Globalization”. Chapter 8. ECLAC. http://www.eclac.org/celade/noticias/paginas/6/11186/LCG2157_chap8_i.pdf
- International Migration Outlook 2012. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2012_migr_outlook-2012-en , Erişim tarihi: 04.03.2013
- İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi, <http://yabancilar.iem.gov.tr/ikamet.html> , Erişim tarihi: 01.05.2013
- İstanbullulara Müjde! Göç Rotası Antalya’ya Çevrildi, <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=3503> / Erişim tarihi: 02.06.2013
- Kirişçi K. “Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi”. Bilanço 1923-1938, Ci, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul: 1999. http://www.ata.boun.edu.tr/htr/Kaynakca/312/Kemal_kirisci_%20turkiyeye%20yonelik%20goc%20hareketlerinin%20degerlendirilmesi_bilanco.pdf
- Kurtsal Y. “Türkiye’de Tersine Beyin Göçü: Geçmişe Ve Günümüze Bakış. Nitelikli İşgücü Ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi”. 2011. http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1316789701-8.Turkiye_de_Tersine_Beyin_Gocu_Gecmise_ve_Gunumuze_Bakis.pdf
- “Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi”. **ORSAM Rapor No: 123. The Black Sea International Rapor No: 22**, Haziran 2012. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012621_Rapor123tur.pdf
- Lee E.S “A Theory Of Migration”. **Demography**, Vol. 3, No. 1. (1966), pp. 47-57. <http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf>
- Li Peter S. (2008). “World Migration in the Age of Globalisation: Policy Implications and Challenges”. **New Zealand Population Review**, 33/34: 1-22. http://www.population.org.nz/wp-content/uploads/2010/01/nzpr-vol-33-and-34_peter-s-li.pdf
- “Making Migration Work For Development”. **Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty**. 2010.

[onepage&q=samovar%20porter%201976%20communication%20between%20cultures&f=false](#) , Erişim tarihi: 25.04.2013

Samovar L.A., Porter R.E., McDaniel E.R. **Intercultural Communication**. A Reader. 13th edition. 2011.

<http://www.google.com.tr/books?id=dXs5DZFCRPsC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false> , Erişim tarihi: 10.03.2013

Settled Foreigners in Turkey: Problems and Opportunities. Summary of the Study and Case Studies. (2007). USAK Raporları.

<http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/IyXto2a7Uscf0VSed5hElOO4c8y8rg.pdf>

Shanaa J. “Research Guide: Iraq. Forced Migration”. Noverber 2007.

<http://www.forcedmigration.org/research-resources/expert-guides/iraq/fmo015.pdf>

Skaliotis M., Thorogood D. “Document II/5 – Migration Statistics and Globalisation: Challenges for the European Statistical System”. **Eurostat**. 2007.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/conferences/documents/93rd_dgins_conference/SESSION%20II%20DOC%205.PDF

Südaş, İ. “Avrupa Ülkelerinden Türkiye’nin Batı Kıyılarına Yönelik Göçler: Marmaris Kuşadası ve Ayvalık İlçelerinde Karşılaştırmalı bir Araştırma”. (2012) Doktora Tezi.

http://goc.bilgi.edu.tr/docs/Sudas_2012.pdf

Südaş İ., Mutluer M. “Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye’nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri”. **Ege Coğrafya Dergisi**, 17/1-2 (2008), 51-59, İzmir,

http://cografya.ege.edu.tr/17_4_SUDAS_MUTLU.pdf

“Sweden – Language, Culture, Customs And Etiquette”,

<http://www.kwintessential.co.uk/resources/global-etiquette/sweden.html> , Erişim tarihi: 27.04.2013

Şahin, C. (2001). “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi ilişkin Kurumsal Bir İnceleme”, - **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi** 21 (2), 57-67.

<http://www.gefad.gazi.edu.tr/windows/dosyapdf/2001/2/2001-2-57-67-5cengizcahin.pdf>, E.T.:12.02.2011

Şan M.K., Haşlak İ. “Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Anaakımını yeniden Düşünmek”. **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**

Cilt:7, Sayı:1 Yıl: 2012 http://www.aid.sakarya.edu.tr/uploads/Pdf_2012_7_2.pdf

Таран П. “Глобализация и трудовая миграция: необходимость политики, основанной на правах человека”. **Век глобализации** 1/2010 66–88.

http://www.socionauki.ru/journal/files/vg/2010_1/globalizacija_i_trudovaja_migracija_neobh

[odimost_politiki_osnovanno_j_na_pravah_cheloveka.pdf](#)

T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılması bölümü.

http://www.nvi.gov.tr/Hizmetler/Vatandaslik,Turk_Vatandasliginin_Sonradan_Kazanilmasi.html , Erişim tarihi: 29.04.2013

Tellal E. “Göçmen İşçiler, Yaşam Koşulları ve Son Uluslar arası Sözleşme”. **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, *Prof. Dr. Yılmaz Günel’a Armağan*,

43/3-4 (1994), s. 415-427. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/465/5343.pdf>

“The Netherlands (Holland) – Culture, ExpatFocus”, <http://www.expatsfocus.com/expatriate-netherlands-holland-culture> , Erişim tarihi: 19.04.2013

“The South Australian Multicultural And Public Affairs Commission Act 1980.”, http://www.austlii.edu.au/au/legis/sa/consol_act/samaeaca1980616/s4.html , Erişim tarihi: 20.03.2013

Toprak Z. “Yabancı emekli yerleşiklerin yerelde kamusal hayata katılım istekliliği ve yerel halkla ilişkileri, (Antalya için bir yaklaşım)”/ **Yönetim Bilimleri Dergisi** (7:2) 2009.

[http://ybd.comu.edu.tr/sites/ybd.comu.edu.tr/files/Yabanc%C4%B1%20Emekli%20Yerle%C5%9Fiklerin%20Yerelde%20Kamusal%20Hayata%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20%C4%B0steklili%C4%9Fi%20ve%20Yerel%20Halkla%20%C4%B0li%C5%9Fkileri%20\(Antalya%20i%C3%A7in%20Bir%20Yakla%C5%9F%C4%B1m\).pdf](http://ybd.comu.edu.tr/sites/ybd.comu.edu.tr/files/Yabanc%C4%B1%20Emekli%20Yerle%C5%9Fiklerin%20Yerelde%20Kamusal%20Hayata%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20%C4%B0steklili%C4%9Fi%20ve%20Yerel%20Halkla%20%C4%B0li%C5%9Fkileri%20(Antalya%20i%C3%A7in%20Bir%20Yakla%C5%9F%C4%B1m).pdf)

“Tüm Dünyada İklim Göçü Başladı. 01 Kasım 2011.”, <http://tr.euronews.com/2011/11/01/tum-dunyada-ilkim-gocu-basladi> , Erişim tarihi: 14.02.2013

Türk Dili Kurumu (TDK). <http://tdkterim.gov.tr> , Erişim tarihi: 08.05.2013

“Türkiye’de Devlet İngilizce Öğretmiyor”, **MİLLİYET Gazetesi**, <http://egitim.milliyet.com.tr/-turkiye-de-devlet-ingilizce-ogretemiyor-/egitimdunyasi/haberdetay/11.01.2012/1487510/default.htm/> , Erişim tarihi: 28.04.2013

TBMM: “Türkiye’ye Göç”.

http://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/yayinlar/yayin073/073_00_010.pdf

Türk İstatistik Kurumu (TÜİK). <http://www.tuik.gov.tr> , Erişim tarihi: 03.05.2013

Türk İstatistik Kurumu (TÜİK), Antalya Nüfusu Verileri, <http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&reportwaturkiyeilkoysehir.RDF&pil17&pkod2&pyil2012&pdil1&desformathtml/> , Erişim tarihi: 02.06.2013

U.S. Committee For Refugees World Refugee Survey 2004 – Colombia.

<http://www.unhcr.org/refworld/country,,USCRI,,COL,,40b45936c,0.html> , Erişim tarihi:

12.03.2013

Ülkelerine bir daha geri dönmek üzere Türkiye'ye yerleştiler. **The EpochTimes Türkiye**. 11 Mayıs 2010. <http://epochtimestr.com/index.php/ulkelerine-bir-daha-geri-donmemek-uzere-turkiyeye-erlesterler> , Erişim tarihi: 06.05.2013

Vural İ. **İletişim**. Pegem Akademi. 2012.

<http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/03032012164622%C4%B0LET%C4%B0%C5%9E%C4%B0M%2023.02.2012.pdf>

Walby S. "Modernities, Globalisation, Complexities". April 2003.

<http://www.leeds.ac.uk/sociology/people/swdocs/Modernities%20Globalisation%20Complexities.pdf>

Warn E. "Economic Migration: Managing Labour Migration in the 21st Century".

Uluslararası Çalışma Örgütü. 30 August – 5 September 2009.

<http://www.iom.cz/files/4.5.E.Warn-Economic.Migration1.pdf>

Williams N., Pradhan M.S. **Political Conflict And Migration: How Has Violence And Political Instability Affected Migration Patterns in Nepal?** May 2009. Population Studies Center. <http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/pdf/rr09-677.pdf>

World Bank, Migration and Remittances,

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20648762~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html> , Erişim tarihi: 22.06.2013

Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu, Resmi Gazete,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> , Erişim tarihi: 28.06.2013

Yerleşik Yabancılar Bayram Gezmesine Çıktı, **ZAMAN Gazetesi**,

http://www.zaman.com.tr/bolgehaberleri_yerlesik-yabancilar-bayram-gezmesine-cikti_2008294.html , Erişim tarihi: 03.05.2013

Yerleşik Yabancılar Türkçe Kursları ile Komşuluk Kültürlerinin Geliştiriyor, **Toplumsal**

Hafıza , http://www.toplumsalhafiza.com/yerlesik-yabancilar-turkce-kurslari-ile-komsuluk-kulturlerini-de-gelistiriyor_45404.html , Erişim tarihi: 05.05.2013

Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu, Uluslar arası Stratejik Araştırma Kurumu, USAK Raporları No: 08-04, Ankara, 2008.

<http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/OPDO9qYBIcxEANhUqyqCcVtZLBFeXp.pdf>

Zengingönül O. "Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz?" **ESİAD**.

Sayı: 1, Bahar 2005. <http://ekosem.ieu.edu.tr/siyasa/siyasaogusonl.pdf>

YÖK, Denklik Sistemi, www.yok.gov.tr , Erişim tarihi: 25.04.2013

EK 1 - Saha Araştırmasında Kullanılan Anket Formu (Türkçe)

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Değerli katılımcı,

Bu anket formu, Akdeniz Üniversitesi'nde yapılmakta olan “Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sosyal Statüleri ve Kültürel Özellikleri” isimli yüksek lisans tezimin saha araştırma aşamasıdır. Elinizde bulunan anket, Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların genel profilini oluşturup yaşadıkları sorunları ve yerel topluma entegrasyon seviyesini tespit etmeye yöneliktir. Bu ankette kesinlikle sizden herhangi kişisel bilgiler (adı/soyadı, T.C. numarası, pasaport numarası, adres, telefon vb.) istenilmemektedir.

Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Gökhan BAYRAM

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: gok_han42@hotmail.com
Telefon: 0 535 929 31 94

1. Cinsiyetiniz nedir?

- a) Erkek
- b) Kadın

2. Uyruğunuz nedir?

- a) Rus
- b) Alman
- c) İngiliz
- d) A.B.D.
- e) Ukraynalı
- f) Diğer (lütfen yazınız)

3. Eğitim Durumunuz?

- a) İlkokul
- b) Orta okul
- c) Lise
- d) Üniversite (lisans)
- e) Yüksek lisans
- f) Doktora
- g) Diğer (lütfen yazınız)

4. Kaç yaşındasınız?

- a) ...-20
- b) 20-29
- c) 30-45
- d) 46-60
- e) 60+

5. Medeni durumunuz?

- a) Bekâr
- b) Yabancı ile evli
- c) Kendi ülke vatandaşı ile evli
- d) T.C. Vatandaşı ile evli
- e) Boşanmış
- f) Eşimi kaybettim

6. Yasal durumunuz nedir?

- a) Oturma iznim var
- b) Oturma iznim yok

7. Memleketinizdeki işi Antalya’da yapabildiniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

8. Antalya’da ne iş yapıyorsunuz?

- a) Devlet sektörü
- b) Özel sektör
- c) Çalışmıyorum

9. Ortalama aylık geliriniz ne kadar?

- a) 850 TL’den az
- b) 850-1500 TL
- c) 1500-2500 TL
- d) 2500-4000 TL
- e) 4000 TL’den fazla
- f) Gelirim yok

10. Sigortanız var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

11. Evet ise, ne tür sigortanız var?

- a) İş yerimden
- b) Kendim yatırıyorum
- c) Eşimin sigortasından faydalaniyorum
- d) Diğer (lütfen yazınız)

12. Ne kadar süredir Antalya’da yaşıyorsunuz?

- a) 3 – 6 ay arası
- b) 6 – 12 ay arası
- c) 1 yıldan fazla
- d) 5 yıldan fazla
- e) 10 yıldan fazla

13. Hangi ilçede yaşıyorsunuz?

- a) Muratpaşa
- b) Konyaaltı
- c) Kepez
- d) Aksu
- e) Döşemealtı
- f) Diğer (lütfen yazınız)

14. Bu ilçede oturmanızda ne etkili oldu?

- a) Ev kiralının/ev almanın ucuz olması
- b) Eşimin kirada/kendi evinde bu bölgede oturması
- c) Yurttaşlarımın bu bölgede oturmaları
- d) Bu bölgenin diğerlerine göre daha gelişmiş olması
- e) Diğer (lütfen yazınız)

15. Kira da mısınız?, Ev sahibi misiniz?

- a) Kira
- b) Ev sahibi

16. Ne tür konutta oturuyorsunuz?

- a) Müstakil ev
- b) Apartman
- c) Site
- d) Apart otel
- e) Diğer (lütfen yazınız)

17. Aşağıdaki göç tiplerinden hangisi Antalya'ya gelmenizdeki etkili oldu ve neden (birkaç cümleyle özetlerseniz) ?

- a) İklim Kaynaklı Göç:
- b) Ekonomik Kaynaklı Göç:
- c) Siyasal Kaynaklı Göç:
- d) Eğitim Kaynaklı Göç:
- e) Beyin Göçü:
- f) Emekli Göçü:
- g) Diğer (lütfen yazınız):

18. Antalya'ya göç etme nedeniniz? (birkaç seçeneği seçebilirsiniz, ancak yanına önem sırasına göre numaralandırınız)

- a) Ev kirasının/ ev almanın daha ucuz olması; yaşam kalitesinin daha yüksek olması;
- b) İklim koşullarının kuzey bölgelere göre yaşam için daha uygun olması;
- c) Yeni yerleri, manzaraları, kültürleri ve yaşam tarzlarını bulma isteği.
- d) Ekonomik etkenler: iş bulma; işi geliştirme (iş ile); yaşamın ucuz olması;
- e) Aile etkenleri: aileye yakın olma; evlilik; çocuklar
- f) Yaşam koşulları, sağlık
- g) Hayati diğer etkenler: işsizlik; emekli olma durumu;

19. Türkler size karşı daha çok hangi ifadeyi kullanmaktadır?

- a) Yabancı
- b) Göçmen
- c) Bizden biri
- d) Diğer (lütfen yazınız)

20. Siz kendinizi hangi kavramla ifade ediyorsunuz?

- a) Yabancı
- b) Göçmen
- c) Onlardan biri (Türkler)
- d) Diğer (lütfen yazınız)

21. Kendinizi hala yabancı hissediyor musunuz?

- a) Evet, çünkü Türk kültürüne henüz alışamadım
- b) Evet, çünkü kendimi memleketime çok bağlı hissediyorum
- c) Evet, çünkü Türkçem zayıf
- d) Evet, çünkü Türkler beni dışlıyor
- e) Hayır, çünkü Türkçem çok iyi
- f) Hayır, çünkü Türk kültürü bana yabancı gelmiyor
- g) Hayır, çünkü Türkler bana kendilerinden biri gibi davranıyor
- h) Diğer (lütfen yazınız)

22. Sizce Antalyalıların en belirgin özelliği nedir?

- a) Sıcakkanlılık
- b) Misafirperverlik
- c) Yabancılarla hoşgörülü davranma
- d) Yabancılarla önyargı ile bakmaları
- e) Alışverişlerde yabancılara karşı farklı fiyat uygulamaları
- f) Kiralık ev için yabancılara farklı fiyat uygulamaları
- g) Diğer (lütfen yazınız)

23. Antalya’da ne gibi problemlerle karşılaşyorsunuz? (birkaç seçeneği seçebilirsiniz)

- a) Çalışma izni almakta
- b) Oturma izni almakta
- c) Kiralık ev bulmakta
- d) Alışverişte (esnaf tarafından kandırılmak)
- e) İş bulmakta
- f) Türklerle iletişim kurmakta (yabancı dili bilmemeleri)
- g) Resmi kuruluşlarla (genel olarak)

24. Türklerden aşağıdaki yerlerden hangisinde en çok olumsuz bir tepkiyle karşılaştınız?

- a) Apartmanda
- b) Sokaklarda
- c) Alışveriş merkezlerinde
- d) Trafikte
- e) Resmi kuruluşlarda
- f) Olumsuz tepkiyle karşılaşmadım

25. Sorunlarınızı nasıl çözüyorsunuz?

- a) Formel (resmi kuruluşlar)
- b) İnförmel (arkadaş, komşu vb.)

26. Eğer formel yardımı seçtiyseniz ne tür kuruluşlara daha çok başvuruyorsunuz?

- a) Konsolosluklara
- b) Yerel idarelere (Belediye gibi)
- c) Antalya Emniyet Müdürlüğü (Yabancılar Şubesi)
- d) Yabancı derneklere
- e) Diğer (lütfen yazınız)

27. Eğer införmel yardımı seçtiyseniz, daha çok kime başvuruyorsunuz ve neden (lütfen açıklama yapınız)?

- a) Yurttaş komşu:
- b) Türk komşu:
- c) Yurttaş arkadaş:
- d) Türk arkadaş:
- e) Diğer (lütfen yazınız)

28. Antalya’da ne tür etkinliklere katılıyorsunuz?

- a) Türk sivil toplum kuruluşları
- b) Belediye faaliyetleri
- c) Siyasi partiler
- d) Yabancı kuruluşlar tarafından yürütölen faaliyetler
- e) Hiç katılmıyorum

29. Oy kullanmak ister miydiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

30. Türkçe biliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

31. Türkçe bilmiyorsanız, bunun nedeninin açıklayınız:

- a) Ben ve eşim birbirimizle Türkçe konuşmuyoruz
- b) Türkçe öğrenmek bana zor geliyor
- c) Ben daha çok yabancılarla görüşüyorum

d) Hepsi
32. Türkçeyi hangi yolla öğrendiniz?

- a) Kurslardan
- b) Eşimden
- c) Arkadaşımdan
- d) Kendi kendime
- e) Diğer (lütfen yazınız)

33. Ana dilinizi öğrenmek için sizden yardım isteyen oldu mu?

- a) Evet
- b) Hayır

34. Genellikle kimlerle arkadaşlık yapıyorsunuz?

- a) Kendi yurttaşlarımla
- b) Türklerle
- c) Hepsi

35. Türkiye'deki milli bayramları kutluyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

36. Türkiye'deki dini bayramları kutluyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

37. Dininiz nedir?

- a) İslam
- b) Hristiyanlık
- c) Yahudilik
- d) Budist
- e) Ateist

38. Türkiye'de yaşadığınız süre içerisinde Müslümanlığı kabul ettiniz mi? (Din değiştirdiniz mi?)

- a) Evet
- b) Hayır

39. Din değiştirme neden ve nedenleriniz?

- a) Eşim
- b) Arkadaş
- c) Kitaplar
- d) Ezan
- e) Kuran-ı Kerim
- f) Din Adamları
- g) Diğer (lütfen yazınız)

40. (T.C. vatandaşı ile evli ise ve çocukları varsa) çocuklarınızın dini nedir?

- a) İslam
- b) Hristiyanlık
- c) Yahudilik
- d) Budist
- e) Ateist

41. Çocuğunuz okula gidiyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır

42. Evet ise, hangi okula gidiyor?

- a) Türk okulları
- b) Yabancı okulları (Rus, İngiliz, Amerikan, Alman vb.)
- c) Diğer (lütfen yazınız)

43. Uzun vadede Antalya'da yaşamayı düşünüyor musunuz?

- a) Evet, yaşamaktan memnunum ve burada yaşamaya devam etmeyi düşünüyorum.
- b) Hayır, dönmeyi düşünüyorum.
- c) Bilmiyorum

EK 2 - Fieldwork Questionnaire (English)

AKDENİZ UNIVERSITY

Dear participant,

This questionnaire is a part of my master thesis that I have been preparing at Akdeniz University (“The Social and Cultural Characteristics of Foreigners Living in Antalya”). It is aimed at constructing the general profile for foreigners living in Antalya, then finding out the problems that foreigners often come across here and measuring their level of integration in local society. This questionnaire does not require noting any kind of your personal information (name/surname, Turkish Identification Number, passport number, address, phone number etc).

Thank you in advance for your help!

Best regards,

Gökhan BAYRAM

Akdeniz University

Institute of Social Sciences

E-mail: gok_han42@hotmail.com

Tel.: 0 535 929 31 94 (cell phone)

1. Your sex?

- a) Male
- b) Female

2. What is your nationality?

- a) Russian
- b) German
- c) British
- e) USA
- f) Ukranian
- d) Other (please note)

3. What is your educational status?

- a) Primary school
- b) Middle school
- c) High school
- d) University (baccalaureate)
- e) Master's degree
- f) Doctor
- g) Other (please note)

4. How old are you?

- a) ...-20
- b) 20-29
- c) 30-45
- d) 46-60
- e) 60+

5. Your marital status?

- a) Single
- b) Married to a foreigner (not a Turkish citizen)
- c) Married to a citizen of my own state
- d) Married to a Turkish citizen
- e) Divorced
- f) Widowed

6. Do you have a residence permit?

- a) Yes, I do
- b) No, I do not

7. Did you manage to do the same job you did in your country?

- a) Yes
- b) No
- c) Partly

8. What do you do in Antalya?

- a) State sector
- b) Private sector
- c) I don't work

9. What is your salary on average?

- a) Less than 850 TL
- b) 850-1500 TL
- c) 1500-2500 TL
- d) 2500-4000 TL
- e) More than 4000 TL
- d) I don't have income

10. Do you have medical insurance?

- a) Yes, I do
- b) No, I do not

11. If you do, who provides it for you?

- a) Working place
- b) Yourself
- c) You use your wife's (husband's) medical insurance
- d) Other (please note)

12. How long have you been living in Antalya?

- a) 3 – 6 months
- b) 6 – 12 months
- c) More than one year
- d) More than 5 years
- e) More than 10 years

13. Where do you live in Antalya?

- a) Muratpaşa
- b) Konyaaltı
- c) Kepez
- d) Aksu
- e) Döşemealtı
- f) Other (please note)

14. Why did you decide to live in this region of Antalya?

- a) Cheap prices (for renting or buying a house)
- b) My wife/husband rents an apartment/ has her/his own apartment
- c) People from my country live here

- d) This region is more advanced than others
- e) Other (please note)

15. Do you rent an apartment or do you have your own one?

- a) I rent an apartment
- b) I am an owner

16. What kind of house do you live in?

- a) Private house
- b) Apartment (without a garden and/or swimming pool)
- c) Apartment blocks with a garden and/or swimming pool
- d) Apart hotel
- e) Other (please note)

17. What kind of migration do you belong to and why (please write a couple of sentences)?

- a) Climate migration:
- b) Economic migration:
- c) Political migration:
- d) Educational migration:
- e) "Braindrain":
- f) Retired migration:
- g) Other (please note)

18. Why did you decide to come to Antalya? (you can select more than one choice, but in this case please write them in the order of importance)

- a) Cheaper prices for renting/buying a house; higher quality of life;
- b) Climate conditions are more favourable in contrast to North regions;
- c) The desire to get acquainted with new places, to watch magnificent landscapes, to discover new cultures and lifestyles.
- d) Economic factors: finding a job; building career; cheaper life;
- e) Family factors: a desire to live close to one's family; marriage; children
- f) Life conditions, health
- g) Other important factors: unemployment; retirement;

19. What do Turks most frequently call you?

- a) Foreigner
- b) Migrant
- c) One of us
- d) Other (please note)

20. How do you define yourself?

- a) Foreigner
- b) Migrant
- c) One of them (Turks)
- d) Other (please note)

21. Do you still feel like a foreigner?

- a) Yes, I do, because I have failed so far to get accustomed to the Turkish culture
- b) Yes, I do, because I am strongly attached to my country
- c) Yes, I do, because my knowledge of Turkish is not sufficient
- d) Yes, I do, because Turks repulse me
- e) No, I don't because I speak Turkish very well
- f) No, I don't because I am accustomed to the Turkish culture
- g) No, I don't, because Turks treat me as an equal
- h) Other (please note)

22. What is the most obvious feature of people living in Antalya?

- a) Friendliness
- b) Hospitality
- c) Benevolent behaviour towards foreigners
- d) Biased behaviour towards foreigners
- e) Unequal pricing for foreigners in shopping centers
- f) Unequal pricing for foreigners in renting a house
- g) Other (please note)

23. What kind of problems did you have in Antalya? (you can select more than one choice)

- a) Getting a work permit
- b) Getting a residence permit
- c) Finding an apartment for rent

- d) Shopping (unequal pricing)
- e) Finding a job
- f) Communicating with Turks (who fails to speak a foreign language)
- g) Turkish authorities (in general)

24. Where did you mostly come across negative reactions of Turks?

- a) Apartment
- b) Street
- c) Shopping centers
- d) Traffic
- e) State institutions
- f) I haven't come across negative reactions at all

25. What type of help do you usually prefer in solving problems?

- a) Formal (state institutions)
- b) Informal (friends, neighbors etc.)

26. If you have selected "formal help" choice in the above mentioned question, what kind of state institutions do you usually apply to?

- a) Consulate (Embassy)
- b) Local authorities (for instance, municipality)
- c) Antalya Police Department (Foreigners Division)
- d) Foreign organisations
- e) Other (please note)

27. If you have selected "informal help" in the above mentioned question, who do you most apply to and why (please write in a couple of sentences)?

- a) Neighbor (fellow citizen):
- b) Neighbor (Turk):
- c) Friends (fellow citizens):
- d) Friends (Turks):
- e) Other (please note)

28. Activities of what organisations/institutions do you join in Antalya?

- a) Turkish nongovernmental organisations
- b) Municipality
- c) Political parties
- d) Foreign organisations

- e) I don't join any

29. Would you like to vote?

- a) Yes
- b) No

30. Do you speak Turkish?

- a) Yes
- b) No

31. If you do not know Turkish, please explain why:

- a) I and my wife/husband do not speak Turkish with each other
- b) I find Turkish very difficult to learn
- c) I mostly communicate with foreigners
- d) All of them

32. Which way did you learn Turkish?

- a) Foreign language courses
- b) My wife/husband taught me
- c) My friends taught me
- d) I learned it on my own
- e) Other (please note)

33. Has anyone ever asked you to help them learn your native language?

- a) Yes
- b) No

34. Who are your friends made up of?

- a) Fellow citizens
- b) Turks
- c) Both of them

35. Do you celebrate Turkish national holidays?

- a) Yes
- b) No

36. Do you celebrate Turkish religious holidays?

- a) Yes
- b) No

37. What is your religion?

- a) Islam
- b) Christianity
- c) Judaism
- d) Buddhism
- e) Atheist

38. While living in Turkey have you ever

converted to Islam?

- a) Yes
- b) No

39. If you have, what was the reason for it?

- a) Friends
- b) Wife/Husband
- c) Books
- d) Azan
- e) Quran
- f) Religious people
- g) Other (please note)

40. (if you are married to a Turkish citizen and have children) what is the religion of your child?

- a) Islam
- b) Christianity
- c) Judaism
- d) Buddhism

- e) Atheist

41. Do your children go to school?

- a) Yes
- b) No

42. If they do, what kind of school do they go to?

- a) Turkish school
- b) Foreign school (Russian, British, American, German etc.)
- c) Other (please note)

43. Do you plan to live in Antalya for a long time?

- a) Yes, I do, because I am satisfied with the life in Antalya and that is why I am planning to go on living here.
- b) No, I don't, I am planning to come back to my country.
- c) I don't know

ЕК 3 - Анкета для опроса (Русский)**УНИВЕРСИТЕТ АКДЕНИЗ**

Уважаемый участник,

Данная анкета является частью магистерской диссертации, которую я пишу в Университете Акдениз (“Социальный статус и культурные особенности иностранцев в Анталии”). Эта анкета направлена на выработку общего профиля иностранцев, постоянно проживающих в Анталии, на выявление проблем, с которыми они часто сталкиваются здесь, и на определение уровня их интегрированности в общество, членами которого они являются. В предлагаемой Вам анкете не нужно указывать какие-либо личные данные (ФИО, номер удостоверения личности, номер паспорта, адрес, телефон и т.д.).

Заранее благодарю Вас за оказанный вклад в проведение опроса.

Гёкхан БАЙРАМ

Университет Акдениз

Институт социальных наук

Электронная почта: gok_han42@hotmail.com

Телефон: 0 535 929 31 94 (мобильный)

1. Ваш пол?

- a) Мужской
- b) Женский

2. К какой национальности Вы принадлежите?

- a) Русский
- b) Немец
- c) Англичанин
- d) Американец
- e) Украинец
- d) Другое (укажите)

3. Уровень Вашего образования?

- a) Начальная школа
- b) Средняя школа
- c) Лицей
- d) Университет (бакалавриат)
- e) Магистратура
- f) Ученая степень
- g) Другое (укажите)

4. Ваш возраст?

- a) ...-20 лет
- b) 20-29 лет
- c) 30-45 лет
- d) 46-60 лет
- e) 60+ лет

5. Ваше семейное положение?

- a) Не женат/Не замужем
- b) Женат/Замужем за иностранцем (не гражданином Турции)
- c) Женат/Замужем за гражданином своего государства
- d) Женат/Замужем за гражданином Турции
- e) Разведен (а)
- f) Потерял (а) супруга (у)

6. Есть ли у Вас вид на жительство?

- a) Да
- b) Нет

7. Удалось ли Вам в Анталии устроиться на ту же работу, которой Вы занимались у себя на родине?

- a) Да
- b) Нет
- c) Частично

8. Чем Вы занимаетесь в Анталии?

- a) Государственный сектор
- b) Частный сектор
- c) Не работаю

9. Ваш доход в месяц (приблизительно)?

- a) Менее 850 турецких лир
- b) 850-1500 турецких лир
- c) 1500-2500 турецких лир
- d) 2500-4000 турецких лир
- e) Более 4000 турецких лир
- d) У меня нет дохода

10. Есть ли у Вас страховка?

- a) Да
- b) Нет

11. Если есть, то какого рода?

- a) По месту работы
- b) Самостоятельно плачу
- c) Пользуюсь страховкой супруга (и)
- d) Другое (укажите)

12. Как долго Вы проживаете в Анталии?

- a) 3 – 6 месяцев
- b) 6 – 12 месяцев
- c) Больше года
- d) Более 5 лет
- e) Более 10 лет

13. В каком районе Вы живете?

- a) Муратпаша
- b) Коньяалты
- c) Кепез
- d) Аксу
- e) Дёшемеалты
- f) Другое (укажите)

14. Что повлияло на выбор этого района?

- a) Дешевизна жилья (аренда или покупка)
- b) Мой супруг(а) имеет/снимает там квартиру
- c) Там живут мои соотечественники
- d) Этот район более развитый
- e) Другое (укажите)

15. Вы являетесь собственником квартиры или снимаете жилище?

- a) Снимаю
- b) Являюсь собственником

16. В каком типе жилого дома Вы проживаете?

- a) Частный дом
- b) Жилой дом (без сада или бассейна)
- c) Жилой комплекс (с садом или бассейном)
- d) Апарт отель (с кухней)
- e) Другое (укажите)

17. Какой из ниже перечисленных типов миграции Вас характеризует и почему (опишите вкратце) ?

- a) Климатическая миграция:
- b) Экономическая миграция:
- c) Политическая миграция:
- d) Образовательная миграция:
- e) “Утечка мозгов” :
- f) Миграция старшего поколения (пенсионный возраст):
- g) Другое (укажите)

18. Что явилось причиной Вашего переезда в Анталию? (Вы можете выбрать сразу несколько факторов; в таком случае, пожалуйста, пронумеруйте их в порядке значимости)

- a) Дешевизна аренды/покупки жилища; более высокий уровень жизни;
- b) Более благоприятные климатические условия (по сравнению с северными регионами);
- c) Стремление посетить новые места, полюбоваться великолепными пейзажами, познакомиться с новой культурой и познать другие образы жизни.
- d) Экономические факторы: стремление найти работу; сделать карьеру; более дешевые цены на товары;
- e) Семейные факторы: стремление быть рядом с семьей; женитьба; дети
- f) Условия жизни, здоровье

- g) Другие жизненные факторы: безработица; выход на пенсию;

19. Как к Вам чаще всего обращаются турецкие граждане?

- a) Иностранец
- b) Мигрант
- c) Один из нас
- d) Другое (укажите)

20. Как Вы себя характеризуете?

- a) Иностранец
- b) Мигрант
- c) Один из них (турок)
- d) Другое (укажите)

21. Чувствуете ли Вы себя по-прежнему иностранцем?

- a) Да, потому что до сих пор не привык(ла) к турецкой культуре
- b) Да, потому что до сих пор чувствую себя тесно связанным(ой) со своей родиной
- c) Да, потому что я плохо знаю турецкий язык
- d) Да, потому что турки меня не принимают
- e) Нет, потому что я очень хорошо знаю турецкий язык
- f) Нет, потому что мне не чужда турецкая культура
- g) Нет, потому что турки общаются со мной наравных
- h) Другое (укажите)

22. Что для Вас является наиболее заметной особенностью жителей Анталии?

- a) Теплота души
- b) Гостеприимство
- c) Доброжелательное отношение к иностранцам
- d) Предвзятое отношение к иностранцам
- e) Продажа иностранцам одних и тех же товаров по завышенным ценам
- f) Более высокие цены на жилье для иностранцев
- g) Другое (укажите)

23. С какими проблемами Вы сталкиваетесь в Анталии? (Вы можете выбрать несколько пунктов)

- a) Получение разрешения на работу
- b) Получение вида на жительство
- c) Поиск жилища для снятия в аренду
- d) Совершение покупок (по завышенным ценам)
- e) Поиск работы
- f) Налаживание отношений с турками (например, их незнание иностранного языка)
- g) Государственные органы (в целом)

24. Где Вы чаще всего сталкивались с негативным отношением турков?

- a) Жилой дом
- b) Улица
- c) Торговый центр
- d) Дорожное движение
- e) Государственные органы
- f) Не сталкивался

25. Как Вы чаще всего решаете возникшие проблемы?

- a) Формальная помощь (государственные органы)
- b) Неформальная помощь (друзья, соседи и т.п.)

26. Если Вы выбрали формальную помощь, к каким государственным учреждениям Вы чаще всего обращаетесь?

- a) Консульство
- b) Местные органы власти (например, муниципалитет)
- c) Управление безопасности Анталии (Отдел по делам иностранцев)
- d) Сообщества иностранцев
- e) Другое (укажите)

27. Если Вы выбрали неформальную помощь, к кому Вы чаще всего обращаетесь и почему (укажите вкратце)?

- a) Соседи (соотечественники):
- b) Соседи (турки):

c) Друзья (соотечественники):

d) Друзья (турки):

e) Другое (укажите)

28. К проведению мероприятий каких структур Вы присоединяетесь в Анталии?

- a) Турецкие неправительственные организации
- b) Муниципалитета
- c) Политические партии
- d) Сообщества иностранцев
- e) Не участвую

29. Хотели бы Вы воспользоваться правом голоса?

- a) Да
- b) Нет

30. Знаете ли Вы турецкий язык?

- a) Да
- b) Нет

31. Если Вы не знаете турецкий язык, укажите почему:

- a) Мы с супругом(ой) не говорим по-турецки
- b) Турецкий язык представляется мне сложным для изучения
- c) Я чаще общаюсь с иностранцами
- d) Всё вышеперечисленное

32. Как Вы выучили турецкий язык?

- a) Курсы
- b) От супруга(и)
- c) От друзей
- d) Сам(а)
- e) Другое (укажите)

33. Кто-нибудь у Вас просил помощь в изучении Вашего родного языка?

- a) Да
- b) Нет

34. С кем Вы обычно дружите?

- a) С соотечественниками:
- b) С турками:
- c) И с тем, и с другими

35. Празднуете ли Вы турецкие государственные праздники?

- a) Да

b) Нет

36. Празднуете ли Вы турецкие религиозные праздники?

a) Да

b) Нет

37. Ваше вероисповедание?

a) Ислам

b) Христианство

c) Иудаизм

d) Буддизм

e) Атеист

38. Принимали ли Вы ислам в течение Вашего пребывания в Турции ? (Сменили ли Вы религию?)

a) Да

b) Нет

39. Если да, то что подтолкнуло Вас к этому шагу ?

a) Друзья

b) Супруг(а)

c) Книги

d) Азан

e) Коран

f) Религиозные деятели

g) Другое (укажите)

40. (Если Вы женаты/замужем за гражданином Турции и у Вас есть дети) каково вероисповедание Вашего ребенка?

a) Ислам

b) Христианство

c) Иудаизм

d) Буддизм

e) Атеист

41. Ваш ребенок ходит в школу?

a) Да

b) Нет

42. Если да, то в какую?

a) Турецкая школа

b) Иностранная школа (русская, английская, американская, немецкая и т.п.)

c) Другое (укажите)

43. Планируете ли Вы дальше в течение многих лет жить в Анталии?

a) Да, я доволен(на) жизнью в Анталии и планирую здесь остаться.

b) Нет, я планирую вернуться на родину.

c) Пока не знаю

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve SOYADI : Gökhan BAYRAM
Doğum Tarihi Ve Yeri : 06/01/1985- KONYA
Medeni Durum : Evli

ÖĞRENİM DURUMU:

Mezun Olduğu Lise : Antalya Lisesi
Lisans : Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
 Sosyoloji Bölümü
Yüksek Lisans : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
 Sosyoloji Bölümü
Yüksek Lisans Tez Konusu : Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancıların Sosyal
 Statüleri ve Kültürel Özellikleri (2012 – 2013,
 Bahar Yarıyılı)
Yabancı Diller : İngilizce